

Modesta responsio Baccalaurij, ad Themata Doctoris Merlini & Magistri Stosselij, & ad Argumenta D. Heshusij & M. Georgij Cunij, in qua Chri||stiana de Sacra Synaxi Doctrina, defenditur, secundum Quatuor Euangelistas, Apostolum Paulum, & genuinam Augustan[a]e Confessionis Interpretationem. : Adiecta sunt: 1 Pia & Christiana Themata D. Petri Boquini. 2 Forma Excommunicationis. 3 Quare illegitima sit Excommunicatio. 4 Collatio Veteris & Noui Papatus. 5 Impia Dogmata Heshusij, de Articulo Trinitatis, & Filio Dei.

<https://hdl.handle.net/1874/433093>

MODESTA RESPONSIO

Baccalaurij, ad Themata Docto-
ris Merlini & Magistri Stofselij, & ad Argumen-
ta D. Heshusij & M. Georgij Cunij, in qua Chri-
stiana de Sacra Synaxi Doctrina, defenditur,
secundum Quatuor Euangelistas, Apo-
stolum Paulum, & genuinam Au-
gustanę Confessionis Inter-
pretationem.

Adiecta sunt :

- 1 Pia & Christiana Themata D. Petri Boquini.
- 2 Forma Excommunicationis.
- 3 Quare illegitima sit Excommunicatio.
- 4 Collatio Veteris & Noui Papatus.
- 5 Impia Dogmata Heshusij, de Articulo Trinitatis, & Filio Dei.

1 Thessal. 5

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Excusum extra Basileam,
per Velsium Candidum.

MODESTA RESPONSA

Backbone of the new Doctrines

the Method of teaching is not to be argued

as D. H. ... M. ... in ...

these the same ...

foundations of ...

... of ...

Adiecta sunt:

1. P. ... Christiana ... D. ...

... ..

2. Formae ...

3.

4.

5.

... ..

1. The ...

Quia

... ..

... ..

Theophilo & Timotheo Nico-
demis, & alijs residuis fautoribus suis.

S. D.

CUm tot & tam multi, de con-
trouersia Eucharistiæ, editi sint Libri,
Viri ornatissimi, mirari vos non dubito,
quo consilio hunc Tractatum in lucē edere vo-
luerim: Causas igitur vt beneuolē audiatis, eti-
am atq; etiam rogo. In celebri vestra Acade-
mia nobilem causam sustinui, quam aurea eius
sint exordia scitis, quanta maiestate & grauitate
sit tractata, non ignoratis, quot calumnijs fue-
rim expositus, probē intellexistis: editæ sunt à
me Assertioēs quarto Aprilis, eæ alijs Thematis
et magno insuper Libro sunt impugnatae. Offi-
cij igitur mei esse duxi, Argumentis ex Scriptu-
ra depromptis, & veterum Scriptorum Testi-
monijs, prædictas Assertiones munire, & Argu-
menta ab Aduersarijs allata refellere. Nam &
Athanasius in exilio suo bonā causam tueri nō
desijt, Cumq; causam diuinā Argumētis & nō
cōuitijs acturus sim, laborē meū vobis gratissi-
mū & vtilissimū futurū, certo mihi persuadeo.
Anno 58. inter me & Aduersarium dis-
fensio extitit. Cum Magistratui exhiberi debe-
ret confessio, de Articulo Eucharistiæ, ibi non
nulli Collegæ Aduersarij Argumentis meis cō-
uicti, palā dixerunt, me rectius rem intelligere:
me tamen Aduersarium offenderent, simul Vo-

ce & Scripto, Manu propria ptestati sunt, meâ
Sententiam meliorem esse, & simul Aduersario
subscripserunt, cum tamen illius Doctrinâ im-
probarent. Hoc non tantum egit Ioachimus
Agricola, sed etiâ Iohannes Flinnerus. Id ideo
cogor dicere, quia quidâ Maleuoli falso mihi af-
fingunt, quod Flinnero adhuc apud vos presen-
te, non ausus fuerim hanc Doctrinâ tueri & cõ-
fiteri. Et hi Protestantes Tilemannû cõtra me,
& me contra Tilemannum armarunt. Post a-
bitum Flinneri, Aduersarius meus Panes Eu-
charistiæ per me numerari voluit, deficientibus
Panibus Eucharistiæ numeratis, denno repetijt
Verba Institutionis, Vinum residuû in cantha-
rum refundere prohibuit, recitans Verba Insti-
tutionis, Faciem ad Altare conuertit: Atq; hæc
sine consilio & consensu Fratrum & Collegarû
egit, neq; ibi vsitata antea erât. Scitis etiâ antea
priuatâ vnius Personæ cõmunionē in ritu Or-
dinationis corâ cœtu Fidelium, sine cõsilio aliorû
Ministorû, ab ipso introductâ, hisce superstitio-
sis Actionibus cõtradicere, officij mei esse duxi.

Cum propter promotionem, clarissimi &
Doctissimi Viri Stephani Syluij Pastoris Eccle-
siæ Groninganzæ Aduersarius iniurius esset in
Prudentissimos Academiæ vestræ Senatores,
adeoq; vt Doctores triobolares superbè illos
appellaret, honorificè Scholæ vestræ Proceres,
contra omnes Aduersarij parasitos defendi, dũ
Nicodemos illos vocauit, qui Vvornatiæ pru-

dentem & graui consilio suaferunt, audiendas primo magis Helueticas Ecclesias, priusquã vt hereticæ damnarentur. Dixerat enim Aduersarius Helueticas Ecclesias & Papistas nõ aliter habere Biblia, quã Asinus qui portat sex Biblia in dorso, vel sicuti Typographus, qui multa quidem imprimit Biblia, sed neq; legit neq; intelligit. Propter hanc Academix vestræ defensionem Hæreseos fui insimulatus, adeoq; vt cõtra Collegij consensum & electionem Aduersarius noluerit se absente à me matutinam haberi Contionem, quã ipsemet aliàs habere nõ appetiuit. Consensu igitur magnifici Rectoris, Prodecani, & Magistri Aulæ disputationem habui, nõ gradus potissimũ acquirendi gratia (licet Baccalaureatum sæpe mihi obiecerint) sed magis Confessionis edendæ causa, vt Confessionem ederem, & Hæreseos maculam abstergerem, & vt Academix vestræ incorporatus, plus ab ea cõtra Aduersarij Tyrannidẽ defensionis haberem, vt etiam mihi esset exercitium legendi, & tandem vt, ab Aduersario extrusus, testimoniũ haberem Doctrinæ meæ.

Habita hac Disputatione, coronatus sum cõsensu totius Academix, Sigillo Facultatis ob signata est Disputatio: Præses Disputationis fuit D. Petrus Boquinus Vir doctissimus, qui in toto controuersie cursu, Viri prudentis & modesti Officium præstitit, quantum mihi constat. Cum Aduersarius post reditum suum impugna

ret habitam Disputationē, priuatis Scriptis eam
declaraui & defendi, & rogauī vt me si alicubi
errarem, in silentio sine offensione Ecclesię me-
lius erudiret, id facturū se Aduersarius p̄misit,
sed nulla promissionis habita ratione, Scriptis
meis nihil respondit, neq; in Schola Disputati-
onem cōtra me instituit, licet Scripta diu habu-
erit. Cumq; Heshusius mihi indiceret, ne quic-
quā publice legerem, volui eum accusare corā
Senatu Scholę vestrę. Sed illud ne facerem, ō-
nibus modis dissuasit mihi magnificus Rector.
Successit tunc temporis Flinnero Pantaleon, is
omnes suas Conciones direxit cōtra habitā Dis-
putationē (quāuis Disputationi non interfue-
rat) semper dixit, Christum per me à Fidelibus
remotum constitui. Huius Concionibus re-
spondi, Christum nobis non propinquū modo,
sed Fide quoq; habitare in cordibus Fidelium:
Verum Impanationē & Suppanationē, phan-
tasias huius seculi maximas esse confessus sum.
Hisce verbis commotus Aduersarius, tanquā
homo rabiosus, in suggestu furere incipit, con-
queritur falso, se & suos Parasitos, Inquistas,
Iniquistas & Hæreticos à me appellatos, Doc-
trinam meā vt pestilentem Hæresin traducit, &
toti Ecclesię me suspectum reddit. Cupijt
cum suis parasitis, vt alteri traderē sponte admi-
nistrationē Calicis, quia essent aliqui præcipui
Viri, qui propter meum errorem circa Doctri-
nam Eucharistię, à me nollēt sumere Synaxin.

Respondi, me id non posse facere, sine consensu
Ecclesię & Magistratus, qui Calicis administra-
tionem mihi tradidissent: rogavi, vt liceret mihi
colloqui cum ijs, qui meo nomine nollent acce-
dere. Synaxin: dixi quoq; aliquos esse, qui pp-
ter Aduersarij Doctrinã, nollent cõmunicare cū
ipso, meq; aliã non daturam Synaxin ijs, qui
sanam de Synaxi Doctrinam vt Hæresin rep-
henderent. Aduersarius noluit concedere
mihi, vt colloquerer cum præcipuis Viris illis,
non aliam prætendens causam, quia non essem
generalis neq; spetialis Superintendens, in-
iunxit Magistratui vt alij traderet administra-
tionem Calicis, Magistratus ante cognitionem
causę illud facere subito noluit: Aduersarius
igitur præcepit Collegæ, vt vi mihi eriperet ad-
ministrationem Calicis corã Ecclesia in publica
administratione Synaxeos, & nisi istud Magi-
stratus prohibuisset, à Pantaleone quoq; factum
fuisse. Cum Viris illis præcipuis, Mercurio vi-
delicet & M. Heinricho Scriba, Scriptis & corã
Testibus agere volui, sed neuter ex illis ita in-
genius fuit, vt mecum ausus fuerit in arenam
descendere. Tandem cum Doctrinam meam
publicè defenderem, factum est, vt Aduersarius
me ex cõmunicauerit solus, non interrogata vel
Ecclesia vel alijs Ministris, hinc turbata Eccle-
sia, & cum pia media, quæ Magistratus tentabat,
non haberent locum, vtriq; data est dimissio.
Post datam dimissionem magnificus Rector,

qui tunc etiam Senator fuit Ecclesiasticus, secundo Die Octobris Anno 59. Testimonium honeste & modeste Vitæ mihi dedit, & publico totius Vniuersitatis Sigillo habitâ Disputationem denuo obsignauit. Aduersario vero Testimonium Doctrinæ & Vitæ denegatum est, & Collegæ ipsius, qui eum contra me inflammauerant, Testimonium illi dare denegarunt.

Iniquè obijcit mihi Aduersarius, quod ambitione ductus, eius Decretis oblocutus sim. Academia vestra semper asylum fuit ijs, qui impijs Papæ Decretis aduerlati sunt, nonne & mihi dedecus fuisset, si, vt alij, noui Papæ impia Dogmata approbassem? Quanta in Aduersario fuerit ambitio, nō ignoratis: Voluit enim generalis esse Superintendens omniū Superintendentium, in tota Palatina Regione: voluit esse Primanus Professor Theologiæ: voluit esse Facultatis Theologiæ Decanus: Academiæ Senator: Iudex Consistorij Matrimonialis: in suggestu appetiuit locum primariū: in Altari quoque ambiuit primum locum: In Consistorio non modo Iudicis, sed Electoris quoque Sellam occupare studuit: omnes ordinandos solus examinavit, quis maiorem ambitionem vnquā audiuit? Attingit mihi quoque Aduersarius, quod Caluini errorem in vestra Ecclesia inuehere voluerim. Attendite quæso: Vestphalus hætenus Ecclesiæ Tigurinæ doctrinā de Synaxi Argumentis euertere non potuit, ideoque emendi-

catis suffragijs imperitis fucum facere studuit. Quia vero illa non sufficere sibi animaduertit, quæ hæctenus collegerat, etiã electoralia suffragia venari voluit, hac in re Heshusius ei opem ferre voluit, sed frustra hanc rem tentauit, & hinc omnes illæ lachrimæ.

Non ignoratis viri ornatissimi, Tigurinũ & Calu'nistam me vocatũ ab Aduersario, quia vero præcipui Scholę vestrę Professores & Ministri Ecclesię, Tigurinę Ecclesię Doctrinam iam defendunt, manifestũ est, me quoq; ab illis absolutũ, qui propter solam hanc Doctrinam fui Hæreseos insimulatus. Vicarius Vicarij Casparus Neferus Martyres Christi vocauit, qui in Anglia propter Doctrinæ huius confessionem cõbusti fuerunt. Ego quoq; ideo Hæreseos fui insimulatus, quod doctissimo viro Iohanni Peddero hospitium largitus fuerim. Cõtentio fuit inter Aduersarios, à quibus nã seductus essem, alij me à Iusto Vellio Hagano, alij me à quadam vetula Margareta, alij me ab Erasto seductũ clamarunt. Ego me seductum planè nego, Iohanni Peddero Anglo sanè debeo, quidquid in hoc negotio pie credo.

Vbi vtriq; fuimus dimissi, substitutus mihi alius, qui Aduersarij confessionẽ æquẽ damnat, atq; ego. Cumq; ab illo viri præcipui Synaxin sumplerint, eo ipso Hypocritas esse declararũt, & sanè rectè iudicant, qui illos præcipuos turbæ auctores putant. M. Henricus Scriba inho-

nestum virum me appellauit, propter Carmina
Senatui dedicata: verum errat in eo, nā nomen
meū Carminib: fuit subscriptū. deinde à Flin-
nero quoq; fuerunt composita. veram Histori-
am recensui. Si igitur aliam causam præcipuus
ille vir & Sutor vltra Crepidam non habet, cur
inhonesti viri officium me functum neget, me-
rito vir inhonestus interim habebitur.

Solent aliqui vitio mihi vertere, quod aduer-
sarium meum primo nominarim: His respon-
deo, quod aduersarius meus me primo digito
monstrauerit, quod totum meum ministerium
suspectum reddiderit, & quod Magistratus Apo-
logiam non absolutè prohibuerit, & quod Ad-
uersarius Scriptis mecum agere priuatim nolue-
rit, deinde quod & ipse me quoq; nominauerit.

Cum viderem ab ijs quoq; meam doctrinam
rephendi, à quibus defendi debebat, accessi Se-
natum Academię, rogavi primo, an Theses me-
as tunc, quando disputatæ, approbarint vel non
approbarint? 2. do. an adhuc approbarent, vel
an sententiam mutarint? 3. tio. an in oblatiis Af-
sertionibus aliquid esset, quod habitæ Disputa-
tioni & Thesibus approbatis aduersaretur?
Hæc egi in forma Supplicationis, addidi quoq;
me rogare, vt pmitterent mihi Prælum, si nihil
esset in ijs impium, & si quid esset erroris, vt is-
tud per Theologos mihi significaretur. Magni-
ficus Rector M. Iohannes Geisselbachius vir
& pietate & eruditione ornatissimus, nomine

Academiæ beneuolè mihi respondit, omnia esse exulcerata, & Dños Senatores cōsulere, vt iam patientia superarem potius, quã vt vltèrius rem vrgerem.

Cum Assertiones meæ essent impressæ & publicè venales, Neferus dixerat, Authorem & Typographum & Venditorè debere Virgis cedi. Coram Senatu Ecclesiastico eum accusaui, & iustitiã mihi administrari petij, verum tantum abest, vt Senatores prudentissimi me condemnarint, vt etiam concesserint postea Theses meas publicè vendi, & honesto viatico me adiuuerint, etiam me inuitarint, & Literas commendatitias promiserint, si velim proficisci in Heluetiam.

Non debetis offendi viri ornatissimi, quod ab aduersario & ipsius Parasitis crucifixus sim. Filius Dei etiã fuit morti destinatus, nemo tamen pius ideo de doctrinæ ipsius veritate dubitauit, Aduersarij mei non zelo Dei, neq; amore Veritatis, sed inuidia & odio fuerunt agitati, quia nimirum veritatem ijs dixerim, quæ semper odium parit. Ipsi scitis quã turpiter sint cōfusi. Redeunti Heshusio, publico Carmine sunt gratulati, postea ipsum crucifixerunt. Præcipuus ex congratulatoribus, vocauit eũ Suem vastantem Vineã Domini, cū tamè antea præcipuũ Cathedræ decus eum appellasset.

Tractatum hunc dedicare vobis uolui, quod vos veritatis & amatores & promotores certo sciã: necessariã etiã ideo hãc meã respõsionẽ esse

dux, quia nonnulli libenter rumorē spargerent,
me etiam Tigurine Ecclesie doctrine aduersari:
metuūt enim ne ipsorū nidi fiant fetidi, ppter ea
quod me, qui in acie steterim, & primos ictus
exceperim, deserere visi sint.

Verū cōsolatur me rectitudo cōscientie, & p-
miū victorie dabit Dñs, qui suis coronā imarces-
cibile reseruat. Multi quoq; pij testimoniū phi-
bebūt, me ideo Cū alijs In vrbe manere nō potu-
isse, quia cōtra aduersarios impugnaui particu-
lā Sub, & tota posteritas narrabit, quod veri au-
thores turbę nō sint dimissi. Vnū omittere nō de-
bni, cū varia aduersarij de me excogitarēt mēda-
tia: iter cetera istud quoq; unū fuit, quod gladiū
S. Petri vocaueri *ein Vischer Plotz*, inde me ap-
pellarūt Plotziū, sed fedū esse mendatiū etiā in-
de palā est, quod authori illius mēdatij eadē fere
septimana qua hoc mēdatiū de me sparsit, Auris
fuerit abscisa, unde etiā ioco iterrogat9 est: *Ist es
ein vischer plotz geweest?* Atq; si totā Historiā p-
texere deberē, quę iucūda & toti posteritati vti-
lis esset futura, singulari Libro opus esset. Spero
autē alios futuros, qui eā fideliter sunt descrip-
turi. Vestrā dignitatē rogo, vt quę obiter iā atti-
gi & verē recensui, boni cōsulatis, & sequentem
de Synaxi Sacra instructionē, attentē & bene-
uolē legatis, Datæ Die Augusti primo, Bremæ.

Digni-
tatis vestrę obseruatif.

Gulielmus Klebitius Sacre Theolo-
gie Heydelbergensis Baccalaureus.

PROPOSITIO PRIMA.

AD solidam præsentis Controversiæ cognitionem, in primis vtile & necessarium est, scire quid sit *Edere Carnè Christi*: seu quid *Sacræ Litteræ* vocent, *Manducare Corpus Christi*: vel an oporteat verbum *Manducandi* accipere propriè vel trãslatitiè, in negotio *Eucharistiæ*. Dico igitur trãslatitiè accipiendum verbum *Manducãdi*. Rationes quibus nitor, illæ sunt:

1 *Ex Grammatica* patet, quod *Manducare* dicitur, quasi dentibus premere vel mãdere. Sed quia *Christi Caro* dentibus non manditur, necessario sequitur, trãslatitiè esse accipiendũ verbum *Manducandi*. 2 *In capite Iohã. 6* Omnes *Theologi* cõcedunt metaphoricè accipi verbum *Manducãdi*. Quia vero tota *vetustas verba Institutionis* exposuit p. cap. 6 *Iohã.* Concludo etiã in verbis *Institutionis* metaphoricè vsurpari. 3 *1 Corinth, 10* Inquit *Apostolus*, quod *Patres* eandem *Escam Spiritualem* manducarint. Quia vero *Essentia Carnis Christi* tunc nondum extitit, ore corporis corporaliter etiã à *Patribus* manducari non potuit, ideoq; concludo metaphoricè vsurpari verbum *Manducandi*, ab *Apostolo*. 4 *Augustinus lib. 3 de Doctrina christiana cap. 16* docet, omnem sermonem, qui flagitium præcipere videtur, figuratè intelligendum esse, & addit, exempli causa

cap. Iohan. 6 5 Idem lib. 2 contra aduersa-
rium Legis, inquit: Si propriè intelligeretur,
quod dictum est, horribilius esset Carnè Christi
manducare quam perimere, & horribilius esset
Christi Sanguinè bibere, quàm effundere. 6
Idem alibi inquit: Hâc Escam mâducare, & hûc
Potum bibere est, in Christo manere, & Chri-
stum manentè in sese habere. 7 Idem inquit:
Crede, & mâducasti. 8 Idè ait: Edere Christi
Carnem, est suauiter acquiescere in Passionibus
Christi. 9 Chrsostomus super Iohan. Hom.
46 ait: Quid est carnaliter sapere? simpliciter,
vt dicuntur, verba intelligere. 10 Clemens
Alexandrinus Lib. 2 Pœdag. cap. 2 Hoc est
bibere Sanguinem Iesu, participem esse incor-
ruptionis Domini. 11 Origenes in 10 cap.
Leuitici Hom. 7 Si secundum literam sequaris
id quod dictum est: Nisi manducaueritis. & c.
occidet te hæc littera. 12 Bernardus in Psal.
Sermone 3 Quid est manducare Carnè Chri-
sti, nisi participare Passionibus eius? 13 Cy-
prianus i Sermone de Cœna: Esus Carnis Chri-
sti est perpetuum desiderium manendi in Christo.
14 Bonauentura Lib. 4 dist. 9 Si volumus ac-
cipere rectam illam Manducationem Spiritua-
lè, necesse habemus à propria significatione vo-
cabuli nos transferre. 15 Lutherus Edere in
cap. Iohan. 6 exponit pro credere. 16 Lu-
therus Edere in 1 ad Corint. 10 cap. exponit p
credere. 17 Eodem modo verbum Mandu-

candi exposuit Zuinglius. 18 Eodem modo
interpretatus est pius Oecolampadius. 19 Ea-
dem ratione explanat Vvolfgangus Musculus.
20 Huic expositioni nō aduersatur Ioachimus
Vvestphalus. 21 Sic interpretatur Petrus Mar-
tyr & Henricus Bullingerus. 22 Et quod
magis est, Lucas Lofsius in Catechesi sua iquit,
Edere Corpus Christi, etiam in Synaxi, idem
esse quod credere. 23 Philippus Melanch-
thon cum prædictis eodem modo explicat. 24
Adamus Christianus Esom Carnis Christi, ap-
pellat profundam recordationem Mortis Dñi.
25 Ex prædictis apparet, quod Edere Carnem
Christi, nihil aliud sit, quam beneficia mediato-
ris, totum Palsionis meritū, atq; adeo ipsam vi-
uificā virtutē Carnis Christi vera fide apphen-
dere. 26 Calvinus quoq; nō plus intelligit p
verbum Manducandi q̄ Veteres, & Veteres nō
minus quam Calvinus.

Quando scimus, quid sit Manducare Carnē
Christi, etiam scimus, quid sit Manducatio Car-
nis Christi, & qualis illa sit, videlicet, Spiritualis
tantum. Errare igitur Aduersarios dico, quan-
do docēt, ore corporis corporaliter sine fide mā-
ducari Corpus Christi ab Impijs. Hoc vt in-
telligāt Pij, sequētibus Argumētis demonstrabo.
1 Etus Carnis Christi in cap. Iohā. 6 & Man-
ducatio Corporis Christi in verbis Institutionis,
& Cōmunio Corporis Christi in 1 Corinth. 10

æquipollentia sunt. Sed esus Carnis Christi in
cap. 6 Iohã. est apprehensio beneficiorũ Chri-
sti per fidem. Ergo Manducatio Corporis Chri-
sti in verbis Institutionis, etiã est apprehensio Be-
nificiorũ Christi, eiusq; meriti per fidem. Ma-
ior inde patet, quod Veteres semper coniunxe-
runt in explicatione Synaxeos, 26 cap. Math.
6 cap. Iohan. & 1 Corinth. 10 & 11 cap. 2
Christus corporali Máducationi Carnis suę, op-
posuit articulum Ascensionis suę. Iohannis 6.
3 Christus cap. 6 Iohã. docet Carnẽ suam hæc
ratione comẽsam nihil pdesse, & Spiritum esse
qui viuificet. 4 Hęc Manducatio corporalis
nihil differt à Manducatione Capernaitica, quã
rephendit Christus, cap. 6 Iohan. 5 Athana-
sius inquit Christum ideo Ascensionis suę me-
minisse, vt Discipulos suos auelleret à corpora-
lis Manducationis cogitatione. 6 Chriostomus
inquit, Discipulos Christi illis verbis: Hoc
est Corpus meum, ideo non offensos fuisse, quia
videlicet in cap. Iohã. 6 sufficienter docti erãt,
de Manducatione Carnis Christi. 7 Ambro-
sius lib. 6 de Sacramentis cap. 1 inquit: Sicuti
Panis corporis est cibus, ita corpore editur: Sic
Corpus Christi Spiritus est cibus, & Spiritu e-
ditur. 8 Origenes monet, Christum velle, vt
nontanq̃ carnales, sed tanq̃ Spirituales hæc ex-
aminemus. 9 Chriostomus docet in Iohan.
Hom. 46 omnia Mysteria interioribus oculis,
id est fide, esse cõsiderãda. 10 Canõ Nicenus

iubet, vt Fide mentē exaltemus. 11 Eusebius
Emisenus iubet, nos Christi Corpus mente cō-
tingere, cordis manu suscipere, & Fide respice-
re. 12 Cyprianus de Synaxi: Hæc quoties a-
gimus, non Dentes ad mordendū acuius, sed
Fide syncera Panem frangimus. 13 Augusti-
nus prohibet, Dentem & Ventrem præparare.
14 Idem ait: Qui Manducat intus non foris:
qui Manducat corde, non qui premit Dente.
15 Idem Psal. 98. Oportet visibiliter hæc ce-
lebrari, sed inuisibiliter intelligi. 16 Christus
Iohā. 3 Nicodemum abstraxit ab externæ Rege-
nerationis cogitatione. 17 Christus Iohan. 4
auulsit Mulierem Samaritanam à crassa cogita-
tione, ad spiritualement. 18 Quidquid editur à
nobis ore corporis, corporaliter, non diu hæret
in nobis, testimonio Christi Math. 16 Commu-
nio Corporis Christi in Pijs est perpetua: Ergo
communio Corporis Christi nō fit ore corpo-
ris corporaliter: Quidquid enim ingreditur in
os, in Aluum abit, & per secessum eijcitur, 19
Leo Epistola ad Clerum, scribit, hanc distri-
butionem mysticam esse Spiritualement alimonia, &
& cœlestem virtutem nos hic accipere, vt tran-
seamus in carnem Christi, qui pro nobis carnem
nostram accepit. 20 Ea Manducatio, quæ certa
est & extra controuersiam, & quæ hominem ef-
ficat meliorē, vrgeri debet: Sed Spiritualement Mā-
ducatio est extra controuersia, & hominē meli-
orem facit; Ergo salutaris est, & vrgeri debet.

21 Spiritualiter Carnem Christi Edere, non
est imaginariè Carnem Christi Manducare, sed
vere Christi Carnem Edere, & qui Spiritualiter
Christi carnem Edit, ille Vitam Æternam ex
carne Christi haurit, & in æternum perire ne-
quit. 22 Sola Manducatio Spiritualis carnis
Christi, Animæ sitim sedat & viuificat nos sola,
& Patres, qui Spiritualiter carnem Christi man-
ducarunt verè sunt satiati: Et sicuti Patres, sine
capernaitica carnis Christi manducatione sal-
uati sunt, ita nos quoq; sine corporali Corporis
Christi māducatione, seruari poterimus: & quā-
do nos carnem Christi, vt Patres ederunt, man-
ducauerimus, fame non peribimus. Pono eo
tempore, quo Christus est crucifixus, duos ste-
tisse sub cruce: Alter cogitauit ibi impleri om-
nes Prophetias, pro peccatis suis satisfieri, Deū
offensum recōciliari, & cogitat cū gemitu, quod
Christum peccatis suis cruci affixerit, agit Chri-
sto gratias pro immenso erga genus humanū a-
more, & fide sibi totum Palsionis meritum ap-
plicat: Alter quoq;, eodē tempore sub cruce ste-
tit, sed tale quippiam nihil meditatus est, tantū
externo ore hausit corporaliter Sanguinē Chri-
sti. Quæro nunc ex Aduersarijs, vter ex his
duobus melius Sanguinē Christi biberit? 23
Apostolus Carnem Christi 1 Corint. 10 vocat
Elcam spiritualem: quare igitur Manducationē
Carnis Christi nō vocabimus spiritualem? 24
Caro Christi cibus est non naturalis, sed spiri-

tualis vitæ: quare igitur Manducationem Car-
nis Christi non spiritualement vocabimus? 25

Modus Manducandi Corporis Christi spiritu-
alis est, & Epitheton Spiritualis, significat spiri-
tualem Manducandi modum: Ergo aptè Man-
ducatio Carnis Christi vocatur spiritualis. 26

Quare Manducationē Carnis Christi vocatis
Corporalem? quare noua phrasi vocatis Essen-
tialem? quare ambigua voce appellatis Sacra-
mentalem? quo Scripturæ testimonio nitimini?
quid proprie significat Epitheton corporalis?
nonne corporalem Manducandi modum? dif-
fert ne corporalis Manducandi modus, à Phy-
sico Manducandi modo? est ne inter Physicum
Manducandi modum & Capernaiticum aliquid
differentiæ? vbi inuenietis Epitheton Corpo-
ralis? vbi inuenietis Epitheton Essentialis? vbi
Sacramentalis? nonne in Fornace? nonne Fumus
deleuit?

3

Obseruandum etiam est, quomodo declari
deberat Fidelibus, modus Manducationis Car-
nis Christi, id hoc pacto vtiliter fieri potest.

1 Sicuti externa circūcisio fuit subiecta sen-
sibus, potuit enim videri & sentiri: & sicuti in-
ternam circumcisionem cordis, renati non nisi
mente fidei sunt experti: Ita Manducatio Pa-
nis est sensibus subiecta, potest enim gustari &
palpari: Manducationem vero carnis Christi
ratio non intelligit, sed mens fidelis renati expe-
ritur. 2 In Baptismate externa aspersio Aquæ,

externè sentitur: qui tingitur, videt & tangit Elementum Aquæ: Internâ vero Regeneratione, quæ fit per Spiritû Sanctum, non nisi anima experitur hominis fidelis. 3 Alijs quoq; similitudinibus aptissimè modus Manducationis illustrari poterit, videlicet: 1 Sicuti rami à radice Arboris hauriunt nutrimentum. 2 Sicuti palmites è Vite trahant succum. 3 Sicuti omnes creaturæ à corpore Solis sumunt vitalè calorem. 4 Sicuti membra in corpore humano à capite sumunt vim mouendi, ita fideles è carne pro nobis crucifixa, Vitam Æternâ hauriunt & viuificam vim, qua ipsi viuificentur. 5

Quando igitur quæritur ab Aduersarijs: Si Corpus Christi simul nō est, nisi in vno cœli loco, quomodo omnes Fideles in omnibus Terræ locis, vnico Christi Corpore pasci queunt? Respondeo 1 Quomodo omnes Creaturæ, in omnibus vniuersi Orbis locis, vitalem calorem ex vnico Solis corpore haurire possunt? cum Solis corpus simul & semel non sit, nisi in vnico cœli loco & Orbe. 2 Quomodo vna candela, quæ stat non nisi in vna Mensæ parte, toti Domui, & singulis in Domo degētibus Lumen suppeditatur? 3 Quomodo Odor ab ipsis Floribus procul per Aerem dispergitur?

4 Quomodo calor Ignis procul extra Focū, omnibus in Hypocausto degentibus, communicatur? 5 Quomodo virtus Magnetis ad eū vsq; locum extenditur, ex quo Ferrum attrahi-

tur? 6. Quomodo Infantes in Baptismate,
Sanguine Christi abstergi credimus à Peccatis,
cum tamen substantiam Sanguinis Christi in
Baptismo esse nõ doceamus? 7. Nunquid mi-
nus est Sanguine Christi à peccatis ablui, quam
Sanguine Christi potari? 8. Quomodo Pau-
lus absens corpore, p̄sens fuit Corinthijs spiritu?
9. An non memores hic estis Diuinæ Omni-
potentiæ? 10. An non memores hic estis illi-
us, quod in nobis falso desideratis, in rebus Fi-
dei valedicendum esse rationi?

At dicitis: in Mysterijs non est agendum Si-
militudinibus? Quare igitur vos agitis Si-
militudinibus in hoc Mysterio? De Ferro igni-
to: de Imagine hominis in Speculo: de voce ho-
minis in Contione: de Arbore magna in grano:
de Vino in cantharo: de cæra liquefacta. An
non Christus vocatur Sol Iustitiæ? annon Chri-
stum Stellam Matutinam canitis? Nonne Vete-
res Mysterium Trinitatis explicarunt per simi-
litudinem Solis? Nonne vos vtimini similitu-
dine Solis in Articulo Incarnationis?

Pomeranus in Psalmo 110. eodẽ modo do-
cet, vt ego: quia inquit, Christi Corpus in cæ-
lum receptum: sed Maiestate & efficatia Fide-
libus adesse. hæc ait, cū Versum illum explicat:
Dedit Escam timentibus se.

Reliquæ Similitudines à me allatæ, sumptæ
sunt ex Scripturis & Veteribus, quid igitur ha-
bent quod desiderent Aduersarij? Apostolus

præterea utitur dulcissima similitudine de Olea,
cui nos, qui eramus Oleastri, insiti sumus.

Videât igitur Aduersarij, quid doceant, quâ-
do plane ineffabilem dicunt modum Mandu-
cationis Carnis Christi: Etenim 1. Cyrillus
lib. 4. cap. 13. supra Iohan. inquit: Probum au-
ditorem Venatrices Canes imitari: & Fatuis fa-
cillima quæq; obscura videri. 2. Idem distin-
guit aperte inter Quomodo Iudaicū, & Quo-
modo Fidelium. 3. Esaïæ 7. dicitur: Si non
credideritis, non intelligetis: Ergo illi qui sunt
fideles, negotium hoc Fide percipiunt. Vnus
quoq; ex Aduersarij Collegis publicè docuit,
Quæstionem Mariæ: Quomodo hoc erit, & c.
non ortam esse ex incredulitate. Hęc M. Conra-
dus. 4. Idem quoq; Quæstionē sic sæpe for-
mavit: *VWie wirdt vns der Leib Christi geben? &*
respōdit: mit dem Broth: VWie wirt vns das Blut
Christi geben? et respondit: *mit dem VVein.*

5. Si modus Præsentiaē & Manducationis
Carnis Christi, est planè ineffabilis, quare dicitis
Realiter, Substantialiter, & Definitiuè, Corpus
Christi esse in Pane? quare dicitis, Ore corpo-
ris corporaliter à nobis manducari Christi Car-
nem? nonne modum exprimitis? 6. Aduer-
sarius meus scribit, Carnem Christi à nobis cor-
poraliter, sed nō corporali modo edi, annon hæc
sunt pugnantiæ? 7. Alius scribit, modū Man-
ducationis esse corporalem: annon hæc pugnat?

8. Ut dicā quod res est: Corporaliter Edere,

est corporali modo Ederé, & corporali modo Ederé, est Physicè Ederé, & Physicè Ederé, est capernaiticè Ederé, nisi nouam Grammaticam excogitarint Aduersarij. Talem Manducationis modum, non modo ratio, sed ipsa Fidei natura auersatur. 9. Augustinus in Sermone ad Neophitos, Quæstionem Quomodo tractat, quærit enim: Quomodo calix est Sanguis eius: Quomodo Panis est corpus eius? et soluit: Quia aliud videtur, & aliud intelligitur.

Et sicuti modus Manducationis, ita quoque modus Præsentie carnis Christi, & vnionis Panis & corporis Christi explicari debet.

Non tamen inde aliquis cõcludet, me omnia velle definire, & nihil velle ignorare. absit illud longè à me, quæ reuelata sunt, inquiri, & credo: ignauiam esse dico, velle abscondita, dicere ea, quæ sunt in Literis Sacris reuelata.

Modum Manducationis fateor etiam, ex parte esse ineffabilem: Nam sicuti Acie mentis humanæ attingere nequeo: Quomodo calor et Ignis Solis ad nos deorsum veniant: cū omnis Ignis sursum tendat: ita quoq; vicissim scire non possum, quomodo arcana Spiritus Sancti operatione, ex carne Christi in cœlis manente, viuifica vis, ad omnes Fideles, in omnibus Terræ locis, deueniat.

4

Vt ea, quæ iam docui sint solidiora, ordine respondebo ad quædam Argumenta, quibus

Aduersarij conantur demonstrare, ore corporis
corporaliter à Fidelibus & Infidelibus mandu-
cari Christi carnem.

1. Heshusij.

Ea Manducatio, quæ est Spiritualissima, non
est capernaitica. Manducatio Corporis Chri-
sti, quæ fit ore corporis corporaliter ab Impijs,
est Spiritualissima: Ergo illa Manducatio non
est capernaitica. Resp.

Nego minorem. Si est Spiritualissima, quo-
modo corporalis est? Si Spiritualissima est, quo-
modo ore corporis editur Caro Christi ab Im-
pijs? carnalissimam esse citius crediderim.

2. Heshusij.

Capernaitæ somniarunt Manducationē Car-
nis Christi in frustra dissectæ: Nos docemus,
integrum & viuū Christi Corpus à nobis man-
ducari corporaliter: Oraliter ergo non sumus
Capernaitæ. Resp.

Estis igitur crudeliores Capernaitis. Nam
immanius est, integrum & viuū hominis cor-
pus deuorare corporaliter ore corporis, quam
enecati corporis partes comedere. Ionas etiam
fuit integer & nō cōmansus, deglutitus à ceto:
nunquid ideo nō dicetur crassè deuoratus à ce-
to?

3. Cunij.

Quicumq; in Synaxi negāt, corporaliter ore
corporis, & oraliter comedi Christi Corpus, illi
tantum dimidium & non integrū habent Chri-
stum. Ergo grauiterrime errant. Resp.

Nego antecedens. Patres nō hauserunt ore corporis corporaliter Sanguinem Christi: ergo ne dices Patres dimidium habuisse Christum?

Infantes baptisati non manducant corporaliter ore corporis, Corpus Christi: habebunt igitur Infantes tantum dimidium & nō integrū Christum?

4. Greyneri.

Quicūq; sunt Os ex Ossibus Christi, illi corporaliter Manducant Carnem Christi: Fideles sunt Os ex Ossibus, & caro de Carne Christi: Ergo Fideles ore corporis corporaliter Manducant Carnem Christi.

Resp.

Nego maiorem. Patres nō ederunt ore corporis corporaliter carnem Christi, nūquid igitur dicetis, Patres non fuisse Os ex Ossibus, & carnem de Carne Christi? Infantes nō edunt corporaliter Corpus Christi, ergo Infantes non erunt caro de Carne Christi?

5. Cunij.

Totus Christus habitat in Fidelibus: Ergo Fideles ore corporis corporaliter, edunt Carnē Christi.

Respon.

Nego consequentiā. Nam nō omne id, quod tribuitur toti Personæ in cōcreto, tribuendū est vtriq; Naturæ in abstracto. 1. Ignorantia Extremi Diei tribuitur toti Personæ in concreto, nō tamē in abstracto vtriq; Naturæ ignorantia hæc tribuenda est. 2. Cum dico, Petrus est sepultus Romæ, de tota persona Petri dicitur, nemo tamen hinc concludet, Animam S. Petri esse

sepultam Romæ. 3. Cum dico: Petrus est in
cælo, de tota persona dicitur: nemo tamen inde
concludet, corpus Petri esse in cælo. 4.

Cū dico: Christus est passus, de tota persona di-
citur in cōcreto: nemo tamé hinc concludet, eti-
am Diuinitatē passam esse. 5. Cum dico: La-
zarus est in Sinu Abrahami: Diues est in Infer-
no, de Anima istud intelligitur. 6. Ita cū di-
co: Christus Fide habitat in Fidelibus, de tota
persona dicitur: nemo tamen inde concludet,
Substantiam Carnis Christi esse in Fidelibus,

7. Patres non manducarunt Christi corpus
corporaliter: Infantes quoq; non manducarūt
corpus Christi corporaliter: Ergo Infantes tan-
tum dimidiū habebunt Christum? Ergo in Pa-
tribus non totus habitauit Christus?

6. Heshusij,

Nerui præcipuæ consolationis in Ecclesia de
Præsentia Christi, non sunt incidendi: Ergo
corporaliter in Synaxi máducatur corpus Chri-
sti.

Respon.

Nego consequentiam. 1. Nam idé Chri-
stus, qui docuit, se præsentem adesse suæ Eccle-
siæ, dixit quoq;: Pauperes semper habebitis vo-
biscum: Me non semper habebitis vobiscum.

2. Idem dixit: Expedi vobis vt vadam ad
Patrem. 3. In cantilena vsitata quomodo ca-
nitis: *Er ist bey vns wol vff den plan, mit seyners
Geist vnd Gaben.* 4. Item in alia: *Gen Himmel
zu dem Vater mein, schar ich von dieser Erden.*

5. Annon presentia Spiritus Fidelibus sum-
 ma consolatio est? 6. Nunquid presentia Di-
 uinitatis nihil est? 7. Nunquid nihil est, quod
 Deus tot donis suam Ecclesiam perfundit? 8.
 Nunquid nihil, quod doceam, Carnem Christi
 sua Maiestate & efficaciatia, nobis presentem esse?
 9. Nunquid nihil est, quod Christus apud Pa-
 trem pro nobis intercedit gemitibus inenarra-
 bilibus. 10. Nonne ineffabilis bonitatis res est,
 quod Virtutem viuificam ex Christi Carne hau-
 riamus? 11. Nonne in hisce veri consolatio-
 num thesauri consistunt? 12. Nonne hæc cõ-
 solationes contra omnes Inferni portas præua-
 lere poterunt? 13. Nihil est quod tota Trini-
 tas mansionem suam apud Fideles faciat? 14.
 Patres non ederunt corporaliter carnem Chri-
 sti, defuit ne Patribus cõsolatio in tẽtationibus?

7. Cuij.

Caro Fidelium non erit experts salutis: Ergo
 Corpus Christi editur corporaliter ore corpo-
 ris,

Respon.

Nego consequentiam. Patres non ederunt
 corporaliter carnem Christi: Ergo Patres nõ
 toti saluabuntur, sed tantum quo ad animam.
 Semper dixi, Christum non tantum in anima,
 sed in omnibus sanctissimi corporis sui mem-
 bris grauissimos cruciatus sustinuisse. Ideoque
 non tantum Animam, sed quoq; carnem nostram
 Esu carnis Christi viuificari & sanctificari do-
 cui. Id voluit Tertullianus, quãdo dixit, carnem

nostram vngi Christi Corpore, & ideo Ireneus
ex Eucharistia probauit Resurrectione Carnis
nostræ. 8. Tilemanni

Spiritualis Manducatio fit etiã in Baptismate,
& prædicatione Euangelij: Ergo, si in Synaxi
tantum Spiritualiter manducatur Christi Caro,
frustra instituta est Synaxis. Resp.

Nego consequentiam: Nam in Synaxi Chri-
stus adiecit Symbola, per quæ extrinsecus signi-
ficantius nos admonet de energia Carnis &
Sanguinis sui. Aptissima enim Symbola adhi-
buit: Sicuti enim Panis naturalis Vitæ præci-
piuus est Cibus: & sicuti Vinum naturalis Vitæ
præcipuus est Potus: Ita Caro Christi Vitæ cœ-
lestis vere Cibus est, & Sanguis Christi Vitæ spi-
ritualis verè Potus est. Deinde nõ dubium est,
quin in Synaxi efficacius et plenius Christi car-
ne & Sanguine fruamur, quã in nuda prædicatione
Euangelij. Ideo .n. singulariter Christus ad-
iecit Mysterio Cœne, promissionem de cõmu-
nionem corporis & Sanguinis sui, vt nos admo-
neret ibi quodammodo continuari communi-
onem illã Carnis & Sanguinis sui. Ponderauit sine
dubio Filius Dei, quanta Animæ nostræ sitis &
fames esset: ideoq; non modo in prædicatione
Euangelij, & Mysterio Baptismi, sed in Myste-
rio Synaxeos quoq;, Pabulũ & Potũ animæ no-
stræ ordinare voluit. Naturalis vita crebrũ potũ
& cibi vsũ requirit: multo magis Vita spiritua-
lis, opus habet crebro vsu Spiritualis Cibi, &

Cœlestis Potus. Spiritus sanctus eandē Doctrinam sœpius repetiuit quandoq;, quis autem dicere audebit, frustraneam illam esse repetitionem? Nonne nostram considerauit Filius Dei infirmitatē? nonne Diaboli furorem erga Genus humanum, diligenter perpendit? Homo sanæ valetudinis, quando cibum gratū palatui semel degustauit, sœpius illum desiderat: Sic Homo renatus, qui in prædicatione Euangelij, Christi Carnem semel degustauit, tantum ab est, vt nausea laboret, imo vt eo magis appetat, & non cesset priusquam sitim Animæ sedauerit, & quo magis degustauit, eo magis degustare appetit: atq; hæc summa est Fidelium voluptas.

Iniuriæ igitur sunt in me, qui Sacram Synaxin frustra institutâ clamant, nisi Manducatione Capernaitica eam polluamus. Imo ex partis aduersarij Doctrina facilius concludam, ab Aduersarijs eneruari mysterium Synaxeos. Nam si Corpus Christi, vt ipsi docent, vbique est, necessario sequetur, Corpus Christi esse in quouis Pane, quem Domi edimus, quid igitur opus erat Synaxin institui? Si considerentur circumstantiæ, quæ sacræ Synaxi coniunctæ sunt, Homo pius facile intelliget, quantum in illa sit utilitatis & lucri.

9. Græyneri

Cyrillus docet, Christum habitare corporaliter in Fidelib: naturali communicatione Carnis suæ: Ergo corporaliter habitat in nobis Christus.

Respon.

1. Cyrillo oppono Cyrillū, qui lib. 6, in Ioh. cap. 14. inquit: Christus hinc Corporis sui præsentiam subduxit. 2. Cyrillo oppono Athanasium, qui ait: Oportere Carnem Christi Spiritu aliter nobis distribui, vt sit nobis conseruatoriū salutis in Vitam Æternam. 3. Cyrillo oppono S. Bernardum de S. Martino sic loquentem: Spiritualiter, non carnaliter nobis exhibetur Christi Caro.

10. Heshusij.

Augustinus, Ambrosius, & Chrysofomus scribunt, Ore corporis manducari Christi Corpus: Ergo corporaliter manducatur Corpus Christi.

Respon.

1. Augustino oppono Augustinum, qui alibi prohibet præparare Dentes & Ventrem. 2. Augustinum expono per Augustinum, quia inquit, Signum habere nomen rei signatæ. 3. Ambrosio oppono Ambrosium, libr. 6. de Sacra. cap. 1. Sicuti Corpus Christi, Spiritus est cibus, ita spiritu editur. 4. Ambrosium expono per Ambrosium. lib. 4. ca. 4. de Sacra. In Eucharistia similitudinē Sanguinis sumpsisti. 5. Chrysofomo oppono Chrysofomum, quando Verba Institutionis exponenda docet p cap. Iohā. 6. 6. Chrysofomus in hac controuersia, multis vsus est Hyperbolis: docet enim alibi, nos Dentes figere in Corpus Christi.

11. Cunij.

Vino non obſignatur Nouū Fœdus, ſed Sanguine Chriſti: Ergo id quod eſt i calice, eſt Sanguis Chriſti, & per conſequens bibitur ore corporis.

Reſpon.

Nego conſequentiã, & vt appareat, mala cõnexio, cogitandū eſt 1. Vocẽ gręcã diathiki, dexterius transferri Fœdus, quã Teſtamentū,

2. Ipſum Fœdus & Sanguinẽ Chriſti eſſe res diſtinctas. 3. Synaxin & Fœdus etiã eſſe res diſtinctas. Sicuti Fœdus & circũciſio res fuerunt diuerſe. 4 Subſtantiam Foederis eſſe ipſam Promiſſionem Dei: Ero Deus tuus, & ſeminis tui. 5. Fœdus Nouum nõ primo cepiſſe in Inſtitutione Synaxeos, ſed tempore prius fuiſſe ipſa Synaxi. 6. Fœdus Sanguine Chriſti nõ niſi ſemel confirmatum eſſe, 7. Illam confirmationem Noui Fœderis, per Sanguinem Chriſti, factam in cruce, & non in Synaxi.

8. Quando in Synaxi bibimus Sanguinem Chriſti, non ideo bibimus, vt Fœdus Nouum confirmemus (quia ſemel ſatis confirmatum eſt) ſed vt nos certificemus, quod ſimus in Fœdere, quia bibimus illum Sanguinem, quo confirmatum eſt fœdus. 9. Eadem ratione qua circũciſio Foedus appellata eſt, etiam Synaxis Nouum Foedus dici poteſt.

His conſideratis, facile depræhenditur vitium conſequentiẽ.

1. Calix vocatur Nouum Foedus: quia Signum eſt Noui Fœderis.

2. Vinum vocatur Sanguis: quia signum est Sanguinis Christi. 3. Sanguinem Christi, in cælo existentem bibimus Fide: Vinum quod est in calice, bibimus ore corporis.

12. Cuij.
In Nouo Fœdere Veritas est coniuncta Signis. Ergo Corpus Christi editur corporaliter.

Respon.
Nego consequentiam. Quia perceptio Corporis Christi, quæ Fide fit, etiam requirit coniunctam signis rei veritatem.

13. Heshusij.
In Synaxi talis Mâducatio Carnis Christi statui debet, quæ Fidem obfignet & alat: Sed sola corporalis Manducatio Fidem alit & obfignat: Ergo in Synaxi corporalis Manducatio Carnis Christi statui debet. Respon.

Nego minorem: Quia Capernaïtica eiusmodi Manducatio Fidem destruit. Falsum quoq; est, Spirituali Manducatione Fidẽ nostrã non alii & augeri, Sicuti enim Os corporis fruitur, cibo in Ventriculo digesto, ita Fides quoq; confirmatur magis, quo magis meritum Passionis sibi applicat Anima fidelis.

14. Heshusij.
Res eadem seipsam non obfignat. Spiritua-
lis Manducatio Carnis Christi, nihil aliud est, quam Fides: Et Fides idem est, quod Spiritua-
lis Manducatio: Ergo Fides nõ obfignatur spi-
rituali Manducatione Carnis Christi. Resp.

Nego minorem. 1. Fides enim hic se habet instar oris: Caro Christi instar cibi: Manducatio vero est ipsa actio: qua cibus per fidem, veluti per os apprehenditur: aliud certe est os, aliud est cibus, & aliud est ipsa actio sumendi cibū.

2. Fide Christus habitat in cordibus nostris, aliud certe est fides, aliud est ipsa inhabitatio, & aliud est Christus, qui inhabitat: fides est mediū per quod Christus habitat in cordibus fidelium.

3. Homo externus ore corporis tanquā per medium sumit cibum, nemo dicet ipsum os esse ipsum cibum, nec e cōtra: Nemo negabit actionē sumendi cibum, esse aliquid distincti ab ipso ore & cibo.

4. Homo internus ore animæ, id est, fide manducat Christi carnē: nemo dicet, Corpus Christi esse fidem, & fidem esse Christi corpus. Nemo negabit ipsam Manducationem esse aliquid distincti ab utroque.

5. Annon aliud est instrumentum, & aliud est Actio, quæ fit per instrumentum.

6. Cū dico: manu accipio pecuniam, quisque intelligit, pecuniam non esse manum, & manum non esse ipsam actionē, quæ fit per manum.

7. Fide accipio remissionem peccati, certe fides non est ipsa peccati remissio, & e contra, remissio non est ipsa fides.

15. Eiusdem.

Si Edere carnē Christi, & credere sunt Synonima, etiam Fides & Māducatio carnis Christi erunt Synonima: Sed Edere Christi carnem & credere, sunt Synonima. Ergo Fides & Mā-

ducatio carnis Christi, sunt Synonima.

Respon.

Concedo minorem, secundum definitionem supra positam: Manducare Christi carnem, est fide apprehendere meritum Passionis. Sic Manducatio Carnis Christi est apprehensio meriti Passionis, quæ fit per fidem.

16. Heshusij.

Caro & Sanguis Christi sunt coelestia pignora salutis nostræ. Ergo corporaliter editur caro Christi.

Respon.

Nego consequentiam: Nam Patribus etiam fuerunt coelestia pignora salutis Caro & Sanguis Christi, & tamen non est corporaliter caro Christi comoesa à Patribus.

17. Eiusdem.

Inter Sacramenta Veteris & Noui Testamenti discrimen debet statui: Sed Veteres ederunt carnem Christi spiritualiter: Ergo nos edimus carnem Christi corporaliter.

Respon.

Nego consequentiam. Quia discrimen istud non est in re signata, sed in signis: Paria (inquit Augustinus) sunt in re, diuersa in signis. Et modus Manducationis idem est.

18. Eiusdem.

Inter Spiritualem Veteris & Apostolicæ Ecclesiæ Manducationem nihil est differentiæ. Ergo nulli in Ecclesia Apostolica manifestiorem cognitionem Regni Christi habuerunt, quàm Veteres, nec vlli Veteres obscuriorem habuerunt.

notitiã Christi, quã fideles Apostolicę Ecclesię.

In Ecclesia veteri, quidam Fideles fidei robore superarunt quosdam in Apostolica Ecclesia, & quidam in Apostolica Ecclesia, fidei fortitudine superarunt quosdam in veteri Ecclesia.

Sic aliqui in veteri Ecclesia illustriore habuerunt cognitionem Christi, quã nonnulli in Apostolica Ecclesia, & quidam in Apostolica Ecclesia superarunt Veteres in manifestiore cognitione Regni Christi. Sed idem Christus est singularis, siue parua siue magna fide p̄diti simus.

19. Eiusdem.

Vox koinonias nõ est ambigua: Ergo extra controuersiam est, quod in loco Apostoli significet actiue distributionem corporis. Resp.

Nego antecedens. Quia varie translata est dictio illa ab Interpretibus: Alij vertunt, Cõmunicatio, alij Participatio, alij communio, alij Societas, alij Ecclesia. Quod autem in loco Pauli passiuè capiatur pro participatione, vsu & iure rei, sic probõ. 1. Quia Paulus ipse postea explicat per verbum metechomen, metoche capitur passiuè. 2. Lutherus transtulit *Gemeinschaft*. dictio *Gemeinschaft* passiuè sumitur. 3. Et magis correspondet voci Cõmunionis, quã Communicationis. 4. Si actiuè exponenda dictio, oporteret transtulisse *ansteylung*.

20. Heshusij.

Sicuti Irahelitę participes facti Altaris, ita fideles participes fiunt corporis Christi: Sed

Israhelitę ita sunt participes facti Altaris, vt mā-
ducarint de oblatiſ Sacrificijs. Ergo Chriſtiani
edētes Panem Eucharistię, participes fiunt etiā
Corporis Chriſti. Respon.

Concedo totum Argumentum: Nam Israe-
litę veri, verē fiunt participes Corporis Chriſti,
quandoquidem dignē edunt de Pane Euchari-
stię. 21. Heshufij.

Populum Noui Fœderis oportet habere prę-
rogatiuam, præ populo Veteris Fœderis. Ergo
populus Noui Fœderis edit corporaliter Chriſti
Carnem. Respon.

Nego conſequentiam. Nam illa prærogatiua
non conſiſtit in Manducationis diuerſo modo:
Quia Apoſtoloſ hęc adem hic cōſtituit. 1. Cor. 10

5.

Cum Aduerſarij Doctrinę ſuę tanquam fun-
damentum habeant Dogma Vbiquitatis, opere
p̄cium me facturū ſpero, ſi argumentis ex Scrip-
tura depromptis, euincam Chriſti Corpus non
eſſe Vbiq; , ſed in certo cœli loco ſibi placente,
Atq; ea in re nihil difficultatis in eſſe puto.

1. Quę cunq; ſūt ſeparata locis, nō ſunt vbiq;.
Anima & Corpus Chriſti fuerūt a tempore mor-
tis vſq; ad reſurrectionem, ſeparata locis. Ergo
Corpus Chriſti non eſt vbiq;. 2. Fulgentius
ſcribit, totam Humanitatem non fuiſſe in Sepul-
chro, & totam Humanitatem nō fuiſſe in Inter-
no. 3. Auguſtinus Animę tribuere noluit,
quod ſimul fuerit in Inferno & Paradifo.

4. Idem ait: Vbiq; totus est, sed non vbiq; totum. 5. Idem ait: Secundum id quod Deus est, vbiq; est: secundum id, quod Homo est, in Cœlo est. 6. Cyprianus in explicatione Symboli docet, quod per Ascensionem, Humanitas Christi esse ceperit in loco, vbi antea non fuerit.

7. Dydimus lib. 1. cap. 1. & Basilius 22. cap. de Spiritu sancto. Inde probat Diuinitatē Spiritus Sancti, quod simul sit in plurimis locis.

8. Cyrillus in Iohan. capit. 14. lib. 6. inquit: Christus præsentia Corporis sui hinc subduxit.

9. Gregorius in Hom. Paschali: Christus nō est hic per præsentiam Carnis suæ, qui tamē nūquā deest per præsentiam Maiestatis suæ. 10.

Ambrosius lib. 10. cap. 14. Christus nec supra terram, nec in terris quærendus est, qui tamen nūquam deest per præsentiam Maiestatis suæ. 11.

Vigilius docet, Christū Vbiq; esse secundū naturam Diuinitatis suæ, & loco circumscriptum esse secundum naturam Humanitatis suæ, 12.

Athanasius damnat eorum errorem, qui docent Christi Corpus esse consubstantiale verbo. 13

Nulla Creatura simul est in multis locis. Corpus Christi verè est Creatura. Ergo. 14. Si Corpus Christi est Vbiq;, erit etiam in Inferno.

15. Si Corpus Christi est Vbique, sequetur, Christum vbiq; extra Vterum Matris cōceptū esse, & vbiq; extra Bethlehem natum esse, vbiq; extra Ierusalem passum esse, vbiq; extra Hortum sepultū esse. 16. Marci 16. Angeli dicūt

Mulieribus Surrexit, non est hic. Lucæ 24. fe-
rebatur in cœlum. Iohã. 11. gaudeo quod non
fuerim illic Me nõ semper habebitis vobiscum.
Act. 3. Oportuit ipsam cœlos recipere. 17.
Angelicæ Naturæ nõ sunt simul in multis locis.

6

Sciendum etiam, quomodo refutanda Argu-
menta, quibus Aduersarij probant Vbiquitatem
corporis Christi.

1. Cuij.

Dextera Dei est Vbiq;. Corpus Christi est
ad Dexterã Dei: Ergo corpus Christi est vbi-
que.

Respon.

Nego conf. quia sunt 4. termini. 1. Deus
est vbiq;. Angeli sunt apud Deum: Ergo ijdẽ
Angeli sunt vbiq;. 2. Deus est vbiq;. Nos
sumus in Deo: Ergo nos sumus vbiq;. 3.
Dextera Dei est vbiq;. Corpus Christi à Ste-
phano visum est ad Dexteram Dei: Ergo Cor-
pus Christi vbiq; visum ẽ à Stephano, 4. Ita
concludi potest: Dei Potestas est vbiq;. Et vbi
est Dei Potestas, ibi est Christi Potestas: Ergo
Christi Potestas est vbiq;. Sed non valet. Vbi
est Potestas Christi, ibi est Corpus Christi. Po-
testas Christi est vbiq;. Ergo Corpus Christi
est vbiq;. maior enim falsa est.

2. Cuij.

Corpus Christi ambulauit supra Mare: Ergo
Corpus Christi est vbiq;. Ref. Nego conf.
Petrus ambulauit supra Mare: Ergo Corpus

Petri est vbique.

3. Cunij.

Christus ieiunauit 40. diebus: Ergo corpus Christi est vbique. Resp. Nego conf. Moyfes ieiunauit 40. diebus. Ergo corpus Moyfis est vbique.

4. Cunij.

Corpus Christi est corpus glorificatū. Ergo corpus Christi est vbique. Resp. Nego cōseq. Sicuti corpus animale, non est Anima: Ita corpus Spirituale non est Spiritus.

5. Neferi.

Substantia non debet furto eripi è Synaxi: Ergo eſſentia corporis Christi est sub fruſtulo Panis. Resp. Nego conſeq. corpori Christi non debent furto ſubripi ſua Maietas & proprietas: Ergo Subſtantia carnis Christi est in celo.

6. Neferi.

Corpus Christi tranſiuit per Ianuam clauſam, & per Lapidē Monumenti: Ergo corpus Christi est vbique. Resp. Antecedens non reperitur in Scripturis.

7. Cunij.

Corpus Christi aliquando factum est inuiſibile: Ergo corpus Christi est vbique. Reſpo: Nego conſequentiam. Angeli quandoq; facti ſunt viſibiles: Ergo Angeli ſunt vbique.

8. Cunij.

Quæcunq; faciūt ad deſtructionem Papatuſ, illa animaduertit Lutherus. Sed Lutherus non animaduertit per Doctrinam Eccleſiæ Ty-

gurinæ Papatum destrui: Ergo Tygurinæ Ec-
clesiæ Doctrina de Synaxi, non destruit Papa-
tum. Resp. ad maiorem. 1. Lutherus plu-
rima vidit, 2. sed non vidit omnia, 3. non vi-
dit primus, 4. neq; solus. In negotio certè Eu-
charistiæ nimium concessit Papistis.

9. Heshusij,

Papistæ non rephenderunt Verba Augusta-
næ Confessionis: Sub specie Panis, Ergo cor-
pus Christi est sub specie Panis. Resp.

Nego consequentiã. Phrasis illa ideo fuit Pa-
pistis approbata, quia stabilit Transubstantiati-
onem: Ideoque ipse Author expunxit.

10. Heshusij.

Stephanus vidit Christum sedentẽ ad Dex-
teram Dei, post Ascensionem. Stephanus tunc
fuit in Terris. Ergo corpus Christi, quãdo est
à Stephano visum, etiam fuit in Terris.

Respon.

1. Non vidit sedentem, sed stantem ad Dex-
teram Dei. 2. Scripturę dicunt, quod cœli
fuerint aperti. 3. Vidi Aduersarium meũ stan-
tem in sublimi Suggestu, cum esset Hyperepif-
copus, & ego steti in Terris: attamẽ corpus Ad-
uersarij à me visum non erat in Terris.

11. Heshusij.

Paulus post Resurrectionem, Dominũ vidit
carnalibus oculis. Paulus quando vidit Domi-
num, fuit in Terris: Ergo corpus Christi, quã-
do est visum à Paulo, etiã fuit in Terris. Ref.

1. Num carnalibus oculis viderit Christum, nescio. 2. Magis verisimile est, quod tunc viderit Dominum, quando raptus est in Tertium Cœlū, & tunc oculi Pauli fuerunt renati, & Spirituales. Act. 9, tantum audiuit vocē: nam viso lumine, statim concidit in terram, & cæcus est factus. 3. Nego consequentiā: Nam etsi carnalibus oculis vidisset, nō tamē ideo necesse fuit in Terris esse Corpus Christi, quia potuit etiam videri à Stephano, quando in cœlo fuit.

12. Heshusij.

Quicquid omnia implet, vbiq; est. Corpus Christi omnia implet. Ephes. 4. Ergo Corpus Christi Vbique est. Respon. Locus Apostoli intelligendus est, de impletione omnium operum, propter quæ Christus venit in Terram,

13. Heshusij.

Quicquid est supra omnes cœlos, non est circumscriptū loco. Corpus Christi est supra omnes cœlos: Ergo corpus Christi non est circumscriptū loco. Res. Corpus Christi est in cœlis. 1. Ephes. 1. Constituit eum in cœlestibus. 2. Nos ibi erimus, vbi Christus erit. Nos erimus in cœlis: Ergo corpus Christi est in cœlis. 3. Christus Iohā. 14. inquit: In Domo Patris mei mansiones multæ sunt. 4. Idem ait: Ibo parare vobis locum. 5. Symbolū inquit: Inde venturus est. Inde, est Aduerbiū loci.

6. Germanice dicimus: *Da sit zu der rechten Gottes.* Ibi, est Aduerbiū loci. 7. Ad

Colof. 2. cap. Sursum est sedens ad Dexteram Patris. Sursum est Aduerbum loci.

Quare igitur Scripturæ dicunt, Christum supra omnes cælos euectum? Ergo corpus Christi non est in cælis? Respon.

Per euectionem supra omnes cælos, aut intelligi oportet Maiestatem Humanæ Naturæ, aut de Sphæris visibilibus & inferiorib. intelligi oportet Præpositionem Supra.

14 Heshusij.

Infidelis fit reus corporis Christi: Ergo corpus Christi realiter præsens est in Pane. Resp.

Nego consequentiã. Quia Author ipse hanc Argumentationem expunxit ex Apologia,

15. Heshusij.

Augustinus inquit, id dari in parte, quod pendit in cruce: Ergo corpus Christi est definitiue in Pane. Resp. Nego consequen.

1. Augustino oppono Augustinum, cum ait: Secundum id quod Homo est, in cælis est. 2. Epiphanius inquit, In Pane efficaciam dari, ad uiuificationem.

16. Pantaleonis.

Qui negant corpus Christi esse in Pane, constituunt Christum a nobis remotum. Ergo grauius errant. Resp. Nego antecedens.

Phil. 3 1. Quia Paulus inquit, conuersationem Fidelium in cælis esse. 2. Et idem docet Eph. 2 Nos cum Christo considerare in cælestibus, quomodo igitur Christus a nobis potest esse remo-

tus. 3. Vos contra præceptum Apostoli prohibetis ea, quæ supra sunt, quærere: prohibetisq; ne fide in cœlum ascendamus. 4. Contra verba canonis Niceni, quæ prohibent, ne humiliter simus, attenti proposito Pani. 5. Et cōtra verba Chrysoſtomi, qui ait, Synaxin Aquilis, non Graculis esse institutam. 6. Contra celebre Dictum Ecclesiæ: Sursum corda. 7. Deinde docetis, corpus Christi esse supra omnes cœlos, & sic remotiorem à nobis constituitis Humanā Naturam Christi, quam ego.

18. Heshusij.

Si Corpus Christi est in vno simul cœli loco, tunc erunt in futura Vita miseri: qui remoti à Christo, propter multitudinem Angelorum, & beati qui propinqui erunt Christo. Resp.

Curet Aduersarius primo, vt veniat in cœlū, Si in cœlū venerit, videbit Maria ne an Iohannes sit propinquior sessurus Christo.

19. Cunj

Naturæ in Christo non debent separari. Ergo vbicunque est Diuinitas, etiam est Humanitas.

Respon.

Nego consequentiam.

1. Quia sicuti Humanitas in Vtero conclusa, nō conclusit in Vtero Diuinitatem, ita nūc Humanitas non diffunditur, propter indiuiduam eius cū Diuinitate vnitatē. 2. Origenes in Matth. 25. cap. Hom. 33. Qui Christum præsentem & absentem simul dicit, non soluit Iesum. 3. Solis corpus ideo non est in omnibus locis, vbi est

calor Solis, etiam si Solis corpus non separetur a calore. 4. Si corpus Christi semper ibi esset, vbi Diuinitas, tunc tempore Mortis fuisset etiam vnitū Animæ: Nam Diuinitas semper fuit vnita Animæ.

7

Refutata Corporis Christi Vbiquitate, statim insurgit Quæstio: Qualis igitur sit vnio Panis & Corporis Christi? De hac paucis verbis meam sententiam dicam: De vnione Panis & Corporis Christi, hodierno die Theologi multum digladiantur: an sit Hypostatica, an sit Naturalis, an sit Formalis, an sit Rationalis, an sit Sacramentalis, an sit Mystica, dum disputant de vnione, inter illos summa est discordia. Quot nominantur vniones, tot sunt dissensiones. Digladiantur, quomodo Corpus Christi sit in Pane, sub Pane, cum Pane, circumcirca Panem. Quomodo Corpus & Panis sint vnita in manu Ministri. Hæc vnio non facit Hominem meliorem. Dico igitur, illā esse veram vnionem Panis & Corporis Christi, quæ fiat in corde fumentis, siue eam voces Sacramentalem, siue Mysticam, perinde est.

Magna iam animorum est dissensio: igitur ea vnio vrgeri debet, quæ consistit in fideli vsu fumentis. Solliciti simus, quomodo carnem Christi habeamus in corde, sub corde, cum corde, & circūcirca cor, tunc omisso hoc certamine, ardentissimè vniti erimus. Apostolus docet eos,

vnum corpus fieri, qui de vno Pane edunt, non docet, Panem & Corpus vnum fieri corpus. Iohan. 6. Docet Christus, ideo nos edere ipsius carnem, vt ipse sit in nobis, & nos in ipso.

8

Constituta vera vnione Panis & corporis Christi, refutanda est falsa Opinio, qua asseritur, manu Ministri porrigi corpus Christi, id sequentibus Argumentis solide fieri potest.

1. Iohannes inquit, se baptizare Aqua, Baptismum vero Ignis & Spiritus tribuit Christo, hanc humilitatem Iohannis Baptistæ omnes pios Precones imitari decet. 2. Iohannes Christum aspergit Aqua: Pater vero cœlestis Spiritus sui plenitudine Filium suum ipsemet baptizat. 3. Moses fatetur, se Ministrum circumcisionis esse, quæ manu fit in præputio: Circumcisionem vero cordis, Deo attribuit. 4. Christus inquit: Non Moses, sed Pater cœlestis vobis cibum illum dedit. 5. Augustinus in Epistola ad Circenses 130. inquit: Hoc agit ille & efficit, qui per Ministros suos rerum signis extrinsecus admonet, rebus autem ipsis, per seipsum intrinsecus docet. 6. Inde Papatus est ortus, quod Ministri hominibus persuaserint, se Reges habere sub pedibus, & Deum in manibus. 7. Et quod Sacerdotes putarint, manibus suis Christum non secus incarnari, quæ sicuti est incarnatus in Vtero Matris suæ. 8. Homines rudes hæc audientes, cogitant, manu Ministri sibi porrigi corpus

Christi, sicuti Infanti porrigitur Pulmentū manu Nutricis. 9. Ambrosius tom. 3. Epist. 87. ad Demetriadem Virginem: Neque idem in Sacramento est forma, quod virtus, cū forma humani ministerij præstetur obsequio, virtus vero per Diuini operis præstetur effectum. 10. Si manu ministri porrigitur Christi corpus, necesse est vt sit in Pane, vel sub Pane, vel cum Pane: Sed non est sub Pane, neque in Pane, neque cū Pane. Ergo non exhibetur manu Ministri. 13. Substantia carnis Christi nō est nisi in coelo. Manus Ministri non est in coelo: Ergo substantia carnis Christi non est in manu Ministri. 14. In immolatijs Epulis Demones non sunt manu Ministri distributi. 15. Communio Sacramentum etiam non fuit per Ministri manum exhibita. 16. Ipsi Apostoli non dederūt Spiritum Sanctum, sed orarunt pro ijs quibus manus imponebant, vt veniret in eos Spiritus Sanctus. 17. In Synaxi sunt duæ distinctæ res, illæ res requirunt duo distincta opera, illa duo opera requirunt duos distinctos Ministros: Hinc Apostolus inquit, Christi cooperarios esse, esse Ministros. 18. Si corpus Christi manu Ministri porrigitur, etiam Sanguinē Christi manu Ministri porrigi sequetur. Quia vero soepe à diuersis Ministris Panis & Poculum porriguntur: erit corpus Christi in manu vnius, & Sanguis Christi in manu alterius Ministri, Nonne quæso hac ratione distractio Sanguinis & corporis Christi

inducitur? Myſterium Myſterium reſpon-
debunt, quaſi vero & Sacrificuli ſua deliria non
venditent, ſub voce & titulo Myſterij.

Obiectiones Nicolai Pulzij.

I.

Qui negat manu Miniſtri porrigi corpus
Chriſti, ille negat Miniſtros Euangelij eſſe glo-
riofos, Ergo grauiter errat. Reſpon.

1. Miniſtri debent eſſe humiles, & Auguſti-
nus ſuper Iohã. 5. tract. inquit, illos non eſſe in
corpore Columbæ, qui negant, Chriſtum bap-
tizare Spiritu: Columba enim Iohannem docuit,
Chriſtum eſſe qui baptizet Spiritu. 2. Quã-
do Miniſtri volunt eſſe glorioſi, debent eſſe Typi
Gregis, non habere manus auaras, non ſumere
Pecunias ex cista aliena, mundæ manus eſſe de-
bent, quibus Sacramentum corporis Chriſti cõ-
tractamus. 4. Nõ infima gloria eſt, Sacramen-
tum corporis Chriſti manu cõtractare, ſed hæc
gloriam Miniſtri cõmunem habent cum alijs cõ-
municantibus. 5. Nam olim tẽpore Ambro-
ſij, nõ ore modo, ſed manu cõmunicantes, ſump-
ferunt chriſti corpus. 6. Idẽ factũ eſt etiã tẽ-
pore Eusebij Pamphiliæ Cęſarienſis Epifcopi.
Iam non ferunt manu accipi, vt ipſi ſoli maneãt
glorioſi.

2. Pulzij

Dignitas Miniſterij externi non debet exte-
nuari: Ergo manu Miniſtri porrigitur Chriſti
corpus. Reſ. Non debet honos ſuus
eripi Chriſto: Ergo manu Chriſti porrigitur no-

bis caro Christi. Externi Ministerij dignitatem
orno. Nam dico, Spiritum Sanctum nobis assi-
stere & cooperari, & suum ipsius opus per sese
exercere in Fidelibus. Imo addo, per exter-
num Ministerium Ministri à Christo nos sua è
coelo carne pasci,

3.

Augustinus, Nazianzenus & alij Patres dicunt,
manu Ministri nobis porrigi Christi corpus.
Ergo. Resp. Augustino oppono Au-
gustinum in prædicta Epist. ad Circenses. Au-
gustinum expono per Augustinum, quando ait,
Signum habere nomen rei signatæ.

9.

Ab Impijs Christi carnem doceo non man-
ducari, illud sequentibus Argumentis probare
soleo.

1. Quicumque non est capax No-
ui Testamenti, non est capax Sanguinis Christi.
Impij non sunt capaces Novi Foederis: Ergo
Impij non sunt capaces Sanguinis Christi.

2. Misericordia Dei sola Fide accipitur. Cõ-
munio carnis Christi, est opus Diuinæ Miseri-
cordiæ. Ergo cõmunio carnis Christi non nisi Fi-
de accipitur.

3. Inter Christum & Belial
nulla est communio. Impij sunt Filij Belial.
Ergo Impij non edunt carnem Christi.

4. Quicumque edunt carnem Christi, in illis
habitat Spiritus Sanctus. In Impijs non habitat
Spiritus Sanctus. Ergo Infideles non bibunt
Sanguinem Christi.

5. Nemo potest simul

bibere calicem Dæmoniorū, & Sanguinē Christi. Impij bibunt calicem Dæmoniorum. Ergo Impij non bibunt Sanguinem Christi.

6 Quicumque fiunt rei corporis Christi, nō fiunt participes corporis Christi. Impij fiunt rei corporis Christi. Ergo Impij non fiunt participes corporis Christi. 7. Quicumq; fit particeps corporis Christi, ille fit vnum corpus cū Fidelibus. Impij non fiunt vnum corpus cū Fidelibus: Ergo Impij non fiunt participes Corporis Christi. 8. Mortui non edunt. Impij sunt mortui in peccatis suis: Ergo Impij nō edūt carnem Christi. 9. Nemo potest simul cōmunicare Mensę Diabolorū, & simul edere carnem Christi. Impij communicant Mensę Diabolorum: Ergo Impij non edunt carnē Christi. 10. Quicumq; edit indigne de Pane Eucharistię, non accedit secundum institutionē Christi, ad Synaxin. Infideles non edunt dignē de Pane Eucharistię: Ergo Infideles nō accedunt secundum institutionem Christi ad Synaxin. 11. Qui non cōmunicat secundū institutionē Christi, non edit carnem Christi. Impij non cōmunicant, secundum institutionē Christi. Ergo Impij non edunt carnem Christi. 12. Caro Christi est cibus vitę spiritualis. Impij destituti sunt vita spirituali. Ergo Impij non edunt carnem Christi. 13. Omnem promissionem oportet Fide accipi. Verba illa: Hoc est corpus meum, sunt verba promissionis. Ergo illa verba

oportet Fide accipi. 14. Sicuti accipitur promissio, ita accipitur res, quæ continetur in promissione. Promissio non accipitur nisi Fide. Ergo corpus Christi non accipitur nisi Fide. 15. Qui edit carnem Christi ille manet in Christo. Infidelis non manet in Christo. Ergo Infidelis non edit carnem Christi. 16. Caro Christi non editur nisi Fide. Impij destituti sunt Fide. Ergo Impij non edunt carnem Christi.

Vnum hic admonendū duco. Quando docui, ab Impijs non manducari carnem Christi, Zuinglianum me dici oportuit, quādo vero Specialis Frater Aduersarij mutata sententia negauit ab Impijs manducari carnem Christi, tunc fuit Dogma hoc Euangelicum.

Cunius promisit, se probaturum Manducationem Impiorum, verum tandem promissis non satisfecit. Nam ubi probare non potuit, dixit, Quæstionem hanc esse inuilem, in qua Lutherus tamen Statum posuit.

10

Ordine refutanda sunt quædam Argumenta, quibus Aduersarij probāt Manducationē Impiorum.

I. Cuij.

I. Corinth. II. inquit Paulus, Quod indigni fiant rei corporis Christi. Ergo indigni manducant carnem Christi.

Respon.

Nego consequentiam: Aliud enim est, reum fieri, & aliud est, participē fieri corporis Christi.

Iudæi crucifigentes Christum, qui dicebant

Pilato : Sanguis eius super nos, & super Filios nostros, verè sunt rei facti Corporis & Sanguinis Christi. Nemo tamen hinc concludet, quod biberint Sanguinè Christi. Epicuræi & Athei homines, qui nūquam accedunt Synaxin, etiam illo cōtemptu fiunt rei Sanguinis Christi, nullus tamen hinc concludet, quod Epicuræi tales, bibant Sanguinem Christi.

Quando Infidelis se baptizari finit, etiam fit reus Corporis & Sanguinis Christi, nunquid ibi ideo bibit Sanguinem Christi?

Paulus docet quod ij, qui non habent rationē suæ familiæ sint deteriores Turcis & Iudæis, quomodo igitur Sanguinem Christi bibunt?

2. Cuij.

Apostolus docet singulari reatu illos grauari, qui indignè edunt de Pane Eucharistiæ. Ergo edunt etiam corpus Christi. Respon.

Nego consequentiam. Nā qui Christum Dominum glorię crucifixerunt, etiam singulari reatu se grauarunt, & maiori quā Petrus, qui simpliciter abnegauit. Non tamen inde cōcluditur, quod crucifigæ ederint carnem Christi.

Quare igitur Impij fiunt rei Corporis Christi, si non edunt Corpus Christi? Resp.

Quia non diiudicant Corpus Domini.

Quid est : non diiudicare corpus Domini ? Idē est quod spernere, contemnere, non in satis digno pretio habere, nō perpendere, quid Christus

suo Corpore nobis meruerit, Sicuti idem ait, vt nos ipsos probemus, id est, vt examinemus nos, cogitantes, quod contra Christi corpus egerimus, videlicet, quod peccatis nostris cruci affixerimus.

Quot modis igitur Impij nõ diiudicant corpus Domini? potissimum tribus modis.

1. Quod omnia beneficia Christi incredulitate sua respuant. Iohã. 3. Hoc est iudicium: Lux venit in Mundũ, & Mundus amavit Tenebras magis quam Lucem. 2. Quod Sacramentum Carnis & Sanguinis Christi prophanent: Nam si is qui statuam Imperatoris polluit, reus fit Imperatoriæ Maiestatis, multo magis is, qui Sacramentũ Sanguinis Christi prophanat, reus erit Sanguinis Christi. 3. Quod tanquam Hypocritæ veris Christi mēbris sese cõmiscant, & quandoq; meliores haberi velint, quã ipsi Pij, Neq; considerent, ad quid obligentur hac cõmunionē.

4. Cuij.

Propter solam sumptionē Signi, nemo fit reus corporis Christi. Ergo Impij manducant carnem Christi.

Respon.

Nego consequentiam. Nam Impij non fiunt rei, propter sumptionem nudĩ Signi: Nam Signum adiunctam habet cõminationem. Deinde fiunt rei, propter cõtemptum corporis Christi, cuius efficaciam sua incredulitate respuunt.

5. Cuij.

Christus Pij æquẽ atque Impij; offert cõmunionem corporis sui. Ergo Impij quoq; edunt

carnem Christi. Resp. Nego consequent.
Aliud enim est offerre, aliud est accipere. In
p̄dicatione Euangelij Deus Fidelibus & Infide-
libus offert Filium suum, nō tamen accipitur ab
Infidelibus. Voci vocali assistit Spiritus Sanc-
tus: non tamen ideo Infideles accipiunt Spi-
ritum Sanctum.

6. Heshufij,

Apostolus non tantū vtitur Articulo, sed eti-
am Pronomine demonstratiuo Touto. Ergo Im-
pij edunt corpus Christi. Resp.

Non sequitur. Quia Paulus Pronomine Panē,
non Christi corpus demonstrat.

7. Cunij.

Paulus inquit, per indignam Manducationē
Infideles sumere iudicium. Ergo Paulus docet,
corpus Christi edi ab Impijs. Resp.

Sumunt iudicium, propter Manducationem
indignam Panis, non corporis Christi, & prop-
ter contemptum corporis.

8. Merlini.

Deus punit Infideles, ppter prophanationē
Cœnæ. Ergo Infideles edunt carnem Christi.

Respon.

Non sequitur. Deus punit Sacrificulos, prop-
ter prophanationem Missæ. Ergo Sacrificuli es-
dunt Carnem Christi.

9. Stoffelij.

Institutio Christi facit essentialia Synaxeos.
Ergo Infidelis edit corpus Christi. Respon.

Nego consequentiam. Nam Christus nō ita instituit, vt indignè accedas, neque promisit indignis conuiuis cōmunionem Sanguinis sui. In Baptismo non sola Aqua est pars essentialis, nemo tamen inde concludet, Simonem Magum plus accepisse, quam externam tinctionem.

10. Heshusij.

Qui negligenter & inconsiderate cōmunicāt & sine Fide, eos, inquit Ambrosius, edere corpus Christi.

Respon.

Ambrosio oppono Ambrosium, qui cap. 9. de benedictione Patriarcharum, Carnem Iesu vocat Escam Sanctorum. Ambrosium expono per Ambrosium lib. 4. de Sacra. 4. cap.

Ambrosio oppono Hieronimū, qui sup. 66. cap. Esaiæ, inquit: Omnes voluptatis magis amatores quam Dei, non comedunt carnem Iesu.

11. Heshusij.

Basilus inquit, quosdam otiose & sine fructu comedere Christi corpus.

Respon.

Basilio oppono Cyprianum, qui inquit: Nul-
lus huic Agno communicat, quē Israelitici no-
minis Maiestas nō commendat. 2. Basilio op-
pono Hilariū, qui inquit: Hęc sumpta et hausta
faciunt, vt Christus in nobis, & nos in Christo
maneamus.

12. Heshusij.

Augustinus cōtra Epistolam Petilianī: Audi-
turi sunt: non noui vos, qui corpus eius & san-
guinem eius in Sacramento manducant.

Resp. Augustino oppono Augustinum, quando inquit: Non edunt corpus Christi, qui non sunt de corpore Christi. Augustino oppono Hieronimum, qui inquit, Hæreticos non bibere Sanguinem Iesu. Augustinum expono per Augustinum, quia inquit, Signum habere nomen rei signatæ.

13. Heshusij.

Augustinus inquit, Iudam accepisse bonum corpus Domini. Respon.

Augustino oppono Augustinum, quando inquit, quod reliqui Apostoli ederint Panem Dominum: Iudas vero acceperit Panem Domini, contra Dominum. Item quando docet, Impios Sacramentotenus edere corpus Christi.

Augustinum expono p Augustinum, cum ait, Signum habere signati nomen. Augustino oppono Hilarium, qui Iudam negat interfuisse Synaxi. Thomas Aquinas etiam disputat, verisimilius esse, quod Iudas non interfuerit Synaxi. Rupertus Tuicensis etiã illius est sententiæ, quod non adfuerit: Iohannes Evangelista inquit, Iudam sumpta buccella Paschatis, statim exiuisse.

14. Stabij Othomari.

Celebre est Ecclesiæ Dictum: Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali. Ergo mali quoq; edunt corpus Christi. Resp.

Dictum istud sumptū est ex Sequentia Aquinatis: Lauda Syon. Sed non animaduertit M.

Verba Christi: Hoc est Corpus meum, simpliciter intelligere, Fidei Regula non finit.

Rationes.

1. Panis in Synaxi frangitur. Corpus Christi in Synaxi non frangitur. Ergo Panis non est essentialiale corpus Christi. Minor. Quia corpus Christi semel pro nobis oblatum est. 2.

Aduersarij in explicandis illis verbis, multis Tropis vtuntur, Dicunt enim: In Pane, Sub Pane, Cum Pane, Circumcirca Panem. Si iam vult esse simplicistæ, quare ab illis expositionibus non abstinent? Quid aliud sunt illæ expositiones quam Tropi? At inquirunt: Vt imur illis declarationis gratia. itane? nos vuculis illis signi, & figuræ, etiam vt imur declarationis gratia, idq; cõmodius & sine periculo. 3. Aduersarij scribunt, per Panem nobis dari Christi corpus, tanquam per medium. Nemo ignorat aliud esse medium, & aliud esse rem, quæ datur per medium.

4. Paulus merito haberi debet interpres verborum Christi. Paulus nõ inquit: Panis est substantiale corpus Christi. neq; dicit: Panis est substantia corporis Christi. sed ait: Panis est cõmunio corporis Christi. Tria igitur illa, Panis, Corpus & cõmunio Corporis, distinctæ res sunt. 5. Qui verba Christi simpliciter intelligit, ille contradictionem ponit inter cap. Iohan. 6. et verba Institutionis. Nam si Panis est corpus Christi, etiã Infidelis manebit in Christo. 6. Appendix Christi: Quod pro vobis datur: manifestè

Tropum cōuincit: quia Panis non est pro nobis crucifixus. 7. Si simpliciter intellexeris, tunc ore corporis edetur caro Christi. 8. Vnde hæresis Arriana? annō ex simplici & literali expositione dicti? Pater maior me est. 9. Vnde hæresis Antropomorphitarum? nonne ex literali? Oculi Domini super iustos. 10. Vnde error Menonitarum? nonne ex literali sensu verborum? Verbum caro factum est. 11. Vnde hæresis Origenis? nonne ex literali sensu? Caro & Sanguis Regnum Dei non possidebunt. 12. Vnde hæresis Heluidiana? nōne ex literali sensu dicti? Christus fratres habet. 13. Vnde hæresis de manducatione Impiorum? nonne ex literali sensu verborum? Hoc est corpus meum. 14. Augustana confessio emendata inquit: cum Pane Christi corpus exhiberi, Ergo non retinet litteralem sensum. 15. Frequens mos est Scripturæ, Signo dare nomē rei signatę. Gene. 17. Circumcisio vocatur Fœdus. Genes. 41. Septem Boues dicuntur Septem anni. Exodi 12. Agnus Pascalis dicitur Transitus. Leui. 16. Sacrificia appellantur peccatorum expiationes. Moses accepto sanguine vituli in patera, aspersit Filios Israhel, dicens: Hoc est Testamentū, quod disposuit Dominus ad vos. Hic inquit Ambrosius fuit figura Testamenti. Ephes. 6. Baptismus vocatur lauacrum Regenerationis.

Dicent hic aduersarij, vitiosam esse illationē à singulari ad vniuersale, videlicet. In quibusdā

testimonijs Scripturæ est Tropus: ergo hic etiã
est Tropus. His respondeo: Ipsos etiam cõtra-
riam sententiam ex singularib. colligere, hoc pac-
to. In multis locis oportet retineri to rito: ergo
hic etiam oportet retineri to rito. 16. Au-
gustinus sup Psal. 3. inquit: Figuram corporis
sui Christus dedit Discipulis. Lib. 3. de Doctri-
na christia. cap. 5. inquit: Miserabilem animæ
feruitatem esse, signa habere pro rebus signatis.

17. Tertullianus Panem appellat figurã cor-
poris Christi. 18. Gregorius Nazianzenus,
Synaxin vocat figuræ figurã. 19. Basilius par-
tes Cœnæ vocat antitypa. 20. Cyprianus lib.
2. de vnctione, cap. 3. Significata & significan-
tia ijsdem nominibus appellantur. 21. Theo-
doretus inquit, Dialogo primo: Fieri hic cõmu-
tationem nominum, Signi & rei signatæ. cap.
Iohan. Caro Christi vocatur Panis. Mathei 26
Panis vocatur corpus. 22. Bertiamus inquit:
Panis figurate corpus Christi existit. 23. Ca-
non Nicenus, Panem & Vinum vocat resurrec-
tionis nostræ Symbola. 24. Ambrosius lib. 4.
cap. 4. de Sacramentis, Vinum vocat similitudi-
nem Sanguinis. 25. Philippus Melanchthon
Panem vocauit imaginem corporis, & Poculũ
imaginem sanguinis Christi. 26. Eusebius
Ecclesiastica Hystoria, lib. 9 cap. 9. Panem vo-
cat signũ Dcminicæ mortis. 27. De cõsecrat.
dist. 2. gl. in cap. Hoc est, nec Panis sanguinem
nec Vinum significat carnẽ cœleste Sacramentũ,

quod est in Altari improprie corpus Christi dicitur 28. Beda in Lucam, pro sanguine Agni, Sacramentum sui sanguinis in Vini figura substituit. 29. Lucas Lossius Metonymiam recipit in verbis Calicis. 30. Brentius Panem vocat Sigillum Corporis. 31. Annulus quem Sponsus dat Sponsæ, Fides dicitur, cum sit tantum Symbolum Fidei. Lutherus Synecdochen recepit in verbis Christi.

12.

Vt solidior sit piæ menti hæc expositio, quædam Argumenta partis aduersæ retellam.

1. Greyneri.

Qui instituit Testamentum, non utitur verbis figuratis. Christus instituens Synaxin, instituit Nouum Foedus. Ergo Christus non vltus est verbis figuratis.

Respon.

Nego 1. maiorem. Quia quando Deus instituit Circumcisionem, vltus est Tropo Metonymiæ. 2. Nego minorem. Quia quando Christus instituit Synaxin, Foedus Nouum antea institutum fuit. Synaxis vero est signum Noui Foederis.

Aduersarij Synaxin vocant Sacramentum.

Quid est Sacramentum? Nonne rei sacræ sacrum Signum? Si iam Panis non est Signum Corporis, quare Synaxin Sacramentum vocatis?

2. Greyneri.

In Articulis Fidei non est Tropus. Synaxis est Articulus Fidei, Ergo in verbis Institutio- nis non est Tropus. Respon.

Nego maiorem. Quia in verbis Symboli: Sedet ad Dexteram Dei, Tropum agnoscitis.

3. Greyneri.

Euangelistæ in descriptione Synaxeos vtun- tur iisdem verbis. Ergo in verbis Christi non est Tropus. Respon.

Antecedens est falsissimum. In Verbis Ca- licis manifeste variant. Et Bullingerus aliàs plus quam sexies variare ostendit.

4. Greyneri.

To riton in verbis Christi tantum gignit absurdum contra rationem. Ergo non necesse est cõfugere ad Tropum.

Respon.

Nego antecedens. Gignit absurdum con- tra articulum Ascensionis, contra articulum de Aduentu Christi ad Iuditium, & alia Scripturæ testimonia.

5. Cunij.

Si hic Tropus est concedendus. Ergo tan- dem omnes Scripturæ, Tropicè intelligendæ erunt.

Respon.

Nego consequentiam. Si hic Tropus non est concedendus, ergo plurimas Scripturas oportet Tropis torqueri. videlicet: I. Marci 16.

Non est hic. i. non videtur hic. 2. Ascendit in
cælum. i. disparuit. 3. Lucæ 24. Ferebatur
in cælum. i. mansit in inferioribus. 4. Iohâ. 16
Reliquit mundum. id est, mansit in mundo. 5.
Iohâ. 11. Gaudeo quod non fuerim illic. i. quod
nō visus fuerim illic. 6. Christus est sursum,
Col. 2. id est, deorsum, 7. Pauli sper sum vo-
biscum. i. semper sum vobiscum. & cet.

Aduersarij igitur verè sunt Tortelliani.

6. Greyneri.

Christus non tractauit Parabolam, quādo in-
stituit Synaxin. Ergo non est figuratus sermo.

Respon.

Non sequitur. Christus vsus est sermone fi-
gurato etiam, tunc quando non tractauit Para-
bolas, vtpote: Cauete vobis à fermento Phari-
sæorum.

12.

1. Lutherus in verbis Christi: Hoc est cor-
pus meum, dixit esse Synecdochen. Aduersa-
rius meus in his verbis docet esse predicationē
inusitatam & non regularem, Ergo aduersatur
Luthero. 2. Veteres in verbis Christi: Hoc ē
corpus meū, statuerunt Metonymiam. Aduer-
sarius in verbis illis statuit, esse predicationem
inusitatam. Ergo aduersatur Veteribus: 3.
Aduersarius in verbis Christi: Hoc est corpus
meum, locutionem agnoscit inusitatā. Ergo hy-
postaticè coniungit Pani corpus Christi. Quia
p̄dicatio inusitata habet tantū locum in propo-
si-

tionib. de Filio Dei. 4. Aduersarius hypostaticè coniungit Pani corpus Christi. Ergo Aduersarius astruit adorationem Panis.

13

D. Albertus Hardeburgius protiocauit ad præstantissimas Academias totius Germaniæ. Ergo non fugit lucem. Aduersarius illas Academias insimulat Hæreseos. Ergo superbit. Heydelbergæ publicè disputauit, & scriptis cum Aduersario agere voluit. Ergo non fugi lucem.

Aduersarius publicè disputare noluit, neque scriptis respondit acceptis. Ergo sibi male fuit conscius.

14.

Certamen de voculis inde ortū est, quod quidam in disputatione Anno 59. 15. Aprilis a me habita, homo pius & doctus hæc quæstiones mouerit, videlicet M. Nicolaus Præceptor iunioris Comitum Erbacensis. 1. An inter voculas illas, In, Sub, Cum, habendus sit delectus, vel an omnes promiscuè essent vsurpandæ? Respondi, delectum esse habendum. 2. Quænam ex his tribus alijs esset præferenda? Respondi voculam Cum. 3. An voculam Cum exponerem Aduerbialiter vel Præpositionaliter? Respondi, Aduerbialiter, id est, tunc, quando Fidelis dignè edit de Pane Eucharistiæ, etiã verè fruitur carne Christi. 4. Quo consilio à Theologis esset vsurpata, in hoc Mysterio, vocula Cum? 5. An significaretur per eam modus cuiusdam

Physicæ connexionis corporis Christi cum pane. 2. Vel an ea significaretur causa organica. 3. An discrimen inter signum, & rem signatam? Repondi, discrimen inter signum & rem signatam. 5. An non commodior esset Particula Per? ut esset sensus: Per illam actionem fractionis, Christum nos participes facere suæ carnis. Respondi: Non contradico. 6, An non præstaret omnibus oculis abstinere, quam propter vnam cõtendere? Resp. Maxime. 7. Annon præstaret anxium esse quærere, quomodo Christi carnem habeamus in cordibus, quã quomodo Christi carnem habeamus in Panibus? Res. Maxime.

Bene an male respõderim, Pij diiudicēt, Collegæ sane mei non fuerunt ea responsione contenti: Etenim capitaneus ex aduersarijs meis, statim docuit, esse præferendam voculam In, ut quæ ab Augustino, Epiphano, & Chrysolomo usurpata esset. Et hinc vocatus est Impanista.

Neserus prætulit voculam Sub, ut quæ esset in Catechesi Lutheri usurpata, nam ipse erat Catechista. Hinc Suppanista dictus est, & publice duos falsos Testes adduxit, à quibus eam approbatam docuit Phrasin.

Greynerus oēs tres simul promiscue usurpandas contendit. Hinc Insubcūpanista dictus erat.

Magistratus vbi vidit hoc certamine turbari Ecclesiam, autoritate interposita, præcepit, ne vllus posthac vteretur phrasibus illis, In & Sub pane. Sed si placeret aliqua vti, vterentur ea: Cura

Pane, vt quæ haberetur in Apologia, & Confessione Augustana, nec non Agenda Palatinatus.

Heshufius cū antea voculam In prætuliffet, ne videretur mihi cedere, & suam opinionē contemnere, huic mādato obsequi noluit. & vt ostēderet se causam habere suæ obstinatæ, dixit voculam Cum esse Cothurnum, & insidiosē ab aduersarijs vsurpari: reliqui vero relictis oculis In & Sub, descenderunt in sententiā Magistratus, & polliciti sunt, se saltem vsuros voculam Cum. Atq; hic in angustijs fuit Heshufius: Nā hac pertinacia sibi dimissionem dedit, neq; potuit dicere, se dimissum esse propter defensionē Augustanæ Confessionis, sed potius propter illius contemptum, ideoq; vt postea audietur, valde scabiosē publice locutus fuit de Augustana Confessione.

Hæc acta sunt 9. die Septembris, Anni 59. verum Collegę ab Heshufio persuasi, captiosam & lubricam esse voculā Cum, suis promissis nō satisfecerūt, inde factum est, vt certamen de oculis denuo renouatum sit: alius enim, Cuius videlicet, oculos illas omnes retinendas: alius, omnes reiiciendas docuit, videlicet Pantaleon. M. Conradus non satis esse putabat, vti oculis In, Sub, & Cum, sed adiecit etiam Circum circa, *Vmb vnd vmb den Broth*. Vnde hodierno die dicitur, *Pffaff vmb vnd vmb*, à Laicis. Studiosum Circum circa vocant. Id non negligendum duco, quando Paroxismus fuit certaminis,

electus est in Ministrum Cunius. Hunc Nefarius publicè dixit, non esse probum virum. Et Ministri non probabant eius electionem.

Cunius igitur vt compararet sibi fauorè Ministrorū, incipit furere plus quā omnes reliqui, contra meam de Synaxi confessionem, Atque rudis populus eum solum constantem esse putauit. Et ita eius electio tandem approbata est à Ministrorum collegio.

Atq; vt reuertar ad propositum, ingenue fateor, me eius esse sententiæ, quod præstet oculis illis omnibus super sedere. Causæ, quibus moueor, illæ sunt:

Ciceroniani erubescunt vti phrasi aliqua, quā Cicero non vsurpauit, multo magis nos erubescere debemus, quādo in Diuinis Mysterijs, vtimur eiusmodi Terminis, quos in Sacris Literis non inuenimus. 2. Spiritus Sanctus serio nobis inhiuit, ne Verbo ipsius quicquam adijciamus. Apertum autem est, neq; Mattheum, neq; Marcum, neq; Lucam, neq; Apostolum vlla ex his oculis vsos esse. Vbi Mattheus inquit: In Pane est corpus meum? vbi Lucas ait: Sub Pane est corpus meū? vbi Marcus ait: Cū Pane est corpus meum? vbi Apostolus inquit: Circum circa Panē est corpus meum? 3. Nemo non intelligit, non modo diuersæ, sed contrariæ quoq; significationis esse voculas. Etenim nemo non intelligit, id quod est sub Pane, non esse in Pane: & quod est in Pane, non esse

sub Pane: id norunt Rustici: id norunt Pueri,
quando hoc docui, dixerunt me abdita scrutari.

Mysterium, mysterium, clamabunt. Quasi
vero sub voce mysterij omnes vestrae phantasiae
cōphensae essent. 4. Hodierno die aliās multe
sunt controuersiae, de rebus grauissimis, quid
igitur stultius, quam nos propter uoculas insup
contendere. 5. Experientia docemur, inep
tas phantasiae concipi à rudibus, ex eiusmodi vo
culis. Annō ex uocula In cōcipiunt phā
tasiae localis inclusionis & impanationis? Ex
uocula Cum cōcipiunt phantasiae Physicae cō
nexionis corporis Christi cum Pane, sicuti Bu
tyrum coniungitur Pani, Ex eadem uocula cō
cipiunt errorem Consubstantiationis. Audi
entes uoculam Sub, imaginantur aliquam deli
tescentiam corporis Christi sub Panis frustulo.

6. Certae formae loquendi non debent esse cō
trariae confessioni. 7. Si haec uoculae utiles es
sent ad explicationem Mysterij, Filius Dei uti
que adiecisset. 8. Annon melius est uti uocu
lis & phrasibus Scripturae? Panis est cōmunio
Corporis: Poculū est cōmunio Sanguinis Chri
sti? 9. Aduersarij mei non possunt cōuenire:
Alius uult omnes retinere: Alius uult vnam
aliis p̄ferre. Alius p̄fert In: alius praefert Sub:
alius uult omnes reijci. Quomodo igitur ego
cum illis possum conuenire? Vnde quaeso est
illud certamen de uoculis? Quia non docent,
quomodo carnem Christi habeamus In corde,

Sub corde, Cum corde.

Nēq; male iudicant, qui doctos viros in alijs nationibus miraturos putāt, si audierint, tale certamē de voculis fuisse inter Doctos Germaniē.

Inditium est, quod eiusmodi Impanistę, Suppanistę, Cumpanistę, Circūpanistę nō fuerint subiecti cruci & persecutioni.

Obiectiones Particulistarum.

1. Heshusij.

Necessē est refutari errorem Transubstantiationis. Ergo oportet promiscue vsurpare voculas illas: In, Sub, & Cum. Respon.

Non sequitur. Nam error Transubstantiationis potest validioribus argumētis refutari, quę inuenies in scriptis Petri Martyris.

2. Merlini.

Verba Christi: Hoc est corpus meum: sunt declarāda. Ergo promiscue oportet vti omnibus voculis. Respon.

Nō sequitur. Per cap. 6. Iohā. p 1. Cor. 10. melius declarantur: voculę illę sunt potius additiones quam declarationes. Voculis illis plus obscurantur, quam declarentur.

3. Stoffelij.

Oportet refutari errorē de imaginario Christi corpore. Ergo promiscue oēs voculę sunt vsurpandę. Respon. Non sequitur.

Error ille validioribus argumentis est refutandus. 1. Tertullianus sic refutat: Rei phantasticę nulla est figura. Panis est figura corporis

Christi. Ergo Christi corpus non est phantasticum corpus. 2. Chrysostomus Homilia 83. in Matth. Ista sunt Symbola, quibus obturamus ora Hæreticorū, qui quærunt: Quomodo Christus passus est? Si Christus veram carnem non habuit, vana sunt hæc Symbola. 3. Spiritus carnem & ossa non habet. Corpus Christi habet carnem & ossa. Ergo. 4. Corpus Christi palpabile est:

Vides igitur Veteres vocabulum Figuræ & Nota. Symboli opposuisse errori de imaginario corpore Christi. Hoc igitur Helleboro purges Cerebrum. 4. Stoffelij.

Oportet retineri vnionem Signi & rei signatæ Sacramentalem: Ergo retinendæ sunt omnes istæ voculæ. Resp.

Non sequitur. Quia vnio Sacramentalis docetur foelicius ex I. Cor. 10. cap. Deinde vnio hæc nõ consistit in manu Ministri, sed fidei corde vtentis. Deinde qui vnionem Signi & rei signatæ probat hisce voculis ille principiū petit.

5. Heshulij.

Voculæ illæ sunt, in Augustana Confessione, Apologia, Agendis Ecclesiasticis, & Articulis Smalcaldicis. Resp. Quatuor hæc Scripta, sunt quatuor noui Euangelistæ: In quatuor Euangelistis veteribus non inuenio.

6. Patres vsi sunt voculis illis: In, Sub, & Cum. Ergo etiam nos vtamur. Ref. Nõ sequitur.

Patres alio consilio vsi sunt. Deinde Patres cū
iudicio & delectu sunt legendi.

7. Merlini & Heshusij.

Quidam faciunt ex particula Cum cothurnum. Ergo oportet vti In & Sub etiam. Ref.

Nego consequentiam. Potius omnes relin-
quamus. Sed quid est cothurnum facere ex
particula Cum? Ref. Quando phrasin illā:
Cum Pane, aliquis exponit per Panem, tanquā
per mediū. Qui igitur sunt illi Cothurnici?

1. Omnes Theologi Inferioris Saxonie. Nā
illi scribunt: Panis est necessarium mediū, per
quod datur Christi corpus. 2. Brentius erit
Cothurnicus: Nam & ille docet, per Panem no-
bis cōmunicari Christi corpus. 3. Forſitan
Paulus erit Cothurnicus, Nam is per lauacrum
regenerationis nos saluari docet. 4. Petrus
Apostolus erit Cothurnicus: quia 1. Epist. 3. ca.
inquit: Quod per aquam saluati. 5. Per im-
positionem manuum dicitur datus Spiritus Sāc-
tus. 6. Augustinus erit Cothurnicus: Nam is
Sacramenta vocat visibilia verba. Vnde no-
bis tot Cothurnici? Ref. Quidquid iam fit
aliqua moderatione, hoc censoribus istis est Co-
thurnicum, quidquid autem fit furore, istud est
zelosum, volebam dicere selosum.

8. Heshusij.

Voculæ illæ sunt consensu totius Ecclesie re-
ceptæ: Sicuti vocabulum homouſion. Ergo
sunt vsurpandę sine contradictione. Resp.

Nego antecedens : Semper fuerunt qui contradixerint. Vnum miror sanè, qui fiat, cum Magistratus prohibuerit vsus vocule In, qui fiat quod verba illius Cantilenę: *Verborgen in dem Broth so klein*, semper adhuc canantur sine emendatione. . . Ecclesia Embdana versum illum pie correxit.

15.

Vexarunt me etiam aduersarij Aduerbijs suis. Docent corpus Christi in Pane esse realiter, substantialiter, definitiuè: dicunt carnem Christi edi oraliter, corporaliter. Ingenuè fateor me optare, vt omnia hæc Aduerbia omittantur.

1. Substantialiter dicunt esse ambiguũ: quare igitur ad subtilis Mysterij explicationem adhibent? quare rem subtilem per vocem ambiguã exponunt? 2. Manifestum est, ex hisce Aduerbijs nasci infinitas Logomachias. 3. Tantũ requiritur laboris in illis explicandis, quantũ in explicatione ipsius Mysterij. 4. Nemo nescit esse vocabula barbara. 5. Ex rixis Scholasticis sunt nata. 6. Semper à pijs sunt impugnata. 7. Præscribere alicui phrasas loquendi, quid aliud est quam Tyrannidem Grammaticã exercere? 8. In Mysterijs debemus esse cauti: quomodo cautiores esse possumus, q̃ quando phrasibus Scripture vtimur? 9. Quibusdam non sufficit realiter, sed addunt etiam realius Cõparatiuum. 10. Et quãdoquidem iam dicunt, oraliter, tandem addent, dentaliter, gut-

turaliter, stomachaliter, orificialiter, addent etiam sensualiter. Et Rustici dicent illos agere narraliter & stultaliter. Osiander vocatus est Essentialista: quia docuit Diuinę Naturę non participes fieri, & recte quidem. Nam id etiam Petrus docet. Aduersarij docent, substantialiter corporaliter à nobis edi carnem Christi, qui fit, quod & ipsi non vocentur Substantialistę & Essentialistę? Propter hæc barbara Aduerbia viri pij in exilium eiecti sunt, digna igitur sunt & ipsa quoque exilio.

Christus in cap. Iohan. 6. non vsus est nisi vnico Aduerbio: VERE. Quare non adiecit vestrum Substantialiter?

Matthias Zellius interrogatus, quid sentiret de hisce Aduerbijs? Respondit: *Es hat sie der Teufel in der Hel erdacht, Vnd in der Theologia gebracht.* Vidua quoq; Matthię Zellij, voculam Cum contra D. Rabum impugnavit.

Obiectiones.

I. Vvestphali.

Paulus vtitur Aduerbio corporaliter ad Col. Resp. 1. Græca dictio Somatikôs trāsferatur commodius, personaliter. 2. Paulus non vtitur ea voce in Mysterio Synaxeos.

2.

Zuingliani vtuntur Aduerbijs: Significatiue, Sacramentaliter, Sacramētotenus, Spiritualiter, Symbolicè. Ergo nos etiam vtamur nostris, Respon.

Hęc Aduerbia sunt subtiliora, quam uestra, & non perperam applicamus : Deinde quod ad me attinet, hęc etiam relinquere possum : nam sine illis Mysterium potest explicari. Relin-
quite vos crassa, nos relinquemus subtilia. Bene applicate crassa, uidelicet, ad Signa, & nos bene applicabimus subtile istud spiritualiter, uideli-
cet ad rem signatam

3. Stoffelij.

Synaxis non energia tantum, sed vsia est defi-
nienda. Ergo oportet vti Aduerbijs realiter &
substantialiter. Respon. Non sequitur.
Nam Paulus etiam vsia definiuit Synaxin, etiã si
non vsus fuerit vllis Aduerbijs.

Vnum reliquis addam. Quidam interrogati,
1. An Panis sit corpus Christi? Respondent:
Ita, Sacramentaliter. 2. An corpus Christi sit
in Pane? Ita Sacramentaliter. 3. An corpus
Christi edatur ore corporis? Ita Sacramentali-
ter. 4. An corpus Christi porrigatur manu
Ministri? Ita Sacramentaliter. 5. An Impij
manducent corpus Christi? Ita Sacramentaliter
respondent. Si mihi aliquis ita responderet,
putarem me derideri.

In disputatione mea vsus eram voce Sacra-
menti dicebat quidã, se Filiũ esse Matris Vvit-
tenberge, & non posse ferre voces ambiguas.
Respondi illi. Mater tua Vvitteberga vtitur hac
voce, es igitur oblitus Lingue Maternę, fortassis
bonę Matris, malus es Filius, sicuti ille bonę Ar-

boris malus erat ramus. Hac dura responsione
offensus clarissimus vir Franciscus Balduinus
Preceptor meus colendissimus, duas lectiones
fere habuit contra vocē Sacramenti, quibus eti-
am tota disputatio mea suspecta fuit reddita Stu-
diosis.

16.

Panis extra esum nō habet rationem Sacra-
menti: Igitur 1. Panes Eucharistiæ non sunt
numerandi. 2. Si Panes Eucharistiæ sunt nu-
merandi, Vinum quoq; præcisè metiri oportebit.
3. Licet igitur Vinum residuum in Po-
culo, refundere in Cantharum. 4. Si non li-
cet Vinum residuum refundere in Cantharum,
etiam Panes residuos in Pixidem non licet repo-
nere. 5. Si vltimum cōmunicantem oportet
totum Vinum ebibere: oportebit quoq; vltimū
cōmunicantem omnes Panes residuos cōme-
dere. 6. Ex hac regula concludo, Infidelem
non fieri participem corporis Christi.

17.

1. Philippus est Author Augustanæ Confessi-
onis. Ergo Philippus merito haberi debet Inter-
pres Augustanæ confessionis. 2. Ego sic
interpretatus sum Augustanam confessionem, si-
cuti Author: Ergo non torfi Augustanam con-
fessionem. 3. Qui iam docent, in Saxonia,
Misnia, Thuringia, & Ducatu Vvirtebergen-
si, nō sunt authores Augustanæ confessionis: Ergo
nō possunt esse interpretes cōfessionis Augustanæ.

Non omnes Christiani, qui in Saxonia, Ducatu, & Thuringia viuunt, credūt ab Impijs mā ducari Christi corpus.

Et quādoquidem intelligo viros bonos multis in locis, grauari scripto Augustanę confessionis, operę pretium me facturum speraui, si quę inter me & aduersarios sint contradictionis capita, ordine quibusdā Propositionibus ostendā.

1. Philippus non Lutherus est author Augustanę confessionis.
2. Interpretatio Augustanę confessionis, non ex articulis Smalcaldicis sumi debet, in locis ambiguis, sed ex posterioribus scriptis Authoris.
3. Articuli Augustanę confessionis non æquipollent articulis in Synodo legitimē congregata cōscriptis.
4. Articuli Augustanę confessionis Hēreticis proponi, non opponi possunt.
5. Dissentio ab Augustana confessione, non æquipollet dissensionī à Sacris Literis.
6. Apologię & Cōfessionis Augustanę, non est æquipollens autoritas.
7. Principes Protestātes vocātur: *Verwantē der Aug spur gischē Confession*, vnd nit: *Verwantē d' Auspur gischē Apology*.
8. In Apologia ipse author errores ingenue agnouit.
9. Canonem in Apologia citatum, nō esse Canonem Missę, sed Canonē Nicenum, à Dillero, & non Heshusio didici.
- 10

Augustanam confessionem nego esse talem Cothurnum, quem duo è Diametro sibi contrarij aequē induere possint. 11. Augustanā confessionem nego esse tam latum Pallium, sub quo

Deus & Sathan simul latere possint. 12. Non expedit coram plebe recensere, quoties, & quomodo Augustana emendata confessio. 13. Non est plane incertum, quid sub nomine Augustanae confessionis de Synaxi sit credendum. 14. Ad hoc ut sciri possit, quid sub nomine Augustanae confessionis de Synaxi sit credendum, non opus est peculiarem Synodum congregari. 15.

Augustana confessio non docet, ab Impiis maleducari Christi corpus. 16. Augustana confessio non docet, Panem esse essentiale Christi corpus. 17. Augustana confessio non docet, corpus Christi ubique esse, & in multis locis simul esse. 18. Verba Augustanae confessionis emendate: Cum Pane, male translata esse dico: *Vnder der gestalt des Brodes*. 19. voculam Cum adverbialiter & non praepositionaliter in verbis Augustanae confessionis expono. 20. Verba Augustanae confessionis: Cum Pane, nunquam interpretatus sum, per Panem, tanquam per medium. 21.

Phrasis Augustanae confessionis emendate: Cum pane: melior est, quam phrasis non emendate confessionis: Sub specie panis. 22. sub nomine Augustanae confessionis nullae Humanae Ceremoniae ullis Ecclesijs obtrudi possunt. 23.

Si quae Ceremoniae, sub nomine Augustanae confessionis Ecclesijs obtrudendae, praestat illas, sumere ex Ecclesijs Superioris Germaniae, quam Saxoniae. 24. Iuramentum in Augustanam confessionem, cum conditione praestari debet.

25. Conditio illa: Recipio Augustanam confessionem, quatenus consentit cum Sacris Literis, optima est. 26. Conditio illa: Recipio Augustanam confessionem, ibi, ubi omnes conveniunt, qui eam receperunt, mihi quoque tolerabilis est. 27. Iuramentum in Augustanam confessionem præstari debet ab ijs, qui eam legerunt & intelligunt. 28. Imprudenter igitur ab adversario factum dico, quod stipendiarijs Theologiae, quibus ea nunquam visa est, hoc iuramentum iniunxerit. 29. Canonem Missæ satis est tacita correctione ex Apologia expunctum esse. 30.

Argumentum Apologiae ex loco Pauli 1. Cor. 10. non malo consilio ab authore expunctum est.

31. Bene consuluit posteritati Philippus, quod tandem ingenue significavit, sibi displicere articulum de Synaxi, in articulis Smalcaldicis. 32

Heshusius eodem gladio confossus est, quo voluit confodere Magistratum suum. 33. Heshusius non ideo dimissus est, quia defenderit Augustanam confessionem, sed quia scabiose & cothurnicè locutus sit, de scripto confessionis Augustanae. 34. In argumento illo: Senatores Scholæ Heydelbergicæ non legerunt confessionem Augustanā: Ergo Senatores illi sunt Doctores Triobolares. Nego antecedens & consequentiam. 35. Argumentum istud, falsè sol-

Conter-
uit Gulielmus Xylander, cum dixit: INTERIM ranei
quoque Augustæ compositum esse, & quosdam e Xyladri
Senatoribus seniores esse Augustana confessione.

36. In probandis Dogmatis p̄stat sc̄pius al-
legare Sacras Litteras, quam Augustanam con-
fessionem.

18

In Scripturis nomen fractionis non numera-
tionis inuenio. Atq; vsitatam Panis formam, su-
perstitiosam habere originem, manifestum est.
Nam cū Christus Denarijs à Iuda esset p̄ditus,
putarunt Panibus conuenire formam Denario-
rum. Atq; panes isti ante multos annos con-
temptim Minutiae nummulariae sunt vocati.
Imagines quoq; Crucifixi & Agni ex Schola su-
perstitionis progredi, nemo non intelligit. Cū
enim Scripturis destituti, fictam illam corporis
p̄sentiam probare non possent, picturis & imagi-
nibus istud simplicibus persuadere voluerunt,
& sic istas Imagunculas fulera adorationis Panis
esse oportuit. Paulus verbo frangendi vtitur,
& ne quis existimet, per fractionem solam distri-
butionem intelligi. Euangelistae dicunt: Fregit
& dedit. Scripturæ ritum Coenæ Fractionē vo-
cant. Et in Actis legitur, Discipulos mansisse in
fractione panis. Ritus fractionis maximis ple-
nus est mysterijs: admonet enim nos, quales do-
lores & cruciatus corpus Christi in cruce p̄ no-
bis ptulerit. Sacramentum vnionis est, & fra-
ternæ concordiae, ideo Paulus inquit: Nos vnū
corpus esse, quia de vno pane manducemus.

Aduersarij etiam Hostiam vocant periculoso
nomine, acsi essent panes isti Sacrificia. Oportet

illos emi à Mercatoribus. Quandoq; puluere sunt conspersi. Quandoq; propter longioré re-
seruationem, in puluerem sunt redacti. Quan-
doque mucidi sunt, vt Ægroti illos aspicientes,
nausea laborent. Quandoq; frigore cogelati, in
Hypocausto calido, quando corâ Ægrotis trac-
tantur, statim liquefcunt, vt de patella sumi ne-
queant, nisi in formam pillulæ contrahantur.
Aduersarius tulit in sordida pixide proponi, quã
doq; bubulci putyrum suum in mundiore ha-
bent pixide.

Nascuntur ex huiusmodi panibus multi ser-
mones, qui non decent reuerentiam Mysterij.
Vocantur contemptim Dij, seu *Herr gott*. Si
quis tres simul cõmedat, dicunt: *Der hat drey
Herr gott zu gleich gessen*. Homines Epicu-
raei interrogati, cur tot sint Diaboli, & vnus
Deus? Respondet: *Die Pffaffen ban vil Her gott
gefressen*.

Quandoq; ventus proijcit in terrâ, ibi nesci-
unt multi, quid sit agendum, An denuo sint con-
secrandi, an osculandi, an seponendi. Quando
Sacrificuli visitant Ægrotos, dicitur: *Die dragen
den Hergott in eynem gulden heuslein*. Quando
Euangelici visitant Ægrotos, dicitur: *Die drage
den Hergott in Ermlenn*.

Quidam non ita diu p̄teriens Sacrificulum,
pulsauit ostium carceris, inquit: *Bistw darin,
so kuck herausser*. Alius interrogatus, quare
p̄teriens, non aperiret caput? Respondit: Quia

putaui, Deum tuū ab Ægroto comēsum esse.
Alius interrogatus, quare non exhiberet reuerentiam? respondit. Quia ā vobis sum edoc-
tus, Hominem esse meliorem Auro. Et vidi vos
p̄tereuntes Consulem, non aperire caput: Ergo
nec ego aureæ Domui reuerentiā exhibere de-
bui.

Ex hisce Panibus nascuntur multæ ineptæ
phrases loquēdi, veluti: *Der Leib Christi ist in ey-
ner kleynenn partikel Broth.* Sicuti Neferus
locutus est: *Der Leib Christi stecke in eyner
kleynenn partikel Broth.* qua M. Conradus vte-
batur phrasi.

Ista forma Panis, est insigne omnium Sacrifi-
culorum in monumentis suis.

Aduersarius meus Panis eiusmodi & Calicis
figuram noluit ferre in monumento suo, licet a-
lias impudicas sculpturas tulerit, veluti testicu-
los & virgas in Cherubin, contra castitatem & a-
millas in Septem Virtutibus.

Nordana quoq; Ecclesia non parum offensa
est, quod circumtonsi panes, post obitum Marti-
ni Micronij restituti sint.

19.

Cap. 6. Iohan. tanquam Clypeum Ciacis,
aduersarijs meis merito oppono. 1. Quia
aduersarij negare nequeunt, Christum ibi loqui
de Carne sui Corporis, & non de Carne Sancti
Petri. 2. Inter dictiones Carnis & Corporis,

differentiam probare nequit Vnicornius. 3.

Extra controuersiam est verbū Manducandi, ibi Metaphoricè vsurpari. 4. Tota vetustas verba Institutionis exposuit p cap. Iohā. sextū.

5. Inter dictiones, *Leib* & *Leichnam*, ineptè distinguit Vnicornius. 6. Inter dictiones Hebræas *Pægær* & *Baschar* curiosè distinguit Vnicornius. 7. Veteres promiscue vsi sunt vocibus illis Carnis & Corporis. 8. Non mirum est, aduersarium veteres Scriptores vocare Sy-cophantas, quando p cap. Iohan. 6. exponunt verba Institutionis. Quia S. Augustinū, vbi piè sensit, quādoq; insulsissimū vocauit Theologū.

9. Iohannes ideo non recitat Hystoriam Institutionis: quia in cap. 6. docuerat manducationem carnis Christi. 10. Reliqui Euāgelistæ Historias & signa diligenter describunt: Iohannes cōtiones Christi, & res Sacramentorum magis describit. 11. Cōmunio corporis Christi, est principalior pars Synaxeos. 12. Inter Esū carnis Christi, & cōmunionem corporis Christi discrimen non inuenio. 13. Quidam quoq; ex recentioribus, qui sunt præcipui Patroni Augustinæ confessionis, verba Institutionis exponūt per cap. Iohan. 6. Vtpote Brentius. & Iacobus Andrea.

Obiectiones.

I. Cuij.

Christus in cap. Iohan. 6. non instituit Synaxin. Res. Concedo: Sed loquitur tamen

de ea carne, quã communicat nobis Christus in Synaxi. Nam quid aliud est: Caro Christi data pro Mundi vita, & : Corpus Christi pro nobis crucifixum.

2. Caspari Neferi.

Contio in cap. 6. Iohan. diu præcessit Institutionem Cœnæ. Ergo verba Cœnæ nequeūt explicari p̄ cap. 6. Iohan. Respon.

Nego consequentiam. Contio Christi Iohã. & de Regeneratione, etiã præcessit solennem Institutionem Baptismi. Quare igitur negotiũ Baptismi explicatis per cap. 3. Iohannis?

20

Papistæ in quibusdã capitibus dexterius sentiunt de Synaxi, quam aduersarij. Nam ex Papistarum scriptis demõstrari potest. 1. Quod Impij nõ manducant carnẽ Christi. 2. Quod corpus Christi non sit vbiq;. 3. Quod Panis significet Corpus. 4. Quod Vinum significet Sanguinem. 5. Papistæ docent, corpus Christi in cœlum rapi, quam primo speties teruntur dentibus. Vvestphalus docet Christi corpus hære in Pane, donec veniat ad gutturem. Decanus Georgij Cargij docet, corpus Christi esse cibum ventris. 6. Papistæ frangunt panem. 7. Reuerendissimus Episcopus Bremensis æquior fuit D. Alberto Hardenburgio, quam Heshusio.

In vno sunt sibi propinqui. Papistæ enim, Christi corpus habent in Domo Sacramentaria.

Aduersarij in pane habēt, & hic per sehalam pos-
sunt componi: Papistæ habēt in aurea Domo:
aduersarij in frustulo panis. Lutherani glori-
antur, quod habeant vtranque Spetiem: Sed
quid vtraque Speties sine Disciplina Ecclesiasti-
ca? Aduersarij hic Papistis sunt deteriores. Pa-
pistæ prophanant vnam Spetiem: aduersarij v-
tranq;, & a Mennonitis hac in parte accusabun-
tur vtrique.

21.

Tenenda sunt etiā remedia & axiomata quæ-
dam, cōtra aduersariorum contentiones & spe-
tiosas corruptelas. 1. Non omnia esse Hære-
tica, quæ aduersarij vocāt Zuingliana. 2. Ne-
que omnia esse vera, quæ aduersarij scribunt de
Zuinglio. 3. Non oportere nos esse cum illis
Carnifices papyri. 4. Non esse respondendū
omnibus conuitijs. 5. Vtilius esse inquirere,
quid sit sentiendum, q̄ quid hic vel ille senserit.

6. Confessionem Ecclesiæ Tigurinæ iudicio
rationis plus resistere, & maiorem Omnipoten-
tiæ Laudem Deo tribuere, quam aduersariorū.

7. Ascensionem Christi in cœlos, non tollere
præsentiam Christi in Synaxi, & non concedere
Physicam panis & corporis Christi connexio-
nem. 8. Non esse Discipulos Christi, qui to-
riton defendunt, contra articulos Fidei. 9.

Non omnia haberi in Confessione Augustana,
quæ aduersarij vendūt sub nomine Augustanæ
confessionis. 10. Ex Pane non creari Christi

corpus, recitatis verbis Institutionis.

22.

Egregios etiam fructus, quos aduersariorum contentio parit, Pij vbi que locorum, non sine lacrimis agnoscunt & deplorant.

1. Etenim primo corrumpunt genuinū sensum Augustanae confessionis. Heshusius eam Confessionem cothurnum vocauit, quē Zuinglius & Lutherus æque induere possint. Contulit etiam amplo Pallio, sub quo Deus & Sathan æque latere possent. Narrauit eam plus quā sexies esse emendatam. Emendationes illas p̄sentibus Papistis multis coram populo recensuit: Dixit incertum esse, quid sub illius nomine, de Synaxi credendum sit. Vt hoc sciri possit, peculiari Synodo opus esse docuit. Quid quælo magis scabiosè de Augustana cōfessione dici potest? Videāt igitur aduersarij, ne ipsi sint illi Diaboli, qui latitare cupiūt, sub Pallio Augustanae confessionis. 2. Dum defendant malas constitutiones de Doctrina Eucharistiae & meliori sententiae repugnant, faces sunt civilium & Ecclesiasticorum motuum. 3. Hac sua contentione abducūt homines ab v̄sū & reuerentia Ministerij, & Sacrae Synaxeos. 4. Dum docent, ab Impijs Christi carnem edi, laudem veritatis Christo detrahunt. 5. Dū negāt v̄nico Christi corpore, in vno cœli loco existente, oēs Fideles pasci posse, in omnibus Terrae locis, Christo Laudem Omnipotentiae demunt. 6. Exem-

plum inducūt simili petulantia, alios defendendi errores. 7. Sub nomine Augustanae confessionis, plures tandem errores defendere conabuntur. 8. Causa sunt, ut multi Pij persecutionē patiantur, in alijs Nationibus. 9. Præcipuas Academias traducunt tanquam Hæreticas. 10. Prudentes Gubernatores, qui ipsorum phantasijs patrocinari nolunt, Hæresi infectas conqueruntur. 11. Imitantur Pontificem Romanum, in defensione & propagatione falsæ Doctrinæ, & repressione melioris sententiæ.

22.

Deficientibus panibus Eucharistiæ numeratis, non denuo repeto Verba Institutionis. Si toties, quoties panes numerati deficient, verba Institutionis repeti necesse est, etiam toties, quoties Vinum de nouo in Calicem effunditur è Cantharo, verba Institutionis repetenda concludo. Hinc in frequenti Communione sæpius illa repeti opus erit. Et si frequentius repetenda, aut voce clara, aut voce submissa illud fieri necesse erit. Si voce submissa, erimus quasi susurrantes. Sacrificuli: si voce clara, aut tacere oportebit Cantores, aut confusionē fieri necesse erit.

24.

Repudio quoq; impios errores, quos nonnulli falso mihi affingunt. 1. In Synaxi nihil accipi præter nuda signa. 2. Christum procul à Synaxi in Calecutta remotū esse. 3. Phantasticum Corpus pro nobis esse passum. 4. Carnē

Christi nihil prodesse. 5. Christum non esse aliter in Synaxi, quā est in Inferno. 6. Tantū dimidium Christum esse in Synaxi. 7. Christi Corpus in Cælo esse, sicuti in Nido Columbi no, vel in Nido hirundinario. 8. Me omnia voluisse Helueticè instituere, sicuti Tilemannus omnia voluit Saxonice ordinare, sicuti Cirlerus dixit.

Palam quoque est, vnde sit sumenda interpretatio Confessionis Augustanæ in rebus ambiguis. Ottho Henricus piæ memorię, noluit vna cum Augustana confessione imprimi Articulos Smalcaldicos. Dillerus est quoq; author Palatinæ Agendæ. Agenda Palatina non docet Manducationem Impiorum. Aduersarius Heshusius Agendam Palatinam quādoq; vocauit Papisticam. Minquitius vocauit in quibusdam Zuinglianam. Heshusius plus q̄ in decem capitibus eam non seruauit. Ottho Henricus expunxit duas illas uoculas In & Sub.

25.

Solebant mihi multi obijcere autoritatē Iohannis Mercurij, qui scribit, Incredulitatem esse instrumentum, quo Impij manducēt Christi carnem: quiq; locum 1. ad Corinth. II. tāq̄ Clypeum Aiadis nostrę sententię opposuit.

Ad hanc obiectionem respondeo, Mercuriū non esse vnū ex antiquissimis Scriptorib. sed ex posterioribus. Et vt dici solet: cōueniūt fatis nomina scæpe suis. Mercurius inter omnes Plane-

tas maximè vagum & erraticum habet motum. Non igitur mirum est, cum & idem Mercurius plus studuerit Mathefi, quam Sacris Litteris, eū ita turpiter hallucinatum esse. Excitauit etiam suo tempore sine causa non paruum tumultum, quando Idola voluit stultè tueri. In causa Sacramentaria perfidie etiam conuictus fuit, & multi alij Studiosi ab ipso infatuati fuerūt, & etiam senex ille Georgius Iunior, per illū à me alienatus est.

Apertum est, Incredulitatem esse instrumentum respuens, & non applicans Carnem Christi. In loco Pauli oportet diligenter considerari verba. 1. Nō inquit: qui edit indigne de corpore Christi, sed qui edit indigne de Pane hoc. 2.

Non inquit, indigne commedentem fieri participem Corporis, sed reum fieri ait. 3. Non inquit, Indignos ideo reos fieri, quia non iudicēt Panem esse corpus Christi, aut quia non iudicēt in Pane esse corpus Christi: sed quia non diiudicant Corpus Domini. Deinde supra ostendi, ex hoc Clypeo Aiaceis plurima argumenta sumi posse pro nostra causa: cū aduersarij ex nostro Clypeo, nullum argumentum pro sua causa sumere possint.

FINIS

Gloria soli Deo.

Vt intelligant Pñ, Doctrinam meam
am Heydelbergē non damnari, adijciã Pia The-
mata D. Petri Boquini Primarij ibidem
Professoris, post meum abitum
defensa.

1 Institutoris Christi verba: Hoc est Cor-
pus meum, simpliciter intelligere, Fidei regula
non finit.

2 Nam Cœnam Dominicam duabus rebus
ijsq; distinctis, constare Terrena & Cœlesti inter
pios conuenit.

3 Terrena est Panis, & Vinum: cœlestis est
cõmunicatio Corporis & Sanguinis Christi.

4 Terrena ore corporis, cœlestis ore anime,
id est, Fide percipitur.

5 Verborum Christi partē priorem ad rem,
vt dici solet, Sacramenti: posteriorem vero ad
vsum seu effectum, referre, non est recte secare,
vt Apostolus monet, veritatis sermonem.

6 Vis viuificandi a communicatione Cor-
poris & Sanguinis Christi separari non debet.

7 De alijs finibus Cœnæ huius sacrosanctę
inter Ecclesias Christi, nulla videtur esse contro-
uersia.

Forma Excommunicationis, qua
Tilemannus Heydelbergæ excōmunicauit me,
propter solam huius Doctrinæ confessionem.

Die 6.to Septembris, Anno 59.

1. Nullus Minister cum Vvilhelmo Synaxin
publice administret. 2. Nullus Fidelis Sy-
naxin ab illo sumat. 3. Nullus ex adultis ipsi-
us contiones au diat. 4. Nemo suos Liberos
vel Ministros in eius contionē mittat. 5. Ne-
mo suum Infantem ab ipso baptizari sinat. 6.
Nemo Ægrotus consolationem ab ipso petat.
7. Nemo cū ipso cibum capiat. 8. Magistra-
tus eum non diutius in Officio ferat.

Rationes, ob quas illegittima hæc sit Excommunicatio.

1. Tilemannus erat antea exclusus a Senatu
Academiæ. 2. Erat antea excommunicatus a
Velfio. 3. 8. Die Septembris à Casparo ap-
pellatus est Sus, vastans Vineam Domini, ppter
hunc Bannum. 4. Die 9. Septembris, ob eā
Excommunicationē, rephensus fuit a tota Can-
celaria. 5. Eodem Die aduersarij ipsi fuerunt
omnes Ministri Ecclesiæ. 6. Dillerus 10. Sep-
temb. publice dixit, me ferendū in Officio, con-
tra Bannum Papæ. 7. Eodem die Dillerus
Synaxin, contra Papæ Bannum mecum admi-
nistrauit. 8. Eodem die Ecclesia mecum con-
tra Papæ Bannum communicauit. 9. Eodem

die Pantaleon dixit in Suggestu Ecclesiam tentari per falsum Prophetam, cumq; meam postea Doctrinã defenderit, necesse est, quod Tilemannum putarit. 10. Ecclesia non fuit interrogata de consensu. 11. Ministri Tilemanno dimisso, denegarunt Testimonium Doctrinæ. 12. Rector Vniuersitatis dedit mihi Testimoniũ honeste Vitæ & sanctæ Doctrinæ, etiã post dimissionẽ ob signatũ Sigillo Vniuersitatis. 13. Flinnerus post dimissionem vtriusq;, scripsit Germanica Carmina, in laudem meæ personæ, & vituperium Tilemanni. 14. Magistratus abituro mihi singulari clementia, Viaticum honestum communicauit. 15. Tilemannus nullam aliam habuit causam Excommunicationis, quã Doctrinam mem, quæ à maiori parte Christianismi defenditur vt Catholica, Nã die 9. Septembris, Anno 59. nihil se aliã in me desiderare dixit, coram pleno Senatu Electoris Palatini. 16. Ecclesia Embdana hunc Bannum illegitimum agnouit.

Quare Osiandrismi

in simulatus sim

Fui Goppingæ fere per bienniũ collega Iacobi Andree, & Lucæ Osiandri. Cumq; venire Heidelbergam, & audirem Theologos Ducis Vvirtebergensis traduci tanq; Haereticos, à Calparulo & M. Conrado, à me sunt honorificè defensi: Nã me ideo Osiandricũ traduxerũt, quod

cum Theologis Vvirtebergicis habitauerim. Hinc à Casparulo Parasito delatus, Tilemanno Osiandricus sum habitus. Tilemannus quoque Theologos Vvirtebergenses insulsos & ineptos vocauit, propter bellum Grámaticale. Dixitq; Brentium causam esse rupti Cølloquij Vvorma-
tiensis. Cumq; Casparulus 15. Septembris me corruptorem p̄cipui articuli, nimirum Iustificationis, falsò traduceret, cum eo exostulauì, post habitam contionem, eiq; dixi mendacissimè Viperæ, quendam Spetialem Superintendentem Ducis, publico scripto Tilemannum generalem mendatij accusasse, & quare huic nō responderet interrogauì. Tilemannus nullam contionē habuit, in qua nō nominatim perstrinxerit Osiandrum, id etiam Flinnero displicuit, fuit ei etiā prohibitum à Cancelaria, Deinde Theses meas de Iustitia Fidei ipsemet Tilemannus approbauerat.

Propter hanc exostulationem cū mendaci homine, dimissus fui die sequenti vnâ cum aduersario. Tilemannus etiam Calvinum Osiandrici accusat: Sed ille fortassis Papæ & Parasitis respondebit. Osiandri errores nullos defendi: sed hoc dixi, illi multos errores affringi, de quibus nūquam somniauerit. Illud adhuc dico: rumpantur Illi Parasiti & Vicarij Vicarij Caspari. Contra aduersarium, has Theses defendet Iacobus Andreæ.

I. Carnem Christi vim viuificandi habere à

Diuinitate sibi vnita.

2. Osiander nūquam negauit, quin peccator in certamine conscientię, Iudicio Dei opponere possit meritum Christi.

3. Christum intra nos, & non extra nos, nobis esse iustitiam.

4. *tam* Thesin ego tuebor, Caluinum nō negare, quod Iudicio Dei in luctā conscientię peccator possit opponere meritum Iesu Christi.

Id constat, quod fuerit quæstio Facti non Iuris, quæsitum fuit, quid senserit vel non senserit Osiander. Non sum ideo Hæreticus, etiamsi nō credā, Osiandrum omnia illa sensisse, quę Heshufius & Casparus illum sensisse clamant. Possum etiam saluari, etiamsi ignorem, quid senserit Osiander. Possum etiam ædificare populū Dei, etiamsi non nominatim traducam Osiandrum. Osiander docuit, quod Christus satisfecerit pro peccatis nostris: neque negauit, quod meritum Christi possit opponi Iudicio Dei, in certamine conscientię. Non sum etiā ideo Hæreticus, etiamsi non credam omnibus mēdatijs, quę Casparulus effutiuit contra Tygurinos.

Vnum valde miror. docetis, Carnem Christi nostrę Animę non posse cibum esse, nisi eius essentiam in nos habeamus. Et tamen dicitis, Christum extra nos existentem, vobis esse iustitiam. Ego non credo, participationem personę Christi, esse posteriorem participatione Beneficiorum Christi.

Collatio Veteris & Noui Papatus.

Papistę multa vocāt Lutherana, quę sunt Euan-
gelica.

Lutherani multa vocant Zuingliana, quę sunt
Euangelica.

P. in propria causa volunt esse Actores & Iu-
dices.

L. in propria causa volunt esse Actores & Iu-
dices.

P. volunt è Synodis suis excludi Lutheranos.

L. volunt è Synodis suis excludi Zuinglianos.

P. talem Synodum volunt, vbi omnes colloca-
tores sint Papistę.

L. talem Synodum volunt, vbi omnes colloca-
tores sint addicti Lutheranismō.

P. venientes ad Synodum, adferunt secum De-
creta Romani Pontificis, à quibus discedere
sunt prohibiti.

L. venientes ad Synodum, adferunt secum In-
structiones Principum, à quibus discedere
sunt prohibiti.

P. in probandis Dogmatis scępius allegant Cō-
cilia & Patres, quam Sacras Litteras.

L. in probandis Dogmatis scępius allegāt Aug.
Confess. Apolog. Smalcaldicos Articulos, &
Agendas, quam Sacras Litteras.

P. iactant Petrum primo plantasse Romę Reli-
gionem.

L. iactant Lutherum primo in Saxonia plantasse Euangelium.

P. iactant Ordinariam Successionem.

L. scribunt Religionem Domui Saxonicae esse hereditariam.

P. nolunt amplius disputari de ijs, quae semel damnarunt in suis Synodis.

L. nolunt amplius disputari de ijs, quae semel damnarunt in suis Synodis.

30. P. prohibent, ne Typographi imprimant Libros Lutheranorum.

L. prohibent, ne Typographi imprimant Libros Zuinglianorum.

P. vetant Bibliopolis, ne habeant venales Libros Lutheranorum.

L. vetant Bibliopolis, ne habeant venales Libros Zuinglianorum.

P. vetant suis, ne legant Libros Lutheranorum.

L. vetant suis, ne legant Libros Zuinglianorum.

P. vetant suis, ne audiant Conciones Lutheranorum.

L. vetant suis, ne audiant Contiones Zuinglianorum.

P. vetant suis, ne sinant Liberos suos baptizari a Lutheranis.

L. vetant suis, ne sinant Liberos suos baptizari a Zuinglianis.

P. vetant suis, ne sumant Synaxin cum Lutheranis.

L. vetant suis, ne sumant Synaxin cum Zuinglianis.

- P. excommunicant eos, qui communicant cum
Lutheranis.
- L. excommunicant eos, qui communicant cum
Zuinglianis.
- P. nolunt, vt sui Ægroti consolationem petant à
Lutheranis.
- L. nolunt, vt sui Ægroti consolationem petant
à Zuinglianis.
- P. prohibent, ne sui cibū capiant cū Lutheranis.
- L. prohibent, ne sui cibū capiant cū Zuinglianis.
- P. prohibent, ne suorum Liberi proficiantur
ad Academias Lutheranas.
- L. prohibent, ne suorum Liberi proficiantur
ad Academias Zuingianas.
- P. omnes illos suspectos habent, qui veniunt ex
Scholis Lutheranis.
- L. omnes suspectos habēt, qui veniunt ex Scho-
lis Zuinglianis.
- P. non ferunt in Ecclesijs suis Contionatorem
Lutheranum.
- L. non ferunt in Ecclesijs suis Contionatorem
Zuinglianum.
- P. non ferunt in Scholis suis Preceptores Lu-
theranos.
- L. non ferunt in Scholis suis preceptores Zuing-
gianos.
- P. non ferunt in Scholis suis legi Catechesin
Lutheri.
- L. non ferunt in Scholis suis legi Catechesin
Caluini.

P. in Ecclesijs suis maximè probant Cantum
Gregorianum.

L. in Ecclesijs maximè probant Cantilenas Lu-
theri.

P. non ferunt suas Cantilenas reprehendi à Lu-
theranis.

L. non ferunt suas Cantilenas rephendi à Zuing-
lianis.

P. tantum Latinas Cantilenas habent in Eccle-
sijs suis.

L. semilatinas & semigermanicas Cantilenas ha-
bent in Ecclesijs suis.

P. Formas precationum compositas à Luthera-
nis, vocant Hæreticas.

L. Formas precationum compositas à Zuingli-
anis, vocant Hæreticas.

P. Biblia translata à Lutheranis dicunt esse cor-
rupta.

L. Biblia translata à Zuinglianis dicunt esse cor-
rupta.

P. nullam Translationem meliorem habent, quàm
veterem, quæ dicitur Hieronymi.

30.

L. non ferunt quicquam reprehendi in Transla-
tione Lutheri.

P. contemnunt Commentaria Lutheranorum.

L. contemnunt Commentaria Zuinglianorum.

P. iubent Bibliothecas Lutheranas cõburere.

L. volunt Bibliothecas Zuinglianas cõburi.

P. non legunt Libros Lutheranorum, nisi cum
præiudicio.

- L. legunt Libros Zuinglianorum cū præiudicio.
 P. eos, apud quos inueniunt Libros Lutherano-
 rum, suspectos habent.
 L. eos, apud quos inueniunt Libros Zuinglia-
 norum, suspectos habent.
 P. habent certos Visitatores.
 L. habent certos Visitatores.
 P. Visitatores oportet esse purè Catholicos.
 L. Visitatores oportet cum Luthero sedere in
 eodem scamno.
 P. reformatores Lutheranos vocant Ecclesia-
 rum deformatores.
 L. reformatores Zuinglianos vocant Ecclesia-
 rum deformatores.
 P. ad defensionem Missæ creant vnum Papam,
 & sub ipso aliquot Cardinales.
 L. ad defensionem Caparnaiticæ Manducatio-
 nis creant vnum Generalem, & sub ipso Spe-
 tiales.
 P. habent certos Inquisitores Hæresis Luthe-
 ranæ.
 L. habent certos Inquisitores Hæresis Zuingli-
 anæ.
 P. Inquisitores non disputant cum Lutheranis.
 L. Inquisitores non disputant cum Zuinglianis.
 P. Inquisitores Lutheranis tantum proponunt
 aliquas Quæstiones.
 L. Inquisitores Zuinglianis tantum proponunt
 certas Quæstiones.
 P. Inquisitores tantum Cathegoricum Respon-

sum recipiunt.

L. Inquisitores tantum Cathegoricum Respon-
sum recipiunt: *Ja oder Nein: Vogel iß oder stirb.*

P. laborem Inquisitionis deferunt Magistratui.

L. laborem Inquisitionis deferunt Magistratui.

P. requirunt à Magistratu, vt sub nomine Iura-
menti Ciuilis, Subditis obtrudat sua Dog-
mata.

L. requirunt à Magistratu, vt sub nomine Iura-
menti Ciuilis, Subditis obtrudat sua Dog-
mata.

P. eum Magistratum vt Catholicum celebrant,
qui furit contra Lutheranos.

L. eum Magistratum syncerum predicant, qui
seuit contra Zuinglianos.

P. eum Magistratum, qui non expellit Luthera-
nos, accusant apud Imperatorem.

L. eum Magistratum, qui non expellit Zuingli-
anos, accusant apud Protestantes Principes.

P. inflammant Magistratus Papisticos, contra
Magistratus Lutheranos.

L. inflammant Magistratus Lutheranos, contra
Magistratus Zuinglianos.

Quando Magistratus Papisticus recipit August.
confels. furiunt omnes, quotquot sunt sub ip-
so Sacrificuli.

Quando Magistratus Lutheranus incipit faue-
re Zuinglianis, cæstro agitatur quotquot sunt
sub ipso Contionatores.

P. Magistratus multa quandoq; cogitur conde-

nare suis Sacrificulis, ne diffametur apud Imperatorem.

L. Magistratus quádóq; multa cogitur cõdonare suis Contionatoribus, ne diffametur apud alios Protestantes.

P. Magistratus sæpe ideo opprimit Lutheranos, ne opprimatur ab alijs Magistratibus Papisticis.

50.

L. Magistratus sæpe ideo expellit Zuinglianos, ne opprimatur ab alijs Magistratibus Lutheranis & Papistis simul.

P. Magistratus quandoque eijciunt quosdã Lutheranos, vt euitët suspensionem Lutheranismi, apud Imperatorem.

L. Magistratus quandoq; quosdã eijciunt Zuinglianos, vt euitët suspensionem Zuinglianismi, apud Protestantes.

P. nolunt suos Magistratus Hospitium largiri Lutheranis.

L. nolunt suos Magistratus Hospitium largiri Zuinglianis.

P. volunt soli audiri à Principibus.

L. volunt soli audiri à Principibus.

P. hoc agunt vt plurimos Principes pertrahant in suam sententiam.

L. hoc agunt, vt plurimos Principes pertrahant in suam sententiam.

P. hoc agunt, vt Aulici Contionatores sint Papistæ.

L. hoc agunt, vt Aulici Contionatores sint Lutherani.

P. quo plures Principes in suam sententiam pertraxerunt, eo magis furiunt contra Lutheranos.

L. quo plures Principes in suam sententiam pertraxerunt, eo magis furiunt contra Zuinglianos.

P. defendunt sua Dogmata Gladio seculari.

L. edunt suas Confessiones, sub nomine Principum.

P. requirunt à Magistratu, ut renunciet ijs ius Ciuitatis, qui nolint esse Papistæ.

L. requirunt à Magistratu, ut renuntietur ijs ius Ciuitatis, qui non sint Lutherani.

P. eos, qui in Ordine Senatorio non volunt esse Papistæ, iubet seiungi ex Ordine Senatorio.

L. eos, qui inter Senatores nolint esse Capernaitæ, iubent seiungi ex Ordine Senatorio.

60. P. non ferunt suis Magistratibus dedicari Libros à Lutheranis.

L. non ferunt suis Principibus dedicari Libros à Zuinglianis.

P. volunt, ut Magistratus sit executor primæ Tabulæ, ad decisionem trium vel quatuor Theologorum.

L. volunt, ut Magistratus sit executor primæ Tabulæ, ad decisionem trium vel quatuor Doctorum.

P. imitantur vitia, & non virtutes S. Petri.

L. imitantur vitia, & non virtutes S. Lutheri.

P. relictis granis, paleas colligunt è Scriptis Patrum.

- L. relictis granis, paleas colligunt è Scriptis Lutheri.
- P. in Scriptis Lutheranorum querunt studiose Antilogias.
- L. in Scriptis Zuinglianorum querunt studiose Antilogias.
- P. suadent, vt Lutherani extinguantur, dum pauci sunt.
- L. suadent, vt Zuingliani reprimantur, dū pauci sunt.
- P. clamant, propter Dogmata Lutheranorū imitti publicas calamitates.
- L. clamant, propter Dogmata Zuinglianorū imitti publicas calamitates.
- P. obijciunt Lutheranis præscriptionem longi temporis.
- L. obijciunt Zuinglianis præscriptionem longi temporis 40. Annorum.
- P. volunt Ceremonias Ecclesię Romanę vbiq; obseruari.
- L. volunt Ceremonias Saxonice Ecclesię vbiq; obseruari.
- P. multas Ceremonias sunt mutuati ab Ethnicis
- L. multas Ceremonias sunt mutuati à Papistis.
- P. sugillant ritus Lutheranorum.
- L. sugillant ritus Zuinglianorum.
- P. non ferunt suos ritus carpi à Lutheranis.
- L. non ferunt suos ritus carpi à Zuinglianis.
- P. auricularem Confessionem volunt fieri certo tempore, in obscuro loco.

- L. indicaturam suam volunt fieri certo tempore in obscuro loco.
- P. plus tribuunt Auriculari Confessione, quam publicæ Contioni.
- L. plus tribuunt priuatæ Indicaturs, quam publicæ absolutioni.
- P. principalem finem Confessionis, dicunt absolutionē priuatam.
- L. principalem finem Indicaturs, dicunt esse absolutionem priuatam.
- P. docent, quod nullus dignè cōmunicet, nisi fuerit prius confessus.
- L. docent, quod nullus dignè communicet, nisi fuerit prius indicatus.
- P. auricularem Confessionē p̄ferunt Disciplinæ Catechisticæ.
- L. Indicaturam priuatam præferunt Disciplinæ Catechisticæ.
- P. toties, quoties quisq; communicat, requirunt Confessionem auricularem.
- L. toties, quoties quisq; communicat, requirunt Indicaturam priuatam.
- P. in auriculari Confessione quædam ineptè interrogant.
- L. in Indicatura priuata quædam ineptè interrogant.
- P. eos, qui non sunt confessi, excommunicant.
- L. eos, qui non sunt indicati, excommunicant.
80. P. sub Confessione auriculari spargunt sua falsa Dogmata.

- L. sub Indicatūra priuata, spargūt sua falsa dogmata de Synaxi.
- P. docent, suam Confessionē auricularem meliorem esse, quā est Indicatūra Lutheranorū.
- L. dicunt, suam Indicaturam esse meliorem, quā est publicum Examen.
- P. damnant eas Ecclesias, quæ nō habent Confessionem auricularem.
- L. damnant eas Ecclesias, quæ non habent Indicaturam priuatam.
- P. ab ijs, qui confitentur, sumunt nummum.
- L. ab ijs, qui sese indicāt, sumunt integros pationes.
- P. Missam celebrant in Altari.
- L. Synaxin celebrant in Altari.
- P. Missam celebrant latinè.
- L. Synaxin celebrant semilatinè & semigermanicè.
- P. celebrantes Missam, sunt induti Serico.
- L. celebrantes Synaxin, sunt induti alba Veste.
- P. in Missa delectātur Cātilenis multarū vocū.
- L. in Synaxi delectantur Cantilenis multarum vocum.
- P. delectantur Organis.
- L. *halten auch vill von der Bepstlichen Sack pfeiff.*
- P. in celebratione Missæ accendunt Candelas.
- L. in celebratione Synaxeos accédūt Candelas.
- P. recitantes Verba, faciē conuertunt ad Altare.
- L. recitantes Institutionis Verba, faciem conuertunt ad Altare.

P. verba Cœnæ mulsitant.

L. quidam submissa voce cōsecrant denuo, quādo Panes numerati absumpti sunt.

P. Vinum residuum in Calice totum ebibunt.

L. residuum Vinum in Cantharū refundere nō audent.

P. Altaria sua ornant Imaginibus.

L. Altaria sua quoq; deformant Idolis.

P. flectunt genua, sumentes panem Eucharistię.

L. genua flectunt, sumentes panem Eucharistię.

P. sub porrectione panis Eucharistię, sericū sternunt Linteamen.

L. sub porrectione panis Eucharistię, sericū sternunt Linteamen.

P. dicunt se Deum habere in manibus.

L. dicunt se Corpus Christi habere in manibus.

P. panem Eucharistię in os ingerunt.

P. panem Eucharistię in os ingerunt.

P. sustulerunt ex Ecclesia vsum prophetiæ.

L. non restituunt vsum prophetiæ.

P. circa Synaxin non exercent disciplinam Ecclesiasticam.

L. circa Synaxin non exercent disciplinam Ecclesiasticam.

P. cum plerique sint Scortatores, non possunt erigere Disciplinam Ecclesiasticam.

100. L. quidam, cum sint Vsurarij & Bibones, non possunt erigere Disciplinam Ecclesiasticam.

P. carentes Disciplina Ecclesiastica, falso iactant se habere legitimū vsum Sacramentorū.

L. carentes Disciplina Ecclesiastica, falso iactant se habere legitimum vsum Synaxeos.

P. dicunt, Lutheranos fugere lucem, quãdo sua Dogmata nolunt subijcere Papæ & Cardinalibus.

L. dicunt, Zuinglianos fugere lucem, quãdo nolunt subijcere suam confessionẽ Lutheranis.

P. dicunt, Lutheranos dãnatos in suis Synodis.

L. dicunt, Zuinglianos dãnatos in suis Synodis.

Lutherani respondent Papistis, quod sint illegitime condemnati.

Zuingliani etiam Lutheranis respondent, se non legitime condemnatos. 104.

Hanc collationem adieci, vt commonefierent viri prudentes, quã imprudenter faciant Aduersarij, sic nobiscum agẽdo: Nam hoc pacto armãt contra se & nos communem Hostem. Ego video nullos homines hoc seculo magis crutiari, quam gubernatores politicos. Quia Papistæ docent, Magistratum defensionem debere suæ Doctrinæ: idem dicunt Lutherani: idem dicunt Zuingliani: idem dicunt Mennonitæ, & Suenckfeldiani. & cet. Sint igitur memores dicti illius: Erudimini qui iudicatis Terram.

Impia Dogmata Heshusij, de
Articulo Trinitatis, & Filio Dei.

1. Docuit inter Patrem & Filium, non modo personalem, sed essentialem esse differentiã, sicuti patet in impressa Contione.
2. Publicè docuit in suggestu, & in Schola, Papistas non modo circa voluntatem, sed etiam circa essentialiam Trinitatis errare.
3. Id si est verum, ij, qui à papistis sunt baptisati, non sunt ritè baptisati.
4. Periculosè scribit in impressa Contione: Pater æternus Filium æternæ Vitæ participem fecit, germanicè, *mitgedeilt*: cum tamè Christus natura & genesi habeat Æternam Vitam.
5. In scripto cõtra Velsium probat, Filiũ propriam habere essentialiam.
6. Locum Iohan. 5. Pater Filio dedit habere Vitam in semetipso, ad Diuinitatem retulit.
7. Augustinum vocauit insulsissimum Theologum, quod ignorantiam Extremi Diei retulerit ad Humanitatem Christi.
8. Multoties dixit: non sufficit ignorantia Extremi Diei referre ad solam Humanitatem.
9. Propositionem illam: Christus est creatus. vt impiam damnauit.
10. Locum Pauli Galat. 4. transtulit: Creatum ex Muliere.
11. Obscurum locum Epiphaniij laudauit, vbi dicitur: Filium eundè esse Patri essentialia, sed non Tautovsion.
12. Nouas phrasas habet: Trinitas est Vnitas: Vnitas est Trinitas. Cum Veteres sic locuti sint:

In Trinitate Personarum est vnitas Essentię : in vnitate Essentię est Trinitas Personarum.

13. Bremę docuit, esse aliquod Cœlum increatum.

14. In illo Cœlo, docuit Christum ab æterno fuisse Hominem.

15. Ibidem, docuit Christi corpus inpalpabile esse, Sicuti Angeli sunt inpalpabiles.

16. Humanam Christi Naturam docet esse simul in multis locis.

17. Christum docet ideo certo dici Verbum, quia cogitatione fit genitus.

Appendix.

Accusatus fui, quod noluerim deprecari culpam à Ministris Ecclesię, & ideo non sim restitutus in integrum. Resp. Id nunquã ausi sunt vlli ex Ministris à me postulare, vt qui omnes sibi male conscij. Iussus erã quidem recõciliare me Pantaleoni, sed id facere nolui, nisi prius diceret, me ne an Aduersarium intellexerit, per falsum prophetam. Id nisi publico scripto dixerit, non est dignus cum quo vir honestus communicet. Ministri culpam à me & Deo potissimũ deprecari debent, quod veritati oblocuti fuerint.

Alij dicunt, me ideo mouisse certamen, quia repulsam passus sim in petitione pastoratus. Res. à nullo Ministro, à nullo consiliario, à nullo professore, à nullo Urbis Senatore, à nullo ciue

pastoratum petij. Reliqui Heshufij collegæ pe-
tierunt pastoratum, ideo quilibet adulari vo-
luit Aduersario. Ego aliâs honestiorem habui
functionem, quam Parochus habet.

Alij leuitatis me accusant, quod Impostori
cuidam elocarim Sororē Coniugis. His respon-
deo, me impostorem illū esse nescijffe. 1. Mi-
hi fuit commendatus à Pastore Dalshemiano,
tanquam pius & probus vir. Et per eundē am-
biuit primo Sororis Coniugem. 2. Ecclesia
in Flersheim dedit ei testimonium piæ vitæ per
bienniū. 3. Superintendēs Alzeanus dedit ei
testimoniū probę vitę & eruditiois propria ma-
nu subscriptum: vtrunq; testimonium habeo.
4. Aduersarius ei dare voluit stipendiū & meli-
orem conditionem Ecclesiasticam. 5. Elector
per biennium antea illi crediderat ministerium
Euangelij. 6. Coram testib. & honestis viris
Sponsalia celebrata. Coram ijs me & amicos
Puellę rogauit per Deū, vt ei in vxorē darē. 7.
Ter fuit proclamatus. 8. Per fide dignas per-
sonas antea sæpe fuit interrogatus, nū alij esset
obligatus, & fuit etiā prius scriptus in cathalogū
Studioforū. 9. Patria ipsius Ciuitas Guden-
sperga dedit ei testimonium vitæ honestæ. 10
Omnes Ministri Ecclesiæ, quotquot fuerunt in-
uitati, Nuptijs ipsius interfuerunt. 11. Depre-
henso ipsius crimine, ipsum in carcerem conijci
curauī, & capitaliter accusaui. 12. Propter
graues causas interrogauī aliquoties ipsum, corā

alijs viris fide dignis, an honestam Puellam ei dederim nec ne, & respondit, quod ei honestam & castam elocarim virginem. Habui ipsemet copiosam prolem, & miseros alendos pupillos. Ideoq; semper id studui, vt seniorem Sororem Coniugis elocarem, vt ita non mihi soli omne onus incumberet alendi pupillos. Et fateor ingenuæ, quod miserę Puellulæ persuaserim, vt numeret, quę alias libentius aliquãdiu functa fuisset officio Famulæ. Hęc calamitas mihi sæpe obiecta fuit ab aduersarijs, præsertim à Sutore Scriba, & à sordido Rustico, qui se Agricola vocat, qui quandoque obiecit, quasi alij quoque obtrudere voluerim, cum ipsa plus habeat honestatis in vno digito, quam ipse in toto pectore & corpore. Cum igitur idē impostor alijs me prudentioribus in re maiori imposuerit, quare mihi quæso hanc imprudentiam obijciunt?

Agricolam promouit, vt veniret Heydelbergam, nec non Pantaleonem illi talem gratiã retulerunt, quod me expulerint cum alijs.

Quandoquidē in aduersarijs meis deprehendo singularem malitiam, vt non modo Doctrinæ, sed & personæ meæ maledicant, vt Doctrinam pijs suspectam reddant, volui adijcere Testimonia, quæ mihi in cursu studiorum meorum, diuersis in locis data sunt à viris & pijs & eruditis.

I. Testimonium Promotionis.

Cum Pietas, Professionisq; nostræ ratio postulet, vt modis omnibus Studia Literarũ, & maxime Sacrarum promoueamus, æquum esse iudicamus, vt ipsarum quoq; Studioloſos omni officiorum genere prosequamur. Huius officij nostri memores, posteaquã & priuatim & publicè D. Vvillhelmũ Klebitz, vt Leges nostrę æquitasq; ipsa suadēt, explorassemus, perspecta ipsius, tum pietate, tum eruditione egregia, dignum eũ esse censuimus, quę iusta auctoritate nobis credita, & totius Senatus huius Vniuersitatis assensu, Baccalaurium, vt vocant, in Sacrę Theologię Facultate publice pronuntiaremus, ijsq; omnibus priuilegijs & honoribus, quę conferri solēt in eos, qui isto gradu donantur palam pro more, in hac nostra Academia recepto, ornaremus. Quod omnibus testatum esse volumus, Sigilli nostrę Facultatis Theologicę atq; Chyrographi nostri adiectione. Actum 13. Calend. Maij, Anno à Christo nato millesimo quingentesimo quinquagesimo nono.

Petrus Boquinus professor Sacrę Theologię & Facultatis Prodecanus.

Iohannes Paulus Kessler Academię Heydelbergensis Syndicus & Notarius sst.

Ex hoc Testimonio liquido constat, assensu

Vniuersitatis mihi gradum^f collatum, & quia
Confessionis edendæ causa disputauit. Neces-
sario concludo, eos, qui meâ Doctrinam damnât,
etiam Vniuersitatem totam Heydelbergensem
damnare. Ipse Tilemannus me in sua confes-
sione Baccalaurium vocauit: quia vero agnouit
sibi turpe esse cum Baccalaurio congregari, tandē
expunxit Baccalaurij nomen: At mihi gloria est
cum Doctore tanto congregari, sicuti Dauidi lau-
di fuit descendere in arenam cum Goliath. In-
terrogauit Typographum Noribergicum, quare
omississet nomen Michaelis Dilleri, & respondit:
Noli tangere Cristas meas.

2. Testimonium Vniuersitatis datum mihi post dimissionem.

Vniuersis & singulis cuiuscunq; loci atq; ordinis
Lectoribus Thomas Erastus Academiæ Heydel-
bergensis Rector, Salutem D. Postquã ho-
nestus & eximie doctus vir Vvilhelmus Kle-
bitz, cum ita rationes eius tulissent, hinc esset
abiturus, petiuit à nobis studiorum & vite^s sue
Testimonium. Hanc petitionem cum honestam
iudicauerimus, denegare ei officium nostrũ non
uoluimus. Testamur itaq; hisce Literis, quod
paulo minus biennium is modeste & probe hic
vixerit, lectionesq; ea sedulitate audierit, vt gra-
dum Baccalauriatu in Facultate Theologica nõ
indignè collatum ipsi putemus. Quamobrem,
cum etiam a bonis & pijs uiris fuerit amatus,

oēs, ad quoscunq; venturus est, rogamus, vt ea qua dignus est beneuolentia, ipsum complectantur. Quicquid n. in ipsum beneficij contulerint, Deum compensaturum non dubitamus. Ac ne quis de nostra erga ipsum voluntate dubitare possit, nostri Magistratus Sigillo has Literas cōtinire volumus. Datę sunt Heydelbergę 2. do Die Octobris, Anno à Christo nato millesimo quingentesimo quinquagesimo nono.

Ex hoc Testimonio liquet, me neq; propter malam vitam, neq; propter malā Doctrinā dimissum esse. Et quādo Eraſtus hoc Testimoniū Vniuersitatis Sigillo obſignauit, etiā Senator fuit Ecclesiasticus, & interfuit Cōtioni, qua tertio Septēbris die respōdi aduersario, & in qua meā Doctrinam liberrimē confessus fui. Ex hoc quoq; Testimonio liquet, falsam esse calumniam, quod dicunt, me in conuitijs modū esse transgressum: qui hoc asserunt, ipsi nullum modum obseruarunt. Aduersario fuit denegatum Testimonium ab Vniuersitate, Facultate, Electore, & Ministris Ecclesię.

Multi mirantur, qui factum fuerit, quod Brementenses receperint Aduersarium, cū ne Ciuem quidem admittant, qui non asserat suę cōuersationis Testimonium. Sed quidam putant, Lutheranis illis idem contingere, quod accidit Papistis, quando non fuerunt pares Aduersarijs. Pecunijs conduxerunt aliquos Rhetores, qui

Aduersarijs scribendo negotium facefferent.

3. Testimoniũ Iacobi Andreae
& Lucæ Osiandri.

Postquam pius & eruditus vir D. Vvillhelmus Klebitz Collega noster dilectus, cum ita ratioes eius tulissent, clementer ab Illustrissimi Principis Vvirtebergensis Consiliarijs Ecclesiasticis dimissus est, petiuit à nobis & Doctrinæ & conuersationis suæ Testimonium. Quam petitionē cū iudicaremus iustam, sicuti honeste denegare nō potuimus, ita nos officij ratione ei debere agnoscimus. Perlibenter ergo hisce Literis testificamur, ex eo tempore, quo vltra sesquiannum Diaconi officio Goëppingæ apud nos functus est, eum, qua potuit fide & diligentia, in Ecclesia suam fecisse officium, & pro dono sibi concesso, Doctrinam propheticam & apostolicam singulari dexteritate plebi tradidisse. Cuius summa in Confessione Inuictis. Imp. Carolo anno xxx Augustæ exhibita, est comprehensa, & Dogmata cum ea pugnancia, cōfutasse. Ac vt eandē Doctrinā vita honesta & moribus inculpatis ornaret, innocenter & sine reprehensione vixit, ac sua integritate iuxta Apostoli doctrinā Typus fuit bonorum operum, ne quod Doctrina sincera instaurauerat, corruptis moribus destrueret. Neq; suam vocationem quæstus causa mutauit, qui hæctenus mediocri stipendio cōtentus, summam fidem, & singularem testatus est in obeun-

do munere industriã. Sed quod semper ei pro-
positũ fuit, cum diuina prouidentia oblatũ esset,
vt maiorem in studijs suis progressum cum Ec-
clesiæ vtilitate coniunctum faceret, vnice specta-
uit. Omnes igitur, qui hoc nostrũ de ipso Testi-
monium sunt lecturi, obnixè rogamus, vt qui-
bus possint officijs, eũ iuuare velint, quæ, sicuti
in ingratum non cõferent, ita de diuina cõpen-
satione nihil dubitare debent. Et nos pro officio
& illi & nobis præstito, vicissim nostra studia
grato animo pollicemur ac deferimus. Ac ne
quis de hac nostra erga ipsum voluntate dubita-
ret, nostris proprijs Annulis obsignatorijs has
Literas communitate volumus. Datæ Gœppin-
gæ 21. Decembri, Anno millesimo quingente-
simo quinquagesimo septimo.

Jacobus Andreæ D. Ecclesiæ Gœp-
pingensis Pastor Superintendens ge-
neralis *ss̄t.*

Lucas Osiander Diaconus Ecclesiæ
Gœppingensis scripsit & subscripsit.

Propterea quod hisce duobus viris de Eccle-
sia Christi bene meritis cohabitauerim, Osian-
dricus sum à nonnullis habitus. Et non dubito
me iisdem iam ab aduersarijs grauitè delatum
esse, tamen Altissimo iuuante ipsorum cõmenda-
tioni satisfacere studebo, speraboq; quod me in-
auditum non sint damnaturi. Atq; hos pre alijs
volo censors ferre meæ Doctrinæ. Atq; miror
valde, cũ hæcenus Vvirtebergici appellati sint

Osiandrici : nunc, hisce relictis, Calvinistæ vocentur Osiandrici. Qui iam non omnia credit esse vera, quæ Promotores & Censores illi dicunt de Zuinglianis, Osiandro, Suenckfeldio, illum oportet esse Zuinglianum, Osiandricum & Suenckfeldianum.

Anno 58. Aduersarius Heydelbergæ scripsit Catalogum Academicarum Evangelicarum, ibi difficulter obtinere potui, ut Tubingam annumeraret Academicis Evangelicis. Nam multoties interrogauit, An esset pura Academia.

4. Testimonium Coniugij mei.

Ego Dominus Creberus Parrochus et Spetialis Superintendens Ecclesiæ Marpachensis, propria hac manu mea testor, honestum hunc Iuuenem Vvillum Klebitz Ecclesiæ Baccuiensi fideliter & diligenter inseruissse, & ibidem Mariam Iacobi Saurerij piæ memoriæ, Verbi Diuini olim Præconis in Erbstaten synceri, consentientibus Parentibus & Amicis, pro consuetudine & more Ducatus nostri, Puellam in Vxorem legitime duxisse, Dieq; vigesimo octauo Mensis Augusti Anni 55. Nuptias suas ritè celebrasse. Atq; ut his oibus indubitata esset fides, hasce Litteras consueto & proprio meo Sigillo cõsignauit, quæ datæ sunt Marpachie 23 die Aprilis Anno 56.

Valentinus Vannius eiusdem Circuli Superintendens Generalis prædictis omnibus subscripsit propria manu.

Iacobus ille Saurerius Parens mee Coniugis
Bauarus fuit, & ppter cōfessionē Euāgelij re-
lictā Patria, profectus est in Vvirtebergensem
Ducatum, vnā cū Coniuge, cui multis annis in-
seruijt fideliter: Cumq; tempore Belli Smalcal-
dici, maximam rerum suarum iacturam esset
passus, obiens Anno 53. reliquit Vxorem
pauperem cū sex Liberis, eius Filiam vbi habui
per annum, Mater quoq; obiit honestissima Ma-
trona: Ibi mihi reliqui Pupilli fuerunt alendi, &
tā diu alui de meis, donec ipsi honestis viris in-
seruire potuerint. Iam vero exilio meo misere
dissipati, diuersis in locis degunt, neq; Cognatos
neq; Amicos habentes. Tibi igitur illustrissi-
me Dux Vvirtebergensis honestos Pupillos ex
honestissimis Parentib. in Regione tua legitime
natos, cōmendo, te quoq; Valentine Vanni, tan-
quam tutorem officij admoneo, vt legitimā Li-
beris ex paternis bonis ordinari cures.

5. Testimonium Academiae Basiliensis.

Huldricus Hugobaldus Ordinis Philosophici,
in alma Basiliensi Academia Decanus, vna cum
reliquis eiusdem Ordinis Consiliarijs, omnibus
& singulis hacce Literas inspecturis, Salutem in
Domino. Rectē atq; vtiliter factum est a maio-
ribus, vt qui ad alienos proficiscerentur Adoles-
centes, Iuuenes studiosi, Præceptorū Testimo-

nijs suorum, quo ad eius fieri posset, ornatu
nitiq; discederent. Nam ea ratione vtrifq; con-
sultitur, tam Adolescentibus ipsis, qui ex eo cō-
mendatiōes ad exteros reddantur, tam ijs, ad
quos eos peruenire contigerit, vt sciant quos ac-
cipiant, quosq; muneribus p̄ficiant, aut muneribus
afficiant. Sæpe enim hic peccatur, dum ali-
qui inconsulto quoscunq; sine idoneo Testimo-
nio admittunt, non sine magna non solum Scho-
lasticæ, sed & Ecclesiæ Ciuilisq; reipublicæ ple-
rūq; iactura. Quamobrem cum in Philosophia
melioribusq; Literis non vulgariter eruditus, &
magnæ expectationis, ob ingenij singularem ad
Literas fœlicitatē, Iuuenis Gulielmus Klebitz
Brandenburgensis, pro cōsuetudine Almæ no-
stræ Scholæ, Testimoniū sibi dari peteret, visum
est hisce Literis, oibus & vniuersis testari, hunc
Gulielmum Klebitz Brandenburgensem in no-
stris Scholis & Disciplina, p̄ aliquot menses, vt
vere studiosum decet, honestè vixisse, & Lite-
ris melioribusq; Artibus operam nauiter fœlici-
terq; dedisse. Quamobrem obtestamur omnes,
cuiuscunq; ordinis, gradus, aut conditionis sint,
vt hunc Gulielmū Klebitz, ad Philosophiæ ho-
nestissima studia natū, & doctum Iuuenem ho-
nore quē meretur, afficiāt, eoq; fauore & amo-
re, quo decet in Philosophia progredi cupientē,
cōplectantur, et vt in suis cœptis studiis perseue-
rare & pergere possit, iuuēt omnibus modis, co-
gitantes quam latè in hoc genus ingenijs fœlici-

bus Literarum melliorum vsus pateat, qui enim talia ingenia promoueat, non vni sed plurimis, quibus præficientur aliquando, profunt.

Nos vicissim idem studium & industriã gratitudinẽq; animi erga omnes alios, si vnquã occasio oblata fuerit, pollicemur: Pro huiusmodi honestis officijs à Deo optimo maximo p̄m̄ium sine dubio reportaturi sunt, quicumq; bona fide & in amore timoreq; Domini, tales Iuvenes studio & dilectione prosequuntur. Quorũ omnium ne esset dubitata fides, has Literas, per iuratum Academix nostræ Notarium scribi, & Decanatus nostri Sigillo cosignari fecimus, quæ datæ sunt 22. Die Aprilis, Anno 1555.

Nicolaus in Hof Academix Basiliensis Notarius iuratus *ss̄t.*

Atq; huius Testimonij tâta fuit authoritas, vt finito publico Examine, optimũ Diaconatum qui est in terra Vvirtebergenfi Consiliarij Ecclesiastici mihi concesserint.

Facultas quoq; Theologica Basiliensis, in qua sunt clarissimi viri Præceptores mei colendissimi D. Martinus Borraius, D. Vvolfgangus Vveissenburgius, Simon Sulcerus, post dimissionem illustrissimum Electorem rogarunt, vt errores Doctrinæ meæ mihi nominarentur à Theologis Palatinis. Sed quia nulli sunt nominati, nullos ipsos nominare posse existimo.

Studui quoque per biennium Vvitebergæ,

functus ibi officio Farruli apud honestos Studi-
ofos: quomodo ibi me gesserim, testimoniū fe-
rent, Parrochus in Osthofen, M. Casparus, &
M. Basilius Romanus, & Iohannes Hofmannus
Parrochus Dalshemianus: nam his inseruiui &
oohabitaui.

6. Testimonium Senatus Brandenburgensis.

WVir Burgermeyster vnd Rathmanne der alten
Stadt Brandenburgk, bekenne vnd thun kunt mit
diesem vnseren offenen Brieffe fur iedermeniglichẽ,
wes standes, wirdens, oder wesens die sein, so den sel-
ben sehen, horen oder lesen, das fur vns heut dato
in sitzenden Ratstuell erscheine sein die fursichtigẽ
Stephan Schroder, vnde Diētus Grentzel, inwonere
des Fleckens Namitz, andertthalbe meylẽ von hina-
ne gelegen, vffrichtighe vnd zeuchwirdige leute,
vnd haben offentlich an aydes statt, mit erpietungk
der geburlichen volge, wan es von noten, bekant vnd
ausgesagt, das der wirdiger vnd wolgelerter WWil-
helm Klebitz gegenwertiger Bryffzeyger, vñ Gera-
trudt Notens seyner naturlichen ehelieplichẽ Mut-
ter, vnd WVoiff Klebitz seyner naturlichẽ eheliepa-
lichen Vatter, daselbst im Flecken Namitz, in ey-
nen rechten, ichten, vnd vnuerruckten Ehebette,
recht echte vnd ehelich gezelet vnd gebore sey, rech-
ter Deutscher vnd keyner WVendischen oder ver-
lumpten arth, von Vatter vnd Mutter. Vnde das
sich berurte seyne Eltere ibe vnd immer ehrlich vnd

auffrichtligk, als ebeliebenden Leuten geziemets
vnd wol anstehet, erzeigt vnd verhalten. So
vil aber ihren Son, Bryffzeygeren belanget, ist vns
obberurten beyden Zeugen, vnd sonst meniglichen
woll bewust, das er sich von iugent auff gegen seynē
Elteren, Præceptoribus, vnd yederman gehorsamlich
eingezogen, erbarlich vnd fromlich, vnd in seynen
Studijs fleysigk erzeigt vnd verhalten, vnd durch
Gotlichen Zegen so vil studirett vnd gelernet hatt,
das er nū mber der Kirchen vnd Policyen nutzlich
vnd dienstlich sein kan. Vnde bitten demnach alle
samt vnd ieden in sunderbeyt freuntlich, wollet in
seyner ehrlichen geburt, der Elteren, auch seynes
eigenen tugentlichen wesens, wandels, vnd gaben,
damit in vnsrer Her gott reichlich begabet hat, ge-
nißlich entfinden lassen, vnd geburliche hulffe, fürs-
schut vnd furderung thun vnd erzeigen. Das wolle
wir neben ime, vmb eynen yeden nach erbeiffchung
seynes standes, freuntlich vnd willig verdienen.
Vrkuntlich mit vnsrem anhangenden Insigel besiz-
gelt vnd geschehen am heyligen Psingstabunde, Im
Iar nach Christi vnsers Selichmachers geburt, tau-
sent, funff hondert, vnd Sechs vnd funftichsten.

Simile Testimoniū legitimi Thori dedit mi-
hi virtutibus vere nobilis vir Michael Hap de
Hapberg, qui est Præfectus Patriæ meæ.

Fui quoq; in Patria mea Discipulus Gode-
schalci Pretorij, viri celeberrimi Saltwedliæ per
biennium: quomodo sub ipsius Rectoratu me

geserim, ipse testari viuis poterit.

Artem Dialecticam Stendalię fœlicissime me docuit præclarus vir M. Lorentius Hammerus.

Quale Testimoniũ mihi dederit clarissimus Theologus Petrus Martyr, qui Præceptor meus fuit Argentinæ, testantur Literæ scriptæ ad prudentissimum & doctissimum virum D. Iacobum Schutz, Electoris Palatini Consiliarium fidelissimum.

7. Testimoniũ Iohannis Flinneri,
Pastoris Argentoratensis, datum mihi post
dimissionem Mense Octobri
Anno 58.

*Zu Heyde.berg in kurtzer frist
Wie volgt leyder ergangen ist,
Ein vnerhort wunderlich dingk
Das halten nyemant kan fur ringk
Das ich ohn falsch will zeygen abn,
Bitt es wols horen yederman:
Ein Diacon aus Merkerlant,
VWilhelmus Klebitz war genant,
Bey sulcher Vniuersitet
Sich woll zu bessren fur in het.
In der Scholen er vbt sich oft
Ein ehren gradt dardurch verhofft.
In der Kirchen in Rhue vnd still
Sein Ampt verricht fur leuten vill,
Die er teglich im abent gbett
Vnde sonst mit frucht erbauen thet*

Nun war auch dar ein Doct̃or groff
Tilman Heshus den viel verdross,
Vnd weil er zwar der Oberst war
In allen woltz allein sein gar,
Wie ebr es macht, das must sein recht,
Alles von im wart sonst gesmecht.
Nun tregt sich zw wie oft geschicht
So ebr horet anderer bericht
Das nit Wilhelmus kan so schlecht
Im flux in allen geben recht.
Des anfang ist also geschafft,
Do Flinnerus die Bilder strafft,
Die das Churfurstlich Grab so new
Sampt dem so kostlichen Gebew
Vvlt in die Kirchen furen ein,
Mit ergernis der Christen Gemein.
Der Churfurst selich fragen thett
Den Doct̃or, ob er das macht betht,
Mit Bildren vnd Figuren schon
Sein Grab dahin zu setzen lohn?
Tilman sagt: Ia. ruinetz auch sehr,
Sprach, das es oft geschehen wber
Von Vetteren hoch vnd Vvaysen frumb
Vvelch sehr berumpt im Christentumb.
VWilhelmus sprach: was er anzug
Mit diesem Grab, het wenich fug.
Die umbstent hie vill schweerer wern
Vnd grosser ergerniß gepern
Vvlt vnder schreiben nicht, vnd macht
Das man endert, vnd baß bedacht

Den Bilder etlich, vnd vorth an
Den Fliner nit so hoch zoch an,
Doch ist bey vilen gwiß die sag,
Das Fliner biß vff diesen tag
Zw Heydelberg wer, vnd mit gut
Vurt die Zerruttung han verbutt,
Vven mans in der Bezrebnis sachen
Mit im nit bett zu vill thun machen.
Mit Bernhart Herxammer gings auch zw,
Den Dienern macht es vil onrue:
Dan do man schriftlich solt die reth
Vwie mans mit im befunden het,
Berichten vnd war zeigen an,
Mischt darin Doctor Tileman,
Vil andere dingk, dauon auch nihe
Mit im geredt war worden ibe.
VVilhelmus anzeigt hie fur allen
VWas im sehr that missfallen:
Die andren theten Protestation,
Vff das sie kiemen balt dauon.

Hæc Carmina cōposuit Iohannes Flinerus,
cum essem Argentinæ apud illum, per duos in-
tegras dies, post meam dimissionem, ea mihi Se-
natui Heydelbergensi. Scriba vero suavit afferra
Electori, ea fretus spe illa mihi futura nocumêto,
sed frustratus est spe sua Sutor vltra Crepidam.

Hæc Carmina ideo adieci, vt appareret ca-
lumniam aduersarij vanam esse: qua inquit, eos
Aulicos esse parasitos, qui meæ Doctrinæ adhe-

rent. Nam ipse vere aulicus fuit parasitus, quando Contionē Flinneri de nouis Imaginibus ijsq; impudicis rephendit & dānauit. Nam erat summum scandalū, quod eiusmodi Meretricēe Imagines, in loco Summi Altaris debebāt collocari, cum Imagines Sanctorū nuper essent expulsæ: Et Monumentum Friderici Electoris ne Lapidibus quidem esset tectum. Rectè sane dixit Flinnerus: *Man hat die altē Teuffell wegk gethā, vnd man wil die neuen Teuffell wider bereyner furen.* Hanc adulationem rephendit præsens Elector, in eo dum Flinnerum reuocauit. Hæc adulatio in Tilemanno & parasitis tantū fuit scelus, quod omnes digni essent publica excommunicatione, si disciplina Ecclesiastica esset in vsu.

Quædam Notabilia.

1. Ecclesiæ Helueticę intercesserūt pro me apud Electorem Palatinum, vt restituerer in integrū. Tilemannus me vocauit Calvinistam. Stephanus Cirlerus dixit me omnia voluisse agere Helueticè: Ergo confessio mea non aduersatur Tigurinæ Ecclesiæ.
2. Pantaleon nondum publicè dixit, me ne an Tilemannū nominarit falsum Prophetam. Erastus Pantaleonē sæpe vocauit Fatuum & Nebulonē. Balduinus aliquoties dixit: Pantaleon est malus homo. Erastus male & pessime audit, quod interim tantum familiaritatis inierit cum Pantaleone. Tilemannus vocauit eū pessimum

proditorem veritatis. Quando Casparum accusavi, vt tergiuersator, dixit, hanc accusationē nō pertinere ad Senatum Ecclesiasticum. Ergo recte feci, quod sine Testibus cum ipso reconciliari noluerim.

3. Aduersarius meus gloriatur, quod possit confundere suos Collegas, coram toto mundo, quia nimirum subscripserint sibi semel omnes, iam vero damnetur ab omnibus. Resp. Hac confusione Aduersarius mihi parit gloriā, quia nimirū conuicti veris argumentis, meā causam meliorē vident esse, Deinde ego habeo Testimoniū Facultatis & Vniuersitatis, vter iam est beatorum. Nam Academiam non pudet meæ causæ: tuos parasitos pudet tuæ causæ. Quid tibi nunc videtur Heshusi?

4. Inuictis, Imp. Ferdinandus clementior fuit ijs, qui in Vvormatiensi Colloquio audiendos primo censuerunt Helueticas Ecclesias, quā illis qui voluerunt eas inauditas damnari.

5. Angli à Papistis tantum sunt ex patria pulsī: Sed à Lutheranis ex varijs nationibus fuerunt pulsī. Ergo Lutherani Papistis crudeliores.

6. Lutherani scribunt Hæreticos esse cōburendos: & dicunt Calvinistas esse Hæreticos: Ergo ipsi sunt illi, qui sententiam Sanguinis ferunt iniquam, de captiuis Christianis in Anglia, Italia, Gallia, Inferiori Germania & alijs in locis. Papistæ tantum sunt hic Carnifices.

7. Heshusius eos vocat homicidas conscienti-

arum, qui per indignos 1. Corinth 11 nō intel-
ligunt solos Infideles. Ergo Dillerus, Agricola,
Flinnerus, sunt homicidæ conscientiarum: Nam
illi locum Pauli sic exponunt.

8. Concordia anno 36. Vvitebergē composita,
inquit ab indignis edi Corpus Christi. Sed Bu-
cerus in Epist. ad Snephium narrat, quod per
indignos Theologi ibi non intellexerint profus
infideles.

9. Aduersarius cordatè & solidè demonstrat,
quod soli infideles sint habendi indigni.

10. Dillerum Protestantibus & subscribenti-
bus ideo non cōnumeravi, nam is exhibuit ran-
dem protestationem suam, antequam Diabolus
eam extraxit ex sinu.

11. Elector vocavit Vvolfgangum Musculum
in professorem, retinet in officio professorē Bo-
quinum presidem disputationis meæ. Precep-
tores Domus Sapientie fauent Tigurinæ Ec-
clesiæ Doctrinē de Eucharistia, Elector ipse di-
dicit Religionem ab Affine suo Georgio de Er-
pach comite generosissimo, & iste fauet Doc-
trinē Tigurinē de Synaxi. Ergo satis apparet,
cui parti faueat Elector illustris. Palatinus.

12. Elector mihi abeunti dono dedit viaticum,
& post dimissionem dimidij anni Salarium: Se-
natores quoq; Ecclesiastici Coniugi & Liberis
voluerunt prospicere de habitatione, donec nā-
eiscerer certam alicubi conditionem. Liberum
quoque fuit, quandiu voluerim, Heydelbergæ.

meis sumptibus cōmorari. Tilemannū vero Se-
natores Ecclesiastici tanq̄ focum incendij, volu-
erunt expulsū, intra certum tempus, & tan dē
quando voluit abire cū suo Petro, fuit arresta-
tus. Ergo Elector mihi clementior fuit quam
Aduersario.

13. Iohannes Brentius Vvormatiæ noluit con-
demnare Tigurinos. 2. Brentius hat auch vn-
derschrieben dem Franckfordischen abscheit. 3.
Vinariæ voluerūt Saxones cōburere Cateche-
sin Brentij. 4. In Marchionatu Badensi vo-
luerunt condemnare Brentianismum. 5. In
causa Osiandrica Brentium Saxones vocāt Co-
thurnicum. 6. Tilemannus Brentium, prop-
ter bellum Grāmaticale, vocauit insulsum The-
ologum. 7. Si hoc verum est, inepti sunt ad-
uersarij, quod ad Brentium, tanquam ineptum
patronum confugiant. Apparet quoque Bren-
tium iam esse mitiorem & benigniorē huic cau-
sæ, quam tunc fuit, quādo fualit Otthoni Hein-
rico, vt sibi caueret a Martyribus, Maribus, &
Glyribus.

14. Editus est Libellus de Eucharistia à Iaco-
bo Andree, hic Liber dedicatus fuit Matri Ducis
Vvirtebergensis: sed illa remisit. Dedicatus fu-
it Otthoni Heinricho, sed huic quoq; displicuit.
Bullingerus laudat istum Librum, propter mo-
destiam & spiritum lenitatis in forma tractatio-
nis. Calvinus scribit Iacobum idem sentire cū
crassis Lutheranis. Brentius ob Præfationem

prefixam à Saxonibus vocatus est Zuinglianus. Iacobus Andreae fatetur se velle cū Luthero federe in eodem scāno. Eodem tempore editus est doctus & pius Liber Adami Christiani subscriptis Literis tribus I. A. G. quia aduersatur Iacobo Andreae Gœppingensi, & est scriptus à Iohanne Anastasio Geldriensi.

15. Veri authores turbę Palatinę sunt. 1. Subscribentes & Protestantes Theologi. 2. Gratulantes & crucifigētes. 3. Viri præcipui. 4. Polipragmonici Hyperepiscopi, qui Tilemannum contra me incitarunt. 5. Heshusius, nam is antea quoque duas turbauit Ecclesias. Rostochiani voluerunt contra ipsum instituere actionem iniuriarum, sed Palatinus Elector pro ipso intercessit, huic vt gratiam referret, etiã Palatinatum perturbauit: postq̃ dimissus est ab Electore, etiam Breme motus concitauit: nescio vbi iam nouam parturiat turbam. Ego antea tranquillè inseruiui Ecclesijs Vvitebergicis: quod Heydelbergę vixerim tranquillè, testatur Flinzerus, qui mecum diu fuit in Ministerio.

Postquam dimissus fui, nullam Ecclesiam turbavi. Antequam decessi Heydelberga, rogavi Senatū Academię, vt, si quis me posset authorem turbę cōuincere, me vt authorem turbę punirent: sed nullus fuit qui isud facere potuit. Post meam dimissionem continuę fuerunt turbę Heydelbergę: quis quaeso illarū est author?
16. Multi dicunt me bonam causam egisse pef-

simè. Resp. 1. Hoc dicunt homines pessimi,
qui suis malis consilijs mihi imposuerunt. 2.
Homines ignari Historiæ, qui nesciunt quomo-
do res sit gesta.

17. Dicunt alij, me non obsecutum bonis con-
silijs. Resp. Fateor ex parte. Nam diuersissimi
mihi fuerunt consiliarij. Vicinus meus D. Pe-
trus Lotichius Poeta Germaniæ bene consulu-
it, vt mature peterem consilium à Senatu Acade-
miæ, & vt cauerem mihi à cōmensali Erasti Ro-
stio, quando publice coram plurimis hominibus
in Templo Cunium mendatij accusauit. Quan-
do Tilemannus prohibuit mihi, ne legerè pub-
licè, Balduinus consuluit piè, vt consulerem Se-
natum Academiæ, Sed istud dissuasit planè Era-
stus. Quando Casparus post datum Electoris
Mandatū, cōtra Mandatū publicè in me fu-
it iniurius, volui eum accusare coram Cancela-
ria, sed istud dissuasit Cirlerus.

18. Tèrtio Die Mensis huius Septembris An-
ni 60. impressa est Confessio Bremensium Con-
tionatorum contra D. Albertum Hardenburgi-
um: Sed ne cōmoueantur pij, hæc diligenter no-
rent. 1. Multa in ea vocari Hæretica, quæ sunt
Euangelica. 2. Quinq; esse Contionatores
Bremæ p̄ter Albertum, qui non subscripserint
Confessioni editæ. 3. Contionatores Bremē-
ses aliam habere Confessionem Augustanam, q̄
Tilemannus habet. Nam Bremenses aliter citāt
quā Tilemannus. 4. Iniurios esse ipsos in Al-

bertum: Nam Albertus non docet Panem esse
Corpus significatum, sed Panem Corpus signi-
ficans esse asserit. Scholastici in Schola Bremēsi
sciunt aliud esse actiuum & aliud esse passiuum.
5. Contra Scholasticos Scholæ Nicinę docent
IN & CVM esse aequipollentia. 6. Contra
Scripturas in Symbolo per Dexteram Dei, tan-
tum Omnipotentiam Dei, & non simul locum
Beatorū intelligunt. 7. Cum Tilemanno pro-
uocant ad Articulos Smalcaldicos & Agendam
Ecclesiasticam. 8. Separant se à Calvinistis &
Tigurinis. *sindt inen so feindt, das sie inen zu leydt
mochten aus den Himmel bleyben.* 9. Contra Ti-
lemannum docent, quod Paulus Christi corpus
Act. 23. in Tentorio Ierusalimae viderit in ter-
ris. 10. Ciues pij, qui Bremæ sunt, magis fa-
uent Alberto quam reliquis Aduersarijs.
19. Vana est obiectio aduersarij, quod ipso ab-
sente disputarim de Synaxi. Quia cum reuerso
scriptis agere volui, ipso absente disputauit cō-
tra Tilemanni Doctrinam Balduinus. 1. Qui
essent dicendi Hæretici. 2. Et quomodo puni-
endi Hæretici. Absente Aduersario disputauit
Vnicornius ineptè de Libero arbitrio, de discri-
mine Legis & Euangelij: docuit Gratiam non
esse totaliter, sed tantum principaliter causam
nostræ conuersionis: docuit pœnitentiã imme-
diatè venire ex Contione Euangelij. Sed cōtra
hoc nihil ausus fuit tentare Tilemannus: Nam
Lupus metuit Leonem. Et Hypocritici isti Hy

perepiscopi Vvislochianus & Neustadianus, cōtra hos non ausi sunt inflammare D. Tilemannum. Sed ebrij oculi non omnia vident.

20. Quarto Die Augusti Anni 59. Comes Georgius de Erpach fere eadem hora fuit excōmunicatus a Tilemanno & parafitis simul ante Ianuam, & eadem hora fuit absolutus a parafitis, et excommunicatus a solo Papa. Ibi Tilemannus condemnauit confessionem Comitis, quę fuit Christiana diiudicata à Theologis wor-matiensis colloquij. Ibi omnes Parafiti Papæ mendatij sunt insimulati a Comite. Et Comitis confessionem foris cōtra omnes solus Christianam agnoui.

21. Aduersarij festucam in oculo alterius vident, trabes in suis oculis non animaduertunt. Quis est ille Dominus de Berga, qui in domo ea, vbi Cranea defunctorum collecta erant, parauit mensam pro hauriendis Vini Nicrini poculis? Quis est ille, quem Herxamerus dixit, plus habere Vini, quam Spiritus Sancti? Quis est ille qui Vino inebriatus, corā Iuuentute supra sua iactauit, & rephensorem pugione cōfodit? Quis est ille, qui tam Christianè se gessit Montis Peligardi? Quis est ille, qui toties à Cuno & Velsio Nebulo vocatus, quem vulgo vocant *das Hippemenlein*? Tacete & pœnitentiana agite perfidi proditores, aut Elector vos omnes eijciet ex statione vestra, sicuti Papam vestrum, quem nefariè adorastis.

22. Pantaleon in gratiam Erasti quæsiuit sanguinem Tilemanni. Et Scarabæus in gratiam Pantaleonis (nisi fallor) similiter quæsiuit sanguinem Gulielmi. O osculum Iudæ.

23. Mandatum 9. die Septembris datum, non tantum à Tilemano, sed magis, scèpius, & citius fuit violatum à Parasitis Tilemanni. Ergo non intelligo, quod multi dicunt, ppter trāsgressionē illius Mandati, Tilemannum esse dimissum solummodo. Imo etiam propter malam Doctrinam dimissus est: *Es ist nicht notich, das man also mummet.*

24. Tilemannus 30. Augusti dixit Senatores quosdam Urbis esse deteriores Ethnicis, vt qui annis aliquot non communicassent. Postea Senatores pro ipso ex consilio M. Heinrichi intercesserunt pro restituendo Tilemanno. Elector respondit se mirari, quod sibi & suis consiliarijs non tantum tribuerent prudentiæ, quod intelligerent, quæ essent ex vsu Reipublicæ & Ecclesiæ. Promisit illis si possent probare causam Tilemanni bonā esse, se velle ipsum restituere in integrum. Sed Senatores illi nondum probarunt: ergo non est restitutus.

25. M. Casparus Nesperus publicè dicebat: *Der Teuffel mit der eynen gestalt ist aus der Kyrobē getriben, itz kumpt ein ander Teuffel, der wil vns die Substantiam Carnæ stelen.* Interrogavi M. Casparum, an ille Diabolus esset vnus ex Ministris, an ex professoribus vel auditorib. Sed

nihil respondit; verum Literas Papæ attulit. Casparus putat phantasias suas esse substantiam Synaxeos. Idem falso docuit. Quod Diabolus semper reliquerit essentialia in Baptismo. Id est falsissimum. Nam Arriani sustulerunt Essentialia. Idem faciunt hodie quidam Anabaptistæ, qui negant mysterium Trinitatis. Act. 19. viri duodecim sunt rebaptizati: quia nescierunt esse Spiritum sanctum, & habuerunt Iohannem loco Christi. Errarunt igitur in substantia Baptismi: ideoque prior Baptismus pro nullo fuit habitus.

26. Recte reprehendi aduersarios, quod locum Baptisteryj ferrent manere in angulo, vbi Canes & ebrij mingunt & vomunt. Circa locum Baptisteryj Heydelbergæ non minor fuit fœtor, quàm alibi circa Cloacam.

27. Mercurius primo laudauit disputationem meam, eâ ob causam Zuinglianus fuit vocatus: hanc maculam vt abstergeret, scripsit mihi prolixum scriptum, promissit se mecum solo acturum, vbi accepit responsum, attulit istud Papæ cõtra datam fidem, vt ita noceret mihi, & gratiam iniret apud Papam.

28. M. Henricus Scriba etiam primo disputationem mihi obtulit, inquiens: *Ihr must mich bekeren, oder ich muß euch bekeren.*

29. Multae tractantur quaestiones: sed illae omnes ab alijs primo fuerunt motae. Et plura restant Mysteria: Rogate Deum, vt illa quoque

vobis communicare possim: Haec interim boni consulite.

30. D. Chrystophorus Probus probè dixit: *Es ist ein schande, das die Principes den Iudeis Hospitium geben, vnd solche, welche Zuingliani genandt, werden vertriben.* Idem solus ferè misertus meæ fortunæ, voluit conditionem offerre, si potuissem expectare mortem alterius, qui aegrotus adhuc fuit in Officio.

31. D. Christophorus Ehemius solus fere dixit, Me esse confessorem veritatis.

32. Non est mirum, multos in Ecclesia illa alienari à me, quia liberum est singulis quæuis de me mendatia spergere. Et mihi non contingit audiri.

31. Mentitus est Cunius, quando docuit, Zuinglium a Luthero Marpurgi primo didicisse, Spiritualiter à nobis manducari Carnem Christi. Nam Zuinglius istud nunquam negavit.

32. Magister Aulæ tempore afflictionis meæ, aegrotavit;

33. Aduersarius meus me contulit Arrio, & tali Diabolo, qui non modo Heydelbergam, & Palatinam Regionem, sed totam Germaniam sit seducturus. Purget is se ab Arrianismo, & faxit Deus, vt haec pia de Synaxi Doctrina doceatur per totam Germaniam.

34. Stipendiarij sunt supplices facti pro Tilemanno: quia per ipsum ex Sacculo Electoris acceperant Pecunias: Nam Aduersarius fuit valde liberalis ex alieno Sacculo. Et redeunti Aduersario, Stipendiarij famelici sunt gratulati.

35. Heshusius suas Contiones imprimi curauit, & dedicauit precipuis Aulicis, ita sibi illos voluit comparare Patronos.

36. Heshusius circa initium Ministerij sui, Mandatum publicari curauit, quo vetabatur, ne vllus Spetialis vllum Ministrum vel dimitteret vel reciperet: Sed haec omnia sibi deferri voluit.

37. Scriba & Mercurius à Tilemanno sunt precipui viri appellati: Ergo non est mirum, quod pro ipso sunt supplices facti.

38. Heydelbergæ quando baptizantur Pueri, solent Ministris dono dari quaedam Pecuniae. Extitit igitur hinc contentio inter Parrochum & M. Casparum: Nam Casparus conquerebatur, Parrochum baptizare Filios, & Liberos Diuitum: Pauperes vero ad se remitti. Ordinata fuit Pixis, in qua quisque collocaret Pecuniam, vt postea diuideretur aequaliter. Sed hinc factum, vt alter alterum accusarit furti, quasi non fideliter repositae fuerint Pecuniae. Tandem contigit,

vbi Cunius Parrochus solus plerosq; baptiza-
uit Liberos: Casparus vero ab Equo ad Asinum
promotus, & ex Urbano Subvrbanus Diaco-
nus creatus fuit: inuidit Casparus Cunio tam
pinguem bolum, & publicè docuit, non esse su-
mendos Nummos circa Baptismum, cum ipse
tamen integros Daleros sumpserit quandoque.
Talem contentionem aluit Heshusius: Nam nō
voluit ferre, vt ipse quoq; alternatim cum Cas-
parulo baptizarem Pueros per Septimanas: Nā
pultem ita Liberis meis furari voluit. Et nouit
Parasitum suum libenter edere Gallinas.

39. Heydelbergæ Calendaria Tiguri impressa
vocantur etiam Zuingliana.

40. Ornatissimi viri, si sciatis à me aliquid in
hac causa vel alia cōmissum, propter quod debe-
am à vestra Ecclesia deprecari veniam, paratus
sum id facere: Nam omnes Dei gloriam nostro
honori præferre debemus. Doleo autem ex ani-
mo, sanctum illum Cœtum, qui me tantopere
amauit, ita hominibus indoctis turbari. Deus
illos breui turbabit omnes, is me Exulem con-
soletur. Estote etiam memores Familiæ meæ.

41. Heshusius D. Stephanum Syluium voca-
uit simul Zuinglianum & Papistam: Papistam,
quia fuerit Pastor Lewardiæ: & quāuis ipse ad
tēpus nō misificarit, tamē haberet Vicarium, &
futurus sit Groningę Pastor, vbi plurimi essent
Sacrificuli. Syluius respondet, se Lewardiæ
Superstitioēs Pontificias nō approbasse. Negat

se habere Vicarium Missificum, negat se vnquã posthac Missam Papisticam celebraturũ. Hefhusius probare actionẽ suã non potuit, ideoque promotus fuit Syluio.

De Syluio diligenter inquisiui: Sed omnes pij qui sunt Groningę dicunt, quod ipsum nunquã viderint celebrare Missam. Celebrant eius pietatem plurimi, qui eius ope ex carcere & vinculis liberati. Commendatur eo nomine indytus Senatus Groningensis, quod in tanto Religionis dissidio sanguinem Christianum non effuderit. Multi quoq; in illa celebri Vrbe pij detestantur Missę Idolatriam.

42. Pleriq; qui Groningę habitant, credunt: *Das Godt kunne Menschen machen: sie gleubẽ aber nit, das ein Mensch kunne eynen Godt machen.*

43. Quarto die Augusti Anno 59. duo simul mihi mortui sunt Liberi, cumq; me cõsolari deberent Generalis & Spetialis, grauissimam accusationem instituerunt contra me. Tilemanus enim accusauit me, quod docuerim, Generalem etiam debere esse inspectorem Discipline Catechisticae. Spetialis vero, quod docuerim, à Spetiali etiam Ægrotos debere visitari.

Etiam non deduxerunt funera: ego tamen adfui Funeri, quãdo Proles Aduersarij obiit.

44. Pantaleon sæpe rogatus fuit, vt ministra ret Mensae Dominicæ: sed conquestus est sese esse aegrotũ, ideoq; non posse id facere. Quando vero iussus fuit, mihi eripere Calicem, tunc,

testimonio ipsius Stephani Cirleri, saltavit ut
Hircus : nam ascendit montem Cancelariae , &
rogauit, num id facere sibi liceret.

45. Post abitum Flinneri, Generalis & Spetialis etiam certarunt de Paradiso, sicuti Agricola, Græinerus, & Casparus de Pastoratu, & iisdem vitijs obnoxij fuerunt, quae mihi voluerunt asfingere.

46. Quid tibi feci Erasme Minquiti, quod mihi Conterraneo tuo ita aduersatus fueris?

47. Quare me accusatum non audijsti nobilissime vir Erasme de Pfenningen?

48. O quam fœlix fuit Dei Filius, qui inter suos Discipulos proditorem vnum habuit.

49. Proditor Matthias proditori Tilemanni tradidit Carmina Gulielmi.

Corollarium.

1. Lutherani dicunt interficiendos Hereticos, & non interficiunt Papistas. Quidam Zuin-
gliani dicunt interficiendos Hereticos, & non
interficiunt Lutheranos: Das kan ich nit begreyfa
fenn. VVen iede oberkeyt thun solt, was ieder Lerer
sagt, so musten sie alle tag menschen metfchen.
2. Des Bapstes stull ist nimmer letich, wen eyner
abgestossen ist, so setz sich ein ander Bapst darauf.
3. Brentius hat vom Nicolao Gallo gesagt, Er stie-
ge in der Superstition drey staffel hoher den die Paa-
pisten.
4. Do Christus die Pbariseer vnd Schrifftgeleertē
straffet, wart er gecreutziget, so ich den neuen Paa-
pisten die warbeyt gesagt, han sie mich auch geo-
creutziget.
5. Ich hab Heydelbergē zwischen vilen leuten
frid vnd eynigkeit gemacht, Auch im anfangk meyn-
nes Kirchen Dienstes, den streit vom Chorrock vnd
Bilderer gestillet.
6. VVen die zu Heydelberg soltē erfahren, wie die
Buben mit mir gehandelt, so wurden sie mich lieber
haben den vobr.
7. Meyn Bucher sein alle zu Heydelberg bleybē.
Tilemannus hat gesagt: Vilhelmus ist das liebe
Kint.
8. Mein grossen fleysß sollen die Krancken, so itz
vnder der erden, wider alle meyne Feynde preysen.
Ich hab auch oft in eyner wochē so manche Predigt

alleyn gethan, als die anderen alle.

9. In eyner gerechten sachen sol mir mein stolz
gemut nimmer genommen werden.

10. O Ackerman o Ackerman
Wo hastu dein gewissen glan,
Das du nit treulich hast gedacht.
Wer dich gen Heydelberg gebracht.
Durch mich bistu gwislich vocirt:
Aber mich hastu expellirt.
Pantaleon Pantaleon
Dasselbich hastu auch gethan.
Da zw du giftigs Kesperlein,
Ein ewig schande sols euch sein.

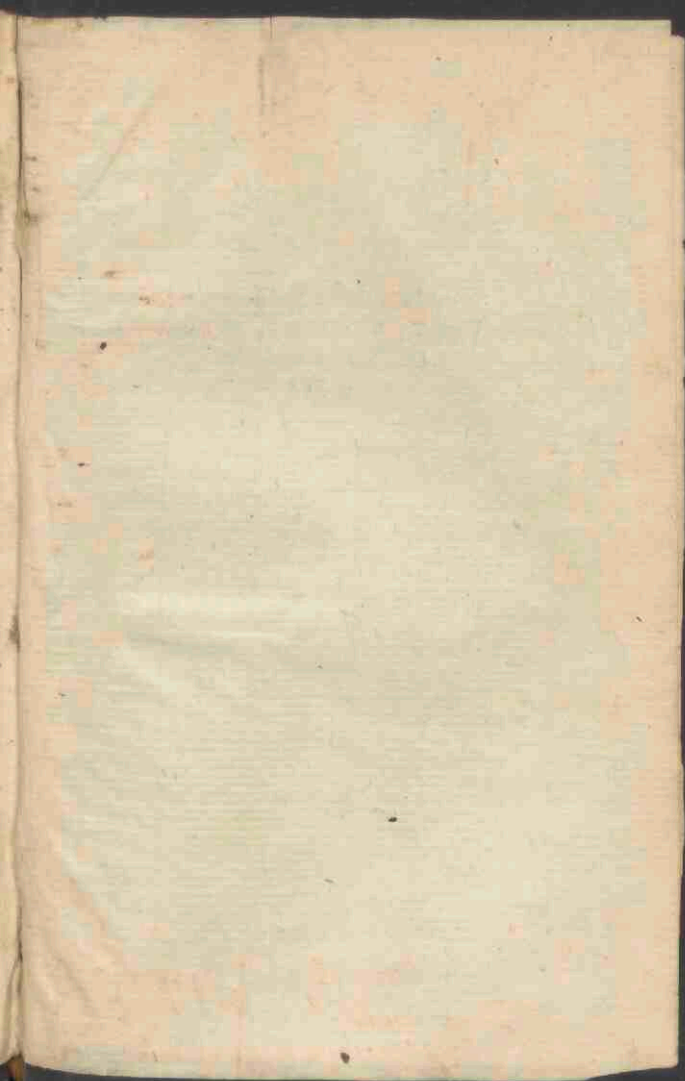
Quando abiturus, vidi proditores veritatis vi-
tae meae insidiari, vt effugerem ex illorum ma-
nibus, illos titulis quibusdam, ex infirmitate,
perculsi, quibus indigni sunt.

Richardson v. Ballou, per
William C. Anderson, 10 Sep.
1854. Anno do.

(10)

Excusum extra Basileam, per-
Vellium Candidum, 16 Sep-
tembris. Anno 69.

(.?.?)

100

